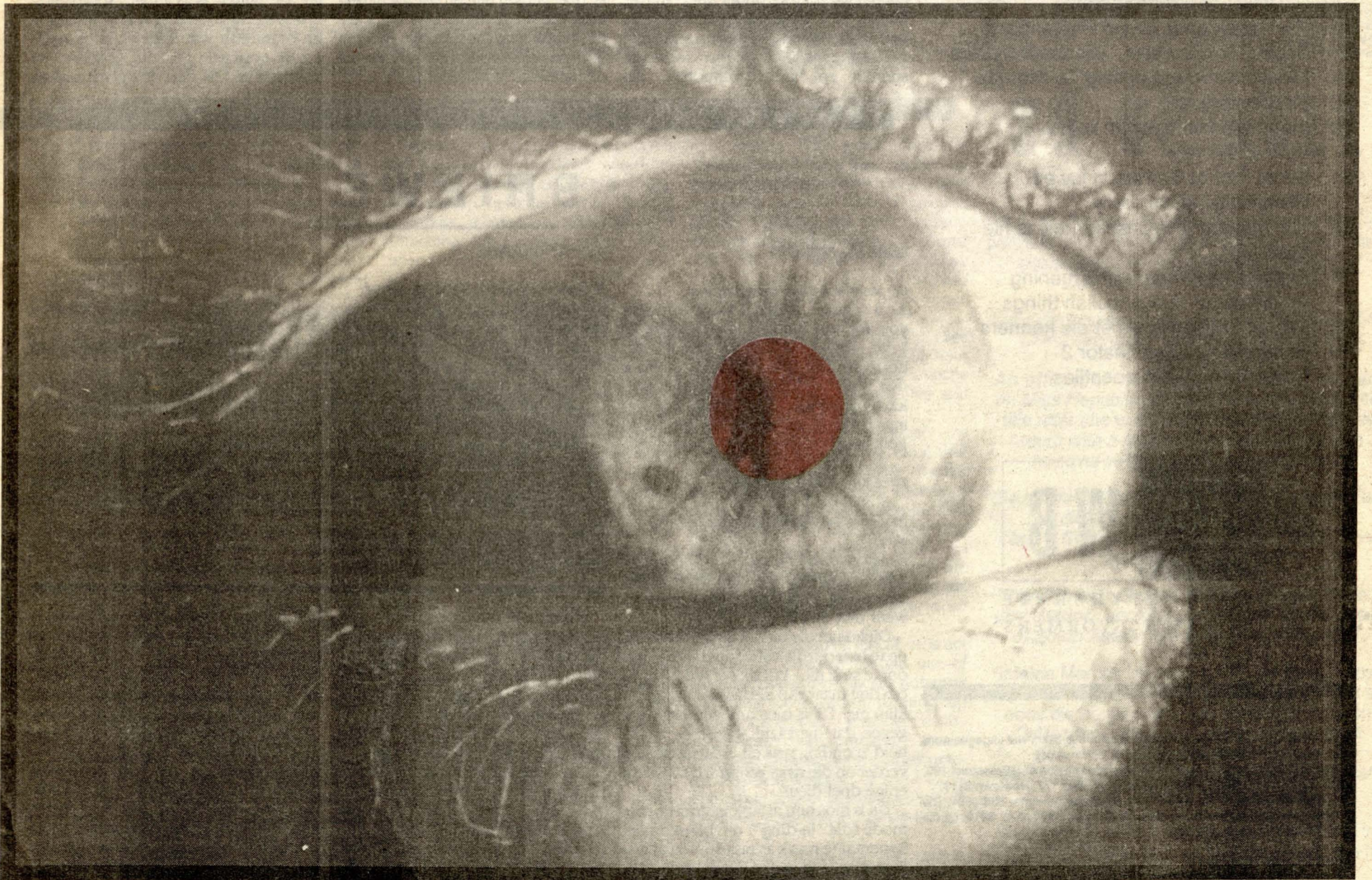

THE BILINGUAL NEWS MAGAZINE FOR OPINION-FORMERS

Vrye Weekblad

1-6 NOVEMBER 1991 R2,20 (BTW Ingesluit)

BOSSIES

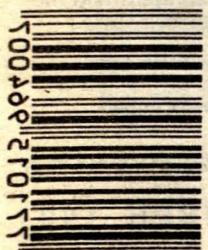

DIE SUID-AFRIKAANSE WEERGAWE VAN DIE VIËTNAM-SINDROOM

DIE AANGRYPENDE VERHAAL VAN 'N GEWESE GRENSVEGTER SE STRYD TEEN WAANSIN

- A can of worms opens in the Maritzburg courts
- Trix Pienaar maak 'n comeback
- Brolloks en Bittergal is terug - met 'n vengeance
- Negotiating Israel's fragile future

N°150

9

Kom ons breek dié boikotte nou finaal

- 5 Hit squads: The evidence continues
- 7 Die Viëtnamsindroom tref SA soldate
- 10 O boereplaas ... Landbou by die kruispad
- 11 Kombuis-blues vir QwaQwa se plakkers
- 12 Hostel dwellers suspicious of upgrading
- 13 Die dood ry trein
- 14 Next week's VAT strike
- 15 Waarom Suid-Afrika móét weet
- 16 Midde-Ooste: Aartsvyande ontmoet in Madrid
- 17 Afrika: Die modder spat in Zimbabwe
Vaarwel aan Vader KK?
- 18 Sportrubriek deur Thinus Horn
- 19 Mensregte: Kinders is ook mense
- 22 Christ and the spirits of the ancestors
- 23 SARK: Die stilte ná die storm
Die NGK as Verlore Seun
- 24 Die week se TV-programme
- 25 TV-rubriek deur Elmarie Rautenbach
- 26 Boeke: Power Plays / Elisabeth Eybers
- 27 Fiksie: We Are Marching To Pretoria
- 28 Skoolpraatjies
- 29 Kuns: Die kettings van kultuur
Vuur in die vet
- 31 Kuns: Taxi to Soweto 'n juweel
Historically not so funny
- 32 Trix Pienaar: Die onsekerheid is nie goed nie
- 34 Brolloks keer terug - met mening
- 35 Architecture: These foolish things
- 38 Beplan jou naweek met die kenners
- 39 Resensie van Terminator 2
Nettie Pikeur soek boontjies

DIE NUUSTYDSKRIF
VIR MENINGSVORMERS

Vrye Weekblad is 'n onafhanklike weeklikse nuustydskrif wat uitgegee word deur Wending Publikasies Bepark (Reg. No. 88/40168/06).
Wending Publikasies Bepark en Vrye Weekblad se adres is: Breestraat 153, Newtown, Johannesburg. Die posadres is: Posbus 177, Newtown 2113. Die telefoonnommer is (011) 836 2151 en die faksnommer 838 5901. Die Kaapstad-kantoor se telefoonnommer is (021) 47 8960 of 47 8819, en die Pretoria-kantoor (012) 834 879.

Redakteur: Max du Preez
Assistent-redakteurs: Jacques Pauw, Andrea Vinassa (Kuns), Ina van der Linde
Politieke korrespondent: Hennie Serfontein
Kopierekteur: Johan Bruwer
Ontwerp: Anton Sassenberg
Kaapse kantoor: Christelle Terrelblanche
Redaksie: Pearlle Joubert, Esma Anderson, Lucky Khuzwayo.
Advertensies: Joyce Dube, Louwrens Potgieter.
Redaksie-assistent: Irene Zulu
Kantoorbestuur: Joseph Moetasi, Vernon Zulu.
Bestuurskonsultant tot Wending Publikasies Bepark: Mark Beare

Vrye Weekblad word gedruk deur Caxton Bepark, Kommandoweg, Industria.
Vrye Weekblad kos R2,20 (BTW ingesluit) Dit kos R110 (BTW en aflewering ingesluit) om vir 'n jaar in te teken, en R40 (BTW ingesluit) vir ses maande. In Namibia, Swaziland, Lesotho en Botswana kos die tydskrif R2,20 plus verkoopsbelasting. Tariewe vir buitelandse intekenare is by navraag by (011) 497 2911 beskikbaar.
Probleme met verspreiding moet gerig word aan Louwrens Potgieter of Irene Zulu by (011) 836 2151.

DIE haas waarmee Suid-Afrikaanse sportlui na die internasionale arena wil terugkeer, is "obseen", het die een of ander sportbaas nou die dag gesê. (Ek kan nie onthou wie dit was nie, maar ek is seker dit was weer 'n man wat in sy hele lewe nog nie aan 'n bal gevat het of 'n honderd meter gehardloop het nie - daar is mos baie sulke mense in die sportpolitiek vandag.)

Obseen mag dit wees in sekere opsigte, maar die gesloer en gekonkel met die hertoelating van Suid-Afrikaanse sport raak ook nou vervelig.

Soos gewoonlik is daar twee kante van die saak.

Die een kant is dat sportlui wat nog nooit 'n vinger verroer het om gelykheid en regverdigheid in sport teweeg te bring nie, nie nou sommer so op die bandwagon moet kan spring en internasionaal onder die Oranje, Blanje, Blou en die sing van Die Stem oral in die wêreld kan gaan meeding nie. Die manier waarop sommige sportlui en hulle sportpolitici die

max du preez

beëindiging van die sportboikot as 'n oorwinning vir die Nasionale Party verkoop, is obseen.

Die ander kant is dat die sportboikot sy doel gedien het, en dat die uitreiking van die hele hertoelating soms die indruk wek dat sommige sportpolitici en selfs sportlui dit nou vir hul eie doeleindes wil gebruik.

Ons het nou 'n helder en duidelike boodskap nodig van manne soos Steve Tshwete - ten minste is dié voormalige formidabele rugbyspeler nie een van die sportpolitici wat nog nooit op 'n sportveld was nie - en Sam Ramsamy wat sê alle sportsoorte wat op ras-segrondslag verdeel was en eenwording bereik het, moet nou soos enige ander land enige plek ter wêreld kan deelneem.

Dan sal die debakel van die Suid-Afrikaanse branderryers in Australië nie herhaal word nie.

Vir my is die punt dat al die gemeenskappe in Suid-Afrika nogal sportmal is. Seker omdat ons soveel ruimte en sonskyn het. Dit is deel van ons gemeenskaplike kultuur. Ons moet dit nou tot ons gemeenskaplike voordeel begin gebruik.

Die feit dat sekere sportsoorte "swarter" of "witter" is as ander - soos rugby wat witterig is, sokker wat swarterig is en branderry wat spierwit is, is heeltemal normaal. Dis nie verkeerd of snaaks nie. Dis hoe ons gemeenskap

BRIEWE

BILINGUAL EXCELLENT

GP Maluleke Saselamani writes:

As a regular reader, I want to thank you for the bilingual publication of Vrye Weekblad which reveals the death squads in South Africa. Keep it that way. My knowledge of the Afrikaans language is gradually improving, because of this informative and politically balanced newspaper.

TWEE KANTE VAN DIE MUNT

Francols Carstens van Noorder-Paarl skryf:

Ek skryf in reaksie op Max du Preez se rubriek (VWB 18-24 Oktober) onder die opskrif: "Die Groot Wit Paranoia is weer met ons".

Dink Max nie dit het tyd geword om op te hou om dieselfde deuntjie oor en oor te sing nie - het dit nie tyd geword om nou maar van die bandwagon af te klim nie? Dit is mos nou eenmaal toegegee dat die blank geskepte apartheid 'n onding was en is. Moet dit nog verder op die spits gedryf word? Sal dit enige doel dien?

Dit is mos nou al lank internasionale mode (die "in-ding") om blanke Afrikaners af te maak as rassiste wat al wat 'n swarte is in die grond wil boor. Dit sal jammer wees as VWB ook "in" wil wees. In plaas van klem te lê op die bese gevolge van apartheid, moet daar nie eerder na oplossings gesoek word nie? Raak dit nie tyd om die hele politieke opset in Suid-Afrika meer objektief te bejeën nie, sonder om alles eëms met anti-apartheid te besprinkel nie?

Daar word reeds in Suid-Afrika gepraat van 'n kultuur van geweld. Moet leiers nie eerder hul volgelinge aanhits tot vrede in plaas daarvan om dit voor die deur van die armsalige polisie te lê nie?

BLY AFRIKAANS

A Feenster van George skryf:

In antwoord op u skrywe in *Vrydagoggend* in VWB 11-17 Oktober wil ek u my mening gee van die Engelse kopie in u koerant.

Ek lees VWB reeds meer as 'n jaar en dit voldoen aan my behoeftes om 'n ander koerant te lees as die NP-pers.

Die laaste maande is daar egter al hoe meer Engels in die koerant - tot my groot teleurstelling. Daar is juis die behoefte aan 'n Afrikaanse koerant soos VWB. Daar is genoeg Engelse koerante.

Ek het al 'n ruk terug beplan om hieroor aan julle te skryf. As dit so aangaan, sal ek nie meer VWB koop nie, waarvoor ek baie jammer sal wees. Ek hoop dat u verstaan dat ons Afrikaans wil lees. Ek bly in 'n streek waar baie meer kleurlinge as swartmense is en kleurlinge het dieselfde probleem as ek.

Ek hoop dat u 'n oplossing kan vind.
(Dankie, ons neem kennis - red)

Waarom aanhoudend sulke lae en onverdiende houes in die rigting van die De Klerk regering slaan? Seer sekerlik het De Klerk nie die antwoorde op al die vrae of oplossings vir al die probleme nie, maar dan aan die ander kant: hoe vaar die ANC (definitief beter terroriste as politici)?

Die regering is onder geweldige druk om in 'n kort periode reg te stel wat oor etlike jare 'n apartheid-leefwyse geword het - gee hulle 'n kans. De Klerk het reeds bewys dat sy inisiatiewe opreg is en wat my betref, is die anti-apartheidsproses lankal onomkeerbaar.

Ek dink die ANC-leiers is 'n klomp onvolwasse politici. Hulle tree eers op en dink daamá aan die gevolge. Buiten die feit dat hulle hulle beroep op leierskap waarvoor hulle nog geen mandaat verkry het nie, en wat duidelik blyk uit die feit dat hulle min beheer oor hulle eie mense het, moet hulle op algeheel onverantwoordelike manier die reeds gespanne en troebel verhouding tussen wit en swart verder versleg, met uitlatings onder andere in die buiteland van

heffings op bates en nasionalisering.

Die regering en meer bepaald sy polisiemag word onophoudelik gekritiseer - eers was dit die "death squads" en nou die partydigheid in die hantering van township-geweld. Ek gee toe dat daar moontlik 'n mate van waarheid in steek, maar waarom net die regering aanval as die ANC net sulke (miskien meer) geraamtes in die kas het? Toe die ANC in naburige lande ANC-strafkampe gehad het waar mense gefolter en vermoor is, het dit myns insiens stilletjies en onaangeroer by die media verbygegaan (apartheid het dit seker geregverdig).

Die "hardships" van apartheid word onder almal se neuse gedruk - druk 'n slag intelligente oplossings onder ons neuse.

Die punt wat ek probeer maak, is dat 'n "polony" twee ente het en die twee ente is nie apartheid en apartheid nie.

SHARE, DON'T RUN

Jake Braude of Saxonwold, Johannesburg writes:

In the attempt to forge a new society,

met sy verskillende kulture saamgestel is. 'n Suid-Afrikaanse tennisspan of krieketspan - selfs rugbyspan - gaan seker jare lank nog oorwegend wit wees en 'n nasionale sokkerspan oorwegend swart wees. Dis normaal.

Ek is seker ons het ver genoeg gevorder as 'n nasie dat wanneer 'n oorwegend swart Suid-Afrikaanse sokkerspan êrens in die wêreld gaan speel, alle sportgeesdriftiges in Suid-Afrika bankvas agter hulle gaan staan. En as die oorwegend wit nasionale rugbyspan internasionaal meeding, daar nie weer die ou verskynsel sal wees van swart- en bruinmense wat vir die ander kant skreeu net omdat hulle teen die "Boere" speel nie.

Ons kan hier 'n les by die Amerikaners leer. Hulle rasseprobleme is net so moeilik soos ons s'n. Sport het die laaste dekade of twee 'n oorweldigende rol gespeel om 'n nasionale trots oor kleur en etnisiteit heen daar tot stand te bring. Eers toe jong wit seuntjies 'n poster van hul gridiron- of bofbalheld (en hulle is meestal swart) bo hul beddens opgesit het, het die Amerikaners een nasie geword.

Dit gaan oor simbole, verenigende nasionale simbole. Daaraan het Suid-Afrika 'n ernstige tekort.

Ons moet nou daaraan aandag gee om ons nasionale lewe te begin normaliseer. En dan praat ek nie van politiek nie, ek praat van kultuur en sport en gewone dinge wat gewone mense raak.

Ons moet nooit die krag van emosio-

naliteit in ons nasionale lewe onderskat nie.

Ek glo vas daar sou 'n opwelling van nasionale trots gewees het as ons dié naweek rugby se wêreldbeker gewen het. (En daarvoor het ek min twyfel. Ek het na elke iedere wedstryd op TV gekyk, en ek glo vas ons rugby is beter as dié van Nieu-Seeland, Australië, Engeland en Skotland. Ons speel 'n intelligenter spel; ons lynskoppe en stelskoppe is stukke beter; ons voorspelers en losvoorspelers is harder en swaarder; en met uitsondering van Campese sal ons agterspelers kringe om hulle hardloop. Daar is net nie die gelykes van ons Wahl Bartmanns, Michael du Plessis, Uli Schmidts en André Jouberts nie.)

En hou maar die krieket-wêreldbeker dop volgende jaar - en die toer Indië toe. Dit is nie misplaaste patriotisme nie; ek dink ons gaan hulle opdonner.

Swart én wit was trots op Nadine Gordimer se Nobel-prys - FW de Klerk het haar selfs persoonlik gelukgewens. En dit terwyl sy nou nie juis ooit enige deernis teenoor wit Suid-Afrikaners en veral Afrikaners getoon het in haar jare van skryf nie. Maar sy is een van ons.

Die tyd vir boikotte en politiek speel met ons kultuur en sport is nou finaal verby. Daar was 'n tyd daarvoor, maar vandag se omstandighede sê vir ons ons moet nou uit dié straitjacket breek en sonder die inmenging van allerlei mensies met private agenda's ons plek gaan vol staan in die wêreld.

SO SÊ HULLE

I am disappointed by the social attitudes persisting in people around me. As much as specific communal patterns are reflective of greater social ones, being a member of a community allows me to talk from that vantage point only. Living in the Jewish community, I am struck by the inordinate personal fear that exists in day to day living. I am disturbed too, by the sense of despair and lack of purpose that abounds in my community - the Orthodox brotherhood.

Amidst the general uncertainty, the tendency continues to be, either to leave the country or to entrench oneself behind increasingly higher parochial barriers.

It seems to me that the time has come for our community to seek a new vision. In my opinion, there are two reasons why the present is an auspicious and appropriate time for such a reassessment.

In a time of relative political and economic stability, who can blame us for desiring to maintain the status quo? Certainly in this century, who can begrudge us a bit of peace and tranquility? However, that reality is no longer the case. No longer is economic stability and lifestyle permanence guaranteed. The inevitable power-base shift and the need to share resources, human and material, make the future at least a little uncertain. Historically, Jews have not only ridden the tide of social upheaval, but have also created some of the most original and innovative social ideas out of these very conditions.

Secondly, now more than ever should we be able to empathise with the needs and aspirations of this country's majority: we are now all uncertain; we are all insecure; we are all worried about our families and possessions.

Instead of retreating into our castles and sleeping with our fears, shouldn't we be making a concerted effort to step out and discover other people? Finding swastikas painted on synagogues is disturbing, but shouldn't we be using those synagogues as meeting places for everyone, as places of social rapprochement? I would like to see a bridging effort on a communal level that underlies a theological response initiated by communal leaders. The issue at hand is not whether we should simply hand over and distribute a third of our assets, but rather our willingness to share and build bridges, our desire to come together and create common ground.

It seems to me that a more active social approach would go far in assuaging the personal and communal insecurity that is hardly constructive, yet so familiar to us all.

NEW SAP?

Bradley Bordias of Parkwood writes:

It was difficult to believe that the press release by police spokesman Captain Kotze came from the police of South Africa. Such sensitivity to the excessive use of force in apprehending a murder suspect! Such great reluctance to putting policemen's lives in danger by having them patrol trains at times when murderers are known to be on board! Such lofty and noble concerns for a civilised approach to police work makes him sound like the press officer for a unit of unarmed, basically pacifist bobbies in some quiet English country town.

What happened, Captain Kotze, to the SAP of not even 5 years ago? The ruthlessly efficient SAP consisting of some of the best-trained and most experienced units in the world? The

SAP, which, with great efficiency, arrested any person they needed to, in any township? The SAP which with admirable alacrity swiftly arrested anyone involved in a necklace murder and brought them to the courts? The SAP that, understaffed and underpaid, brought every anti-apartheid uprising under control and detained the instigators?

Why can't these crack units be used to protect the public on the rush hour trains? Why can't these crack units be used to detain hostel dwellers and weed out the murderers?

Does the SAP really expect the public to believe that the same SAP which kept "law and order" for the past 43 years in face of enormous rebellion, the SAP of Captain Dirk Coetzee and the like, are now too squeamish and suffering from extreme haemophobia that they are unable to stop the violence that has been sweeping the country for more than a year?

May I suggest that their failure is not because of concern for the use of force, but because they are unhappy about the prospect of running up against some fellow members of the armed forces like, perhaps, 5 Recce Battalion doing some live target practice on a Soweto train, or some CCB-style organisation drawing members partly from policemen or ex-policemen.

Captain Kotze, it is now high time to employ some of your excellently qualified personnel to bring these murderers to the courts or their graves. And if some of your officers are reluctant to apprehend these criminals for whatever reason then may I suggest that they be replaced with people with greater passion for justice.

"Ek is by die politiek betrokke juis omdat ek nie 'n politikus is nie. Te duiwel of ek gaan toelaat dat 'n politikus besluit wat in my lewe aangaan!"

Die ANC-leier Cheryl Carolus.

"We regret having to do this. But Miss Republic of China cannot be tainted, even to the least degree."

An official of the Taiwanese beauty pageant, on Miss Republic of China being stripped of her title after she was caught barefoot in her hotel room with a married man. Apparently, the removal of her shoes was scandalous.

"Die begraafplaas is die enigste veilige plek. Selfs die polisie pla ons nie daar nie."

Henry Brown, 'n armblanke van Pretoria, oor waar hy snags slaap.

"We vow we will close this government down."

Jay Naidoo, secretary general of the Congress of South African Trade Unions, about VAT.

"Imelda Marcos lyk soos 'n oor-die-muur aktrise wat 'n oudisie aflê vir 'Evita'. Elizabeth Taylor lyk soos die hergeboorte van die Zeppelin. Joan Collins trek aan soos 'n swak spotprent uit Toulouse-Lautrec."

Mnr Blackwell, wêreldberoemde "kenner van swakgeklede vroue".

"Frankly no. Simply because this very hand is very guilty. This very hand that you would like me to shake occupies our land."

Syrian foreign minister, Farouq Shara, when he was asked before the Middle East Peace Conference whether he would shake the hand of his Israeli counterpart.

"Ek hou van akteurskap, want dit laat jou toe om ander mense te wees sonder om die prys te betaal."

Die akteur Robert de Niro.

"I doubt if a man making love to a woman ever does so with the intention of defying God."

Graham Greene, who died this year, on sex and religion.

Vrye Weekblad plaas graag briewe wat nie die wet oortree of lasterlik is nie, mits die korrespondent se naam en volledige adres bygevoeg word as 'n skuilnaam gebruik word. Briewe korter as 200 woorde sal voorkeur geniet, en die redakteur behou die reg voor om briewe te verkort. Skryf aan:

VRYE WEEKBLAD BRIEWE, POSBUS 177, NEWTOWN 2113.

KOM ONS GAAN DIE TOEKOMS IN TESAME

Ons by Southern-Lewens glo dat openhartige en deurlopende kommunikasie tussen werkgewers en werknemers, en enige verteenwoordigersliggame, die enigste manier is om betekenisvolle werknemersvoordelereëlings te ontwikkel.

Gesels met jou makelaar of konsultant oor Southern-Lewens se omvattende werknemersvoordele-diens – saam, kan ons 'n toekoms beplan wat op begrip gegrond is.

Saam, bereik ons meer

Die Southern-Lewensassosiasie Beperk
Reg no 01/02186/06

BURROW COMMUNICATIONS 5088/A

1 - 6 NOVEMBER 1991

the heart of darkness (continued)

There are no police hit squads. The police simply don't do things that way, the South African public have been told ever since the day Dirk Coetzee alleged that the police took part in the killing of political opponents of the government. Several police generals repeated these statements under oath in front of Supreme Court judges. But now dramatic evidence of alleged police involvement in hit squad assassinations and murders is being heard in the Supreme Court in Pietermaritzburg, where two court actions are currently underway.

VICKY QUINLAN reports

AT the inquest into the death of former Contralesa leader Chief Mhlabunzima Maphumulo, a man claiming to be a member of the Security Branch with the South African Police in Pietermaritzburg claims he and several other policemen participated in attacks on Maphumulo's home and car before the chief was killed on February 25 this year.

The witness, Lucky James Mntambo, also says he was part of a police hit squad which assassinated Maphumulo's friend, Jabulani Hudla, on August 14 - the night before the inquest started. Mntambo told Judge Page he was involved in many other political killings but was restricted by the judge to testify only about those incidents pertaining to Maphumulo.

In a courtroom next door, seven policemen - including two South African Police captains - are facing 11 counts of murder and eight of attempted murder following a 1988 attack on a house in Trust Feed, a community about 50 kilometres from Pietermaritzburg. All the men have pleaded not guilty to the charges, but four of them - all former special policemen - have admitted they participated in the attack saying they were acting on the orders of another of the accused, Captain Brian Mitchell.

At the inquest into Maphumulo's death, shocking details of alleged police assassination attempts were given by witness Lucky Mntambo, who had earlier applied to the court for protective custody following what he said was an attempt on his life by police.

Mntambo told the court of three alleged police hit squad attacks. The first was allegedly on Maphumulo's homestead in the Maqongqo area near Pietermaritzburg which Mntambo said took place in 1989.

The second allegedly took place in 1990 when, Mntambo said, a hit squad attacked Maphumulo's car on the Maqongqo road. Mntambo said that in this incident, the hit-squad members all shot at the car, and when it stopped he himself shot one of the passengers three times in the chest.

The third attack described by Mntambo was the assassination of Jabulani Hudla in Imbali township which, he says, was executed by police.

Mntambo has named the police who participated in the attacks as a Captain Pieterse, a Warrant Officer Warber, Constable Brooks, Sergeant Zondi and Constable Jimmy Smith.

Both Brooks and Zondi said in statements handed in later that they do know Mntambo and have never participated in attacks with him.

In an identification parade held in the courtroom, Mntambo correctly pointed out Warber. However, another man present in the courtroom was identified by Mntambo as the man he knew as Pieterse. This man said his name was Vosloo. Another man was brought in and identified himself as Pieterse, but Mntambo said this was a sergeant he had seen but did not know as Pieterse.

During cross-examination, counsel for

the police, Kobus Booyens, SC, led documentary evidence purporting to show that the attack on Maphumulo's homestead did not happen in 1989 as Mntambo insists.

Booyens also produced an affidavit from Maphumulo's driver, who survived an attack on the car on June 10, 1990. Mntambo's version of the attack differs significantly from the driver's as to when in the day the attack happened, and the approximate time of year when it happened. The driver also claimed the car never stopped.

Asked to comment on this, Mntambo claimed the attack in which he participated was a different one. According to Booyens, however, there is no evidence of any other attack on Maphumulo's car.

Booyens also produced evidence to show Mntambo has never been a member of the Security Branch but was, in fact, a member of the KwaZulu Police. Mntambo denied this.

Mntambo has also told the court the Pietermaritzburg District Commissioner of police, Brigadier Chris Jonker, and liaison officer Major Pieter Kitching, tortured him by putting a "tube" over his face to force him to make a false statement. He says this happened when he told Jonker about the hit squads. Jonker denied in a subsequent statement that he ever assaulted Mntambo.

Moreover, Mntambo has alleged that while he was in the Pietermaritzburg New Prison earlier this year after being detained for defeating the ends of justice, he was assaulted in prison by a SA Police General.

Over in the courtroom next door, two witnesses have given evidence so far in the Trust Feed murder trial. They are Trust Feed Inkatha leader Jerome Gabela and former special constable Selby Mkhize, a colleague of the four accused special policemen.

Constable Mkhize, who is now with the KwaZulu Police, testified this week that he was one of six special policemen assigned to do guard duty in Trust Feed at the end of November. He told Judge Wilson that on the morning after the killing in Trust Feed, the four accused special policemen told him of their activities the night before.

He said they told him they had been wakened by one of the other accused, Captain Brian Mitchell, who instructed them to attack a house in the area which was occupied by "terrorists". They said Mitchell had pointed out a house to them and they all fired shots at it.

Shortly after this, two other accused, Captain Jacobus van den Heever and Sergeant Neville Rose, came to pick up all six special policemen to take them back to Hammarsdale. Mkhize said they were told by Van den Heever to get into a minibus and lie on the seats and hide their guns.

Mkhize said when they were dropped off at their homes, they were told by Van den Heever not to go to work and wait for further instructions.

The men did not return to work and some time later all joined the KwaZulu Police, Mkhize said.

Earlier, Jerome Gabela told the court of

the political problems and violence which affected Trust Feed in 1989, particularly between the Inkatha-aligned Landowners' Association and the Trust Feed Crisis Committee, which leaned towards the United Democratic front.

In an effort to resolve the situation, Gabela said he appealed to Mitchell, who was then the station commander at New Hanover Police Station. However, Mitchell said to Gabela it was futile to arrest the people causing trouble and they should rather be killed.

According to Gabela, he and Inkatha deputy chairman at Trust Feed, Johan Nxumalo, were taken by Mitchell to the Riot Unit in Pietermaritzburg where they met Riot Unit leader Captain Deon Terblanche. Thereafter they went to the Inkatha offices in Edendale, where a meeting was held between police and Inkatha officials. Gabela claims, however, that the Trust Feed Inkatha members did not participate in the meeting and were not told about what was discussed.

Gabela's evidence is that some days after this meeting, six constables were brought

to his home by Mitchell and were to be accommodated for a few days. Four of them subsequently stayed at other homes in the area. Gabela admitted that he understood they were there to launch an attack on a home in the area.

He told the court that on the night of the killing, Mitchell arrived at his home and demanded that the two special policemen staying there be woken up, and two staying elsewhere were fetched.

He said he heard gunshots later that night and the four special policemen returned to his home at about 4am. He said he heard later there had been a killing at the Sithole family home and because this was an Inkatha-supporting family, he went to Mitchell to find out what went wrong.

According to Gabela, Mitchell told him there had been a "mistake" and threatened to kill Gabela if he told anyone about what had happened.

Gabela said it was because of this threat that he did not tell the police what had happened until Mitchell and Van den Heever were arrested.

Both court cases are continuing.

o boereplaas...

Die "alliansie van goud en mielies" wat die Suid-Afrikaanse ekonomie dié eeu gekenmerk het, is finaal verbreek tydens die kongres van die SA Landbou Unie wat pas in Durban gehou is. Die skrif was aan die muur toe die Minister van Landbou en Landbou-ontwikkeling, Kraai van Niekerk, met sy openingsrede die regering se standpunte oor ekonomiese hulp aan die landbou, arbeidswetgewing en die herverdeling van landbougrond herbevestig het. **JOHANN HAMMAN** van die Centre for Rural Legal Studies doen vir VWB verslag

WINSGEWENDHEID in die landbou het die laaste tyd skerp gedaal. Producenteprijs is vanjaar net 5,3 persent hoër as verlede jaar, terwyl insetkoste met 10,6 persent gestyg het. Na beraming sal sowat 800 boere vanjaar gesekwestreer word. Dit kan selfs tot 1 800 wees indien staats hulp nie verder uitgebrei word nie.

Die uittredende president van die SALU, Nico Kotze, sê die boeregemeenskap is in 'n ernstige koste-prys-knyptang vasgevang wat hul ekonomiese vermoë stelselmatig wegkalwe. 'n Groot persentasie boere ondervind besonder moeilike ekonomiese omstandighede en baie wanhoop selfs oor hul vermoë om in die bedryf te kan voortgaan. Dit maak boere al hoe meer afhanklik van finansiële bystand van die staat, sê Kotze.

In die debat oor die ekonomiese posisie van die landbou is die regering se monetêre beleid skerp aangeval. Aan die voorpunt van die beswaardes was dr Piet Gouws, voorsitter van die Vrystaatse Landbou-Unie en KP-parlementslid. Gouws het die benarde posisie van boere op hoër rentekoerse en inflasie geblameer en gepleit vir die uitbreiding van die regering se hulpskema. Die oormatige beskerming van nywerhede deur invoertariewe is ook skerp aangeval deur segsmanne (geen vroue is as verteenwoordigers aangewys nie) van die verskillende provinsiale unies.

Van Niekerk het daarop gewys dat daar in die laaste 10 jaar staats hulp van meer as R12 miljard aan boere gegee is. Hy het gewaarsku dat landbou nie meer op subsidies en nie-markgerigte pryse kan staatmaak om te oorleef nie.

Hoewel die Wêreldbank en die IMF daarmee behop is dat ontwikkelde lande hul boeke balanseer, het verskeie kongresgangers daarop gewys dat daar nêrens ter wêreld 'n vrye mark in landbouprodukte is nie. Veral ontwikkelde lande subsidieer landbouproduksie om politieke redes. Hierin lê die kern van die krisis van die Suid-Afrikaanse kommersiële landbousector.

Die huidige verdeling van landbougrond en rykdom is teen 'n enorme koste bewerkstellig. Suid-Afrika se landbou-potensiaal is beperk en boere is betaal om te boer waar hulle nie moes nie - bloot om 'n ideologiese legkaart in te kleur. Eens produktiewe swart kleinboere is vernietig, hul grond afgevat en 87 persent van die landbougrond het 'n "Slegs Blankes"-bordjie gekry. Goedkoop arbeid is gewaarborg deur paswette en Bantoestans, terwyl produsente - kunsmatig teen markkragte beskerm is deur invoertariewe op landbouprodukte, beheerrade en subsidies.

Slegs 20 persent van die 62 000 wit boere is verantwoordelik vir 80 persent van die totale landbouproduksie. Uit Van Niekerk se uitsprake is dit duidelik dat die De Klerk-regering bereid is om die meeste van dié "komersiële" boere die ekonomiese onderspit te laat delf, gewoon omdat die regering dit nie meer ekonomies en

(Foto: Guy Tillim)

politiek kan bekostig om die huidige landbou-opset te subsidieer nie. Dis hier waar die markkragte nuttig te pas kom.

GRONDHERVORMING

Grondhervorming sal vir die regering heelwat belangrike voordele inhou. Kleinboere is 'n baie meer konserwatiewe klas as werkers; KP-ondersteuners sal hul oordrewe ekonomiese mag verloor as grondbesitters, die subsidielias sal verlig word en die buitelandse druk om herverdeling van landbougrond sal gepaai word.

In die Nuwe Suid-Afrika sal die boer se kaart en transport veilig wees, het Staatspresident FW De Klerk onlangs op 'n boeredag by Elsenburg gesê. Ongelukkig is daar 'n groot verskil tussen eiendomsreg en eienaarskap, en sal plek gemaak moet word vir swart boere. Die modewoord op die SALU-kongres was "ordelike uitfasering" van onekonomiese boere en "vestiging van addisionele eienaars".

Eerder as om duur kos met subsidies goedkoper te maak, is dit meer koste-effektief, en op lang termyn voordeliger, om dié gedeelte van die bevolking te help om self kos te produseer, het Van Niekerk met verwysing na swart kleinboere gesê. Hy het bygevoeg dat die sukses daarvan sal afhang van die "toekomstige produsent" besitreg van die grond sal hê.

Dié eng neo-klassieke ekonomiese analise van die inherente superioriteit van privaatsbesit van grond word in die laaste tyd kwaai deur akademici bevraagteken. Ook die ANC se Grondkommissie stel 'n verskeidenheid van grondrege voor, maar Van Niekerk het hul uitsprake as "getuigend van geweldige onkunde" afgemaak.

Die regering kan bekostig om nasionalisering van landbougrond te verwerp. Landbou se skuld aan die Landbank alleen bedra R7,5 miljard. Studies wat in die Oos-

Kaap uitgevoer is, wys daarop dat 'n gemiddelde kleinveeboer sonder enige skuld binne een jaar met R13 500 in die rooi sal wees. Die vrye mark sal daarvoor sorg - al wat die regering hoef te doen, is om hulle ordelik uit te faseer.

ARBEIDSWETGEWING

Ná 'n onderhandelingsproses tussen die vakbonde en die SALU het die Nasionale Mannekragkommissie vroeër vanjaar aanbeveel dat arbeidswetgewing na die landbousector uitgebrei word. Die uitsluiting van landbou uit dié wette het in groot mate bygedra tot die onvermoë van vakbonde om 'n sterk teenwoordigheid op die plase te vestig.

Van Niekerk het hom verbind tot dié stap, en gesê dat die landbou nie kan ontsnap aan hervorming op die arbeidsterrein nie. Chris du Toit, afgevaardigde van die Wes-Kaapse Landbou Unie, het tydens motivering van 'n mosie ter verwerping van die NMK-aanbevelings gekla dat die blote ondersoek van die Mannekragkommissie beteken dat die landbou gehang word nog voordat dit verhoor is. Hoekom bots die regering op ander vlakke met die SAKP-ANC-Cosatu-alliansie, maar word landbou opgeoffer, wou hy weet.

Du Toit het Cosatu, die Departement van Mannekrag en die ANC beskuldig daarvan dat hulle nie eerbare onderhandelars was nie. Verder het hy die regering van oordrewe dienstigheid aan Cosatu beskuldig. Jay Naidoo sal seker in sy noppies wees oor dié nuus, maar behalwe vir die feit dat die ANC nie deel was van die NMK-onderhandelinge nie, sal enige arbeidskundige wat sy/haar sout werd is nie maklik permanente onderhandelingsvennote van slegte trou beskuldig nie.

Die enigste teken van intelligente lewe op die kongres het juis op dié punt kop

uitgesteek: JR Hudson het namens die SA Sugar Association beswaar aangeteken teen so 'n negatiewe mosie en kennis gegee van hul voorneme om dit teen te staan. Nodeloos om te sê, die mosie is met 'n oorweldigende meerderheid teen ses aanvaar.

Die boere is reg wanneer hulle sê dat arbeidswetgewing en vakbonde hoër arbeidskoste sal meebring. Arbeid is reeds die grootste enkele insetkoste in landbouproduksie en hoër lone sonder daarmee gepaard gaande produktiwiteitsverhogings sal 'n drastiese effek op hul ekonomiese oorlewing hê. Die probleem is net dat baie van hulle nie daar gaan wees om dit te betaal nie. Die res ken die wet van Transvaal.

TOEKOMS

Suid-Afrikaanse industriële kapitaal se nuutgevonde en obsene obsessie met die nuut-geïndustrialiseerde lande het tot nuwe hoogtes gestyg. Daar word beweer dat Japan se ná-oorlogse ekonomiese oplewing te danke is aan twee faktore: grondhervorming wat die mag van die tradisionele heersersgroep verbreek het, en sterk vakbonde wat verspreiding van rykdom kon bewerkstellig. Ons happy-clappy kapitalistiese regering wil dié model met alle geweld volg.

In die 87e bestaansjaar van die SALU is die einde van "wit" landbou in sig. Hoewel ek weet dat baie boere konserwatief en rassisties is, dat daar legitieme eise op die grond is waarop hulle boer en dat hulle hul werkers soms wreed uitbuit, kan ek nie help om die omies jammer te kry nie. Ek het geweet die nuwe Suid-Afrika is 'n poging om van jou eie vuil geskiedenis weg te hardloop, maar nooit besef dat dit só genadeloos gaan wees nie. Die Springbok-kleure is van nou af seker net goud.

ek glo in die hel. ek was twaalf jaar daar.

Twaalf jaar gelede was Gerard Potgieter nog 'n uitbundige, alledaagse jongman met groot drome en 'n blink toekoms. Maar toe, eendag iewers aan die grens, hardloop hy en sy makkers in Swapo se doodsakker in. Hy het dié geveg oorleef, maar onder 'n bos het twee van sy vriende dood gelê. Sy lewe het dramaties verander. 'n Monster is in hom ontketen. Sielkundiges noem dit die post-traumatische stressindroom, soldate sal sê hy het "bossies" geword, en wêreldwyd word dit vandag as die "Viëtnam-sindroom" beskryf. Gerard Potgieter vertel sy dramatiese verhaal aan JACQUES PAUW

DIS 'n koel wintersoggend in Owamboland, iewers aan die grens tussen Angola en Namibia. 'n Tiental jong Suid-Afrikaanse polisiemanne, lede van dié mag se teeninsurgensie-eenheid, vleg deur die grasvlaktes op die spoor van 'n groep Swapo-insypelaars.

Die vorige nag het die polisiemanne in 'n tydelike basis noord van Ondangwa geslaap en vroeggend die spoor van 'n Swapo-insypelaar opgetel. Die polisiemanne het bloed geruik en het nou net een ding in gedagte: wis die terries uit!

Die groepie is oormekaar en deurmekaar terwyl hul op die spore voorstorm. Van 'n gevegsformasie is daar geen sprake nie. Een van die polisiemanne verdwaal en word teruggeroep na die groep. 'n Owambo-sporsnyer waarsku: hier is baie terries, en hulle is besig om ons in 'n lokval in te lei. Vandag skiet hulle ons uitmekaar.

Onder die groep polisiemanne is die 20-jarige Gerard Jacobus Potgieter, 'n vasberade uitdrukking op sy blas seunsgesig en sy R1-geweel gespan en gereed aan sy heup. Langs hom is sy twee makkers, Pieter Stemmet en Patterson.

Opeens word die gestamp van militêre stewels op sagte sand en die gehy van asemers vervang deur die geknetter van AK-47's. Die groep hardloop in Swapo se doodsakker in.

'n Koeël fluit verby Potgieter se kop voor hy platval en sy gesig teen die grond druk. Die peleton is in chaos en sonder leiding. Onderwyl die handgranate om die jong Potgieter ontplof en die RPG-vuurpyle deur die lug bolmakiesie slaan, lig hy sy geweer en skiet na 'n bos voor hom waar hy meen die vyand skuil. Ligte skrapnel dring Potgieter se been binne, maar hy voel nie die pyn nie.

Koos Stuyt lig sy bebloede gesig en skreeu: "Help my! Help my!" Potgieter kruip deur die vyandelike geweervuur na sy makker, haal die radio van sy rug af en ontbied hulp.

Dit voel soos ure voor die gepantserde Hippos oor die vlakke aangejaag kom om die vasgekeerde polisiemanne te hulp te snel. Die insypelaars vlug skiet-skiet weg.

"Patterson en Stemmet is dood," rapporteer een van die polisiemanne. Toe besef Potgieter: my makkers lê voos geskiet onder dieselfde bos waarin ek enkele minute gelede my koeëls gepomp het.

Het ek my eie vriende doodgeskiet?

Op daardie wintersoggend in 1979 het Gerhard Potgieter se lewe ingrypend verander. Die gedagte dat hy sy eie makkers doodgeskiet het, het in sy kop ontplof en 'n monster ontketen.

Toe hy die volgende oggend op die Lugmagbasis Waterkloof aankom, het hy strak voor hom uitgestaar en sy ma skaars herken. Die skrapnel was steeds in sy been, maar hy het die pyn nie gevoel nie.

Die volgende twaalf jaar het die gebeure van daardie geveg duisende, selfs miljoen kere, deur sy kop gemaak. Elke dag, elke uur, elke minuut het hy gevoel hoe sy koeëls deur die bos trek en in sy makkers

vasslaan. Dit was soos 'n televisiestel wat eensklaps aangeskakel is en die hele tyd net een toneel uit een rolprent oor en oor gespeel het.

Die volgende twaalf jaar het dié monster Potgieter se totale denke en sy hele wese oorheers. Hy kon later nie meer werk nie, kon glad nie tussen mense kom nie en het afgryslieke selfmoordgedagtes gekoester.

Hy is twee jaar lank vir alkohol- en dwelmverslawing behandel. Eers in Julie vanjaar het 'n span militêre psigiaters en sielkundiges vasgestel dat Potgieter aan post-traumatische stressindroom ly. Op daardie dag in 1979 het hy "bossies" geword, die sogenaamde "Viëtnam-sindroom" opgedoen.

Die psigiaters wat hom behandel het, het die nadoodse verslae van Stemmet en Patterson gaan opdelf. Ná twaalf jaar se wroeging het Potgieter ontdek sy aanvanklike vrese was ongegrond: sy makkers is albei van voor geskiet, die een deur die kop en die een deur die lyf. Potgieter het hulle nie geskiet nie; Swapo het.

Ongelukkig het dié ontdekking en sy behandeling te laat gekom. Hy ly steeds aan ernstige post-traumatische skok, psigose, obsessiewe gedagtes, delusies en depressie. Die sielkundiges twyfel of hy ooit weer sal kan werk en ooit 'n normale lewe sal kan lei.

Gerard Potgieter het in 1977 as studentekontabel op Ventersdorp - "Eugene se dorp" - begin werk nadat hy die vorige jaar matriek geskryf het. Volgens sy sielkundige verslae was daar reeds in sy eerste jaar in die polisie voorvalle wat 'n negatiewe invloed op hom gehad het.

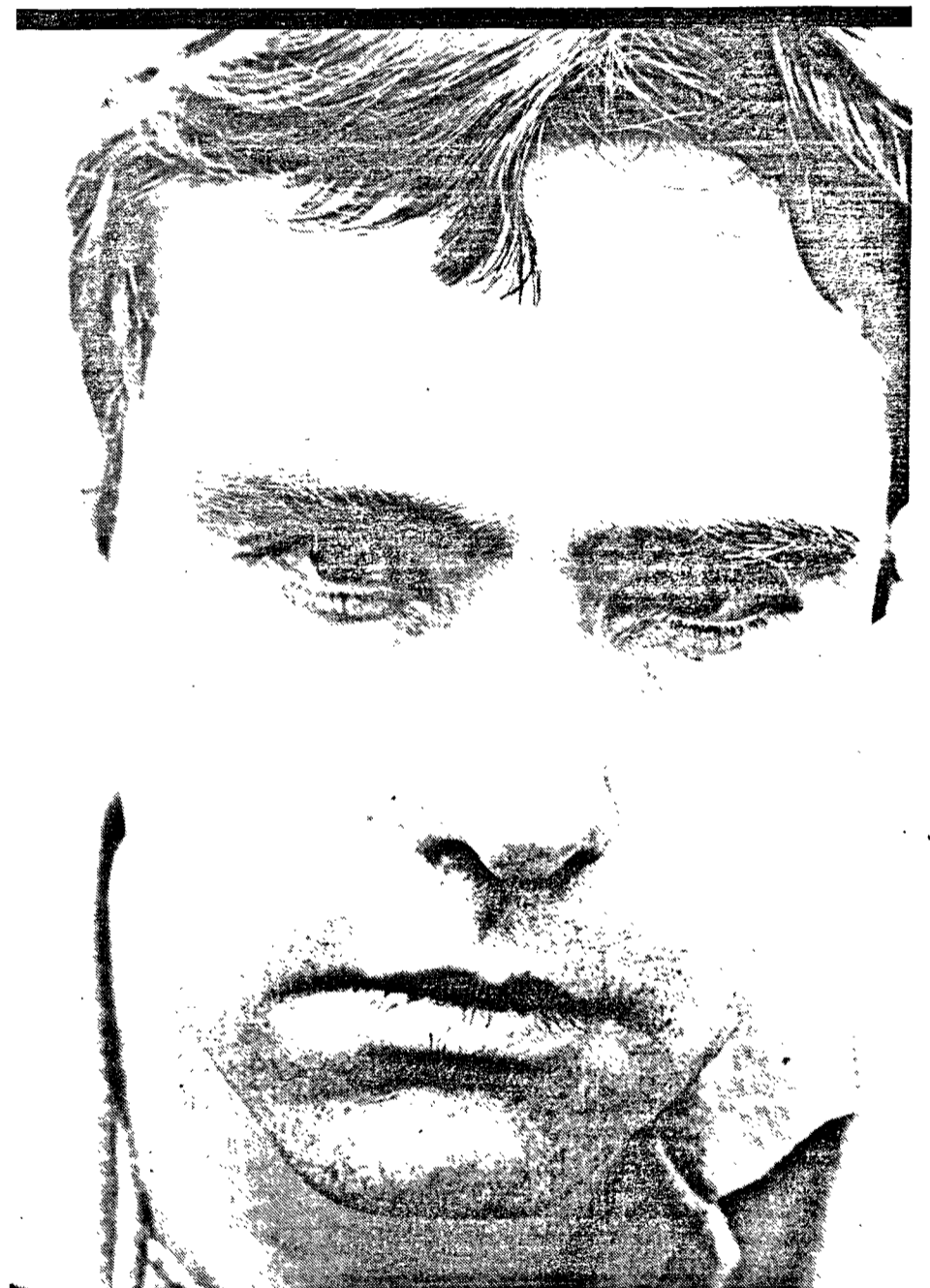
Hy onthou nog goed hoe 'n polisieman een aand 'n "geskenk" vir hom gebring het: drie swartmense wat vroeër die aand in 'n vragmotorongeluk onthoof is, se koppe agterin 'n vangwa.

Nadat Potgieter sy teen-insurgensieopleiding by Maleoskop voltooi het, het hy in 1978 sy eerste grensdiens naby Baberton verrig. 'n Bepaalde voorval bly hom nou nog by: "Daar was 'n oud-Rhodesiese polisieman met die naam David onder ons. Hy was wild en het swartes gehaat. Een aand by 'n padblokkade het hy 'n ou man sonder genoeg rede deur die rug geskiet. Op 'n ander keer het hy 'n Swazi wat oor die grens gestap het, se been afgeskiet."

Potgieter het sy grensdiens van 1979 by die polisie se teen-insurgensiebasis by Onkankulo in Owamboland verrig. 'n Paar dae voor die noodlottige hinderlaag waarin die peleton gestap het, is hulle een dag tydens 'n patrollie deur Swapo-insypelaars met RPG-vuurpyle en kleingeweervuur bestook. Niemand is gedood nie.

"Eendag het ons Swapo-spore opgetel en dit gevolg. Ons het drie terroriste gewaar wat saam met 'n swart vrou onder 'n boom gesit het. Ons het op die groepie losgetrek en die vrou en een terroris platgeskiet, maar die ander twee het weggehardloop. Een van hulle is in die been getref en het geval.

"Een van die polisiemanne het op die

Gerard Potgieter

gewonde man afgestap. Terwyl die man om hulp gesmeek het, het hy die loop teen sy kop gedruk en die sneller getrek. Die wreedheid van die daad, die bloed, die harsings wat op die sand uitloop, sal ek nooit vergeet nie."

Potgieter beskryf die gevoel toe hy op daardie Maandagoggend besef sy twee makkers is dood en dat hy hul moontlik geskiet het: "Ek het in 'n geskokte toestand rondgestrompel en gevra wat met Stemmet en Patterson gebeur het. Ek het nie die skrapnel in my been gevoel nie.

"Op daardie oomblik het die geveg hom in my kop begin afspeel - dieselfde toneel wat hom twaalf jaar lank dag en nag herhaal het. Daardie aand het ek begin huil en besluit om selfmoord te pleeg. Ek het

vreeslike nagmerries gehad en kon nie slaap nie. Ek het besef ek het 'n geweldige skok opgedoen, maar kon nie met niemand praat nie.

"Ek het skaars geweet dat ek die volgende oggend terug is states toe. Ek het my ma skaars herken. Die hele tyd het daardie geveg deur my kop gemaak, en elke keer as my koeëls Patterson en Stemmet tref, het ek begin huil en wou selfmoord pleeg.

"Ek het met my alledaagse lewe probeer voortgaan en my geheim dig bewaar. Ek kon niemand vertel nie, want hoe vertel jy iemand jy's eintlik 'n moordenaar? As 'n

vervolg op bladsy 8

vervolg van bladsy 7

motordeur byvoorbeeld langs my toeklap, het ek verskriklik geskrik en was skielik weer midde-in die geveg. Soms het my keel van pure spanning toegetrek en ek het dikwels kwaai hoofpyn gehad. Selfmoord was altyd in my gedagtes."

Potgieter se ma, Corrie, onthou nog toe sy hom ná sy grensdiens op Waterkloof gaan haal het: "Ek het hom eers nie herken nie. Hy het verby my gekyk en daar was niks emosie in sy oë nie. Hy het my snaaks aangekyk toe ek hom sê daar is skrapnel in sy boud en bobene. Hy het dae lank in sy bed gelê en na die plafon gekyk. Ek het geweet iets het gebeur aan die grens, maar hy wou nie praat nie."

Aan die einde van 1979 het Potgieter uit die polisiemag bedank en drie maande lank by die huis gelê en niks gedoen nie. Hy vertel dat sy selfmoordgedagtes, depressie en angs dag ná dag erger geword het.

"Waar ek eers gemeen het dat ek dalk vir Patterson en Stemmet kon geskiet het, het ek nou vas geglo dat dit wêl die geval was. Ek het gewonder wat ek kan doen om myself te verlos van my skuld. Ek het besluit om al my geld aan die armes te skenk om my vergifnis te probeer koop."

Potgieter glo dat sy sielkundige toestand 'n verdere knou gekry het toe hy by die Potchefstroomse stadsraad gaan werk het en een van kollegas ontdek het dat hy aan 'n angstoestand ly. Dié sadis het onder meer 'n pistool teen sy kop gedruk en gedreig om hom te skiet. Potgieter het in sweet uitgeslaan en só geruk dat hy nie kon praat nie.

Hy het in die vroeë tagtigerjare tuinboukunde aan die Pretoriase Technikon gaan studeer. Sy akademiese verslae wys dat hy uitstekend presteer het - 83 persent vir Tuinbou I en 81 persent vir Tuinbou II - maar weens sy angstoestand nie sy studie kon voltooi nie.

"Ek was alleen, op my eie met my gedagtes oor Patterson en Stemmet. Ek was te bang om met enige iemand te praat, want ek was te bang hulle ontdek ek het my eie mense geskiet. Ek het nog nooit in my lewe 'n meisie gehad nie - want wie sou nou in 'n moordenaar belangstel?"

In 1983 het Potgieter drie maande

grensdiens in die noorde van Owamboland gaan doen. Hy sê toe hy in Ondangwa op die lughawe aankom, het 'n skok deur sy liggaam getrek toe hy besef het dis hiër, in dié einste Owamboland, waar hy sy vriende doodgeskiet het.

"Ek het besluit ek gaan hul dood wreek. Ek was gretig om op patrollie uit te gaan en het elke oomblik gebid dat ons in 'n hinderlaag beland sodat ek Swapo's kon skiet. Ek het gehoop dat ek ook in die geveg sou sterf sodat ek my offer aan my twee vriende kon bring. Maar ons het geen terrie gesien of gehoor nie, niks."

"Daar was 'n groep ver-regs in die kamp wat van die swart polisiemanne aangerand het. Ek het hulle tromp-op geloop en gevra om hulle snert te laat staan. Hulle het gedreig om my vrek te skiet en 'n R1 op my gerig. Ek kon dit glad nie hanteer nie. Ek het op my bed gelê en gehuil...Stemmet en Patterson...ek het hulle vermoor."

Kort nadat Potgieter van grensdiens af teruggekeer het, is hy opgeroep om diens in die Potchefstroomse polisie-stasie te doen. "Een aand was ek besig om 'n ongeluksverslag te skryf. Skielik het my keel toegetrek, ek het begin ruk, gesweet en hartkloppings gekry. My hande het só krampagtig saamgetrek dat ek nie verder kon skryf nie. Ek het gemeen ek kry 'n hartaanval, maar in werklikheid was dit my eerste ernstige angsneurose-aanval.

"Ek het besef ek kan nie so aangaan nie en het dokter toe gegaan. Ek het hom gesê daar skort iets ernstigs. Ek is kort daarna vir drie weke in 'n Pretoriase psigiatriese kliniek opgeneem en vir ernstige depressie en angs behandel.

"Ná my behandeling het ek eers beter gevoel, maar my selfmoordgedagtes en depressie het vinnig weer teruggekom. Ek het probleme by die werk gekry omdat ek byvoorbeeld nie meer kon bestuur nie omdat ek te veel geruk het. Ek het bedank en by die huis kom bly."

Corrie Potgieter sê die dae saam met haar seun het al hoe ondraagliker geword. "Hy was eers 'n liewe seun met baie vriende en vol lewenslus. Nou was hy soms agressief, ander kere het hy in 'n

toestand van depressie na die platform gelê en staar. Ek het geweet my seun is gebreek, maar ek het nie geweet hoekom of hoe erg dit was nie."

Potgieter het hom in 1986 by die distriksgeneesheer op Harrismith gaan aanmeld en om hulp gevra. Hy is in die Nasionale Hospitaal in Bloemfontein opgeneem waar dokters sy toestand as alkohol- en dwelmsverslawing gediagnoseer het.

"Hoe meer ek vir hulle gesê het ek gebruik nie dwelms en drank nie, hoe minder het hulle my geglo. Ek is vir drie maande lank onderwerp aan die program vir dwelm- en drankverslaafdes. Toe ek hulle uiteindelik probeer vertel van die geveg op die grens en van Patterson en Stemmet wat ek geskiet het, wou hulle my nie glo nie."

Ná sy behandeling in Bloemfontein is Potgieter terug Pretoria toe om sy laaste vak vir sy diploma in tuinboukunde te voltooi. Weens angsneurose-aanvalle moes hy dié poging laat vaar.

Die volgende twee jaar was Potgieter 'n buite-pasiënt by Harrismith se mediese kliniek, waar hy steeds vir dwelm- en alkoholverslawing behandel is. "Hulle wou my nie glo nie en het gesê ek toon die presiese simptome van 'n verslaafde. Dit het twee jaar gekos om dokters te oortuig dat ek nie dronk of bedwelmd is nie, maar dat ek met 'n monster in my kop rondloop wat my hele wese vernietig en ingesluk het."

Potgieter se ouers het vroeër vanjaar 'n brief aan die Geneesheer-Generaal van die SA Weermag geskryf en hom om hulp gevra. Hy is aangese om hom in Maart by 3 Militêre Hospitaal in Bloemfontein aan te meld.

Ná drie maande van intensiewe toetsing, ondervraging en narko-analise het die militêre psigiater, dr (kmdt) Stephen Swarts, bevind dat Potgieter aan ernstige post-traumatische skok, psigose, depressie, obsessiewe gedagtes en delusies ly.

Die psigiaters het bevind dat daardie enkele voorval in Owamboland só 'n skok vir dié jong polisieman was dat dit sedertdien sy hele lewe oorheers en vernietig het. Sedertdien ontvang hy psigo-

en arbeidsterapie en neem daaglik psigiatriese medikasie.

"Swarts het die ná-doodse ondersoek van Patterson en Stemmet aangevra. Die verslag het bewys dat hulle van voor, deur Swapo-terroriste, doodgeskiet is. Daardie dag, nadat Swarts oor en oor aan my vertel het dat ek hulle nie vermoor het nie en ek die verslae deeglik bestudeer het, is die televisiestel in my kop afgeskakel. Die psigiater het my lewe gered."

Potgieter het 'n maand gelede uit die hospitaal gekom. Sy grensgeveg is ná twaalf jaar besleg, maar hy word steeds deur aanvalle van depressie en soms angs geteister. In sy kop maal nog duisende obsessiewe - en wangedagtes.

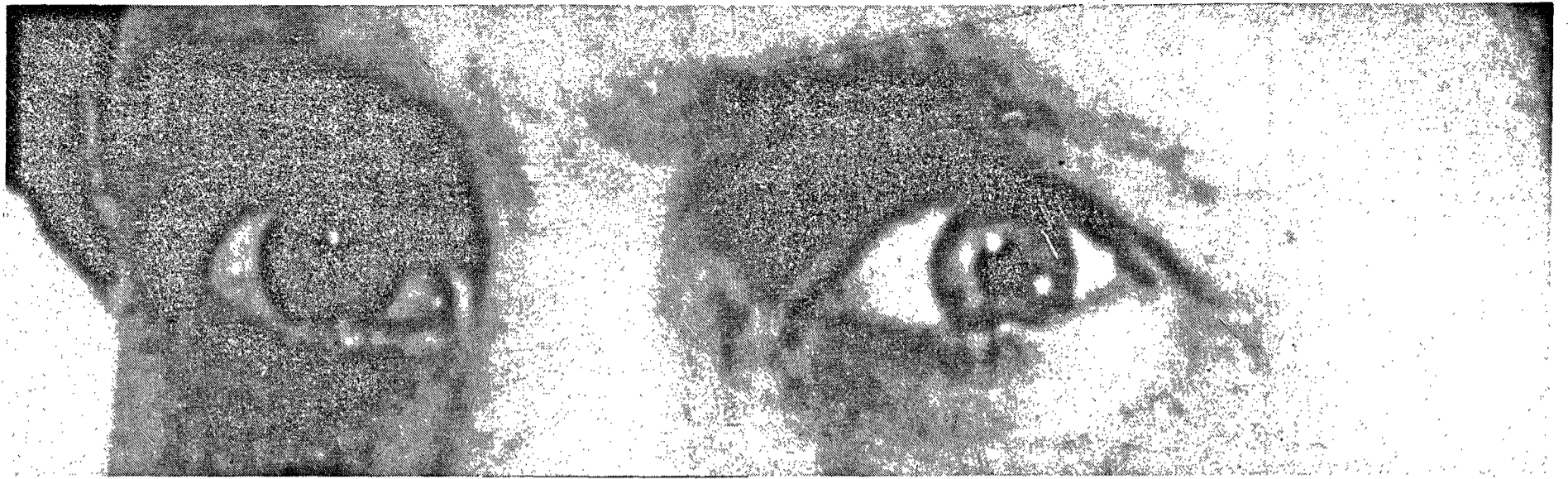
Swarts sê in sy verslag dat Potgieter waarskynlik nooit weer sal kan werk nie en dat dit onwaarskynlik is dat hy heeltemal gesond kan word. Die psigiater meen dat indien Potgieter vroeër behandel was, sy kans op herstel veel beter sou wees.

Swarts het intussen 'n aanbeveling aan die SA Polisie gedoen dat Potgieter 'n ongeskiktheidspensioen moet ontvang vir die skade en letsels wat hy in diens van sy land opgedoen het. Die polisie het dié aanbeveling eers afgekeur, maar heroorweeg dit nou weer.

"Ek weet nie of daar iets soos 'n God is nie, maar ek weet dat daar 'n hel is - want ek was daar. Ek was eens 'n gewone, gemiddelde mens, maar iets het in my gebreek en geknak. Ek was eens kwaad en bitter, maar het my pyn nou verwerk. Ek was bitter omdat ek grens toe gestuur is om in 'n oorlog te veg wat onnodig was."

"Maar daardie ná-doodse verslae wat Swarts aan my gewys het, het my nog 'n kans gebied. Ek dank God dat dié koeëls wat Patterson en Stemmet getref het, nie uit my geweer gekom het nie. Nou, vir die eerste keer in twaalf jaar, kan ek weer probeer om aan die toekoms te dink."

"Ek het nooit 'n jong lewe gehad nie. Ek het nog nooit 'n meisie of werklike vriende gehad nie. Ek het ná twaalf jaar uit 'n diep, donker gat geklim. Al het ek niks nie, het ek my selfrespek terug. Ek wil werk, trou en kinders hê. Ek wil normaal wees. Soos twaalf jaar gelede."

dié bom in jou kop kan jare later eers ontplof

Dit kan jare neem vir die "Viëtnam-sindroom" om uiteindelik te manifesteer, soos in die onlangse geval van 'n Amerikaanse veteraan wat 19 jaar ná 'n veldslag 'n massamoord in 'n park gepleeg het. Dit blyk 'n probleem te wees wat in die toekoms al hoe meer in Suid-Afrika gaan voorkom, sê JACQUES PAUW

NA beraming het tot 10 000 Amerikaanse soldate ná die oorlog in Viëtnam teruggekeer met een of ander vorm van post-traumatische stressindroom - kortweg die "Viëtnam-sindroom". In Suid-Afrika word spottend daarna verwys as iemand wat "bossies" geword het.

Vandag nog, vyftien jaar ná die beëindiging van die Viëtnam-oorlog, word nuwe gevalle van post-traumatische stressindroom onder oud-veterane gediagnoseer. In sommige gevalle het psigiaters te laat ingegryp - soos in die geval van die 43-jarige Jason Brady, wat verlede jaar in die staat Florida sy oorlogsuniform aangetrek, sy M-16-aanvalsgeweer gelaai en na 'n nabygeleë park gestap het.

Sy eerste skoot het 'n middeljarige vrou in haar nek getref, sy tweede het 'n jong man wat sy seuntjie op 'n swaai gestoot het, neergevel. Nog vier mense het voor Brady se vuur gesterf voor hy die M-16 se loop onder sy ken gedruk en die sneller gedruk het.

Brady was 'n gewone gesinsman met 'n goeie, stabiele werk. Sedert hy van die Viëtnam-oorlog teruggekeer het, het hy soms nagmerries gekry en was met tye depressief, het sy vrou ná die tyd vertel. Tog was hy 'n liefdevolle en toegewyde eggenoot en pa, het sy gesê.

Brady was van tyd tot tyd bitter oor 'n oorlog waarin hy moes veg wat volgens hom geen doel of regverdiging gehad het nie. Terwyl hy in die tropiese woude van Viëtnam moes rondkruip en 'n onsigbare vyand jag, het die politici geweet dis 'n oorlog wat Amerika nooit kon wen nie.

Psigiaters wat Brady se geval ná die massamoord ondersoek en sy oud-kamerade ondervra het, het die oorsprong van sy

post-traumatische sindroom teruggespoor na 'n voorval in 1971 toe Brady en sy peleton "GI's" hulle in 'n hinderlaag van die Viëtkong vasgeloop het.

Agtien Amerikaanse soldate het daardie oggend uit die basiskamp op patrollie vertrek; veertien is in die hinderlaag doodgeskiet. Brady was een van die vier oorlewendes. Sielkundiges het ná die tyd bevind dat twee van die vier oorlewendes na die tyd onmiddellike tekens van die "Viëtnam-sindroom" getoon het, daarvoor behandel is en taamlik goed herstel het.

Brady het daarin geslaag om sy skok te onderdruk en homself daarna normaal voor te doen en met die oorlog voort te gaan. Maar 19 jaar later het Brady se depressie, angs en waandenkbeelde onhanteerbaar geword. Hy het sy geveg teen die Viëtkong voortgesit en die dood van sy makkers in 'n park in Florida gaan wreek.

'n Johannesburgse sielkundige wat gevalle van post-traumatische stressindroom behandel, beskryf dié sielkundige afwyking as 'n ernstige angstoestand wat in baie gevalle 'n vertraagde reaksie tot gevolg het. In die meeste gevalle word dié sindroom ontketen deur 'n enkele voorval: 'n hinderlaag, 'n geveg, 'n bom of handgranaat wat ontplof, 'n makker wat sterf.

Die sielkundige sê die morele regverdigheid van die oorlog is in baie gevalle deurslaggewend in die opdoen en behandeling van post-traumatische stressindroom. Geallieerde soldate wat ná die Tweede Wêreldoorlog teruggekeer het, het min tekens van dié sindroom getoon. Hul stryd teen Nazisme en facisme was goed en reg.

Daarteenoor moes Amerikaanse soldate duisende kilometer van hul vaderland af gaan veg in 'n oorlog waarin hulle geen

belang gehad het nie. Hulle het min empatie met enige van die twee kante gehad en ná 'n ruk was dit duidelik dat dit 'n oorlog was wat die politici nie wou of kon wen nie.

In Suid-Afrika, sê die sielkundige, bestaan 'n soortgelyke probleem. Talle soldate wat van Namibia en Angola af teruggekeer het, vra nou dieselfde vraag as die Amerikaanse soldate in Viëtnam: Waarom moes ons in Angola gaan veg? Op die ou end het die politici ons uitverkoop en 'n ooreenkoms met Swapo en die Kubane aangegaan.

'n Verdere probleem, sê die sielkundige, is dat daar 'n totale sluier oor die Namibiese bosoorlog getrek is. Mense by die huis het nooit werklik verstaan wat gebeur het nie. Dit het tot gevolg gehad dat soldate nooit oor hul ondervindings gepraat het nie omdat hul gello het niemand gaan dit verstaan nie.

Dan is daar 'n groot groep soldate wat weens hul betrokkenheid by Spesiale Magte, Koevoet of die valsekernbataljons nie oor hul ondervindings mag praat nie. Hul emosies word opgekrop en hul mag dit met niemand deel nie.

Hoewel dit voorkom asof die soldaat sy skok aanvanklik kan hanteer, is hy in werklikheid emosioneel dood. Ná 'n ruk begin hy egter duidelik tekens van post-traumatische stressindroom toon: nagmerries, angsaanvalle en depressie.

Sommige soldate praat met andere oor daardie voorval wat tot hul skoktoestand aanleiding gegee het, andere swyg omdat hulle glo dat niemand hulle sal kan verstaan nie.

Talle soldate wat aan die post-traumatische stressindroom ly, ontwikkel mettertyd 'n fobiese reaksie. So byvoorbeeld, sê

die sielkundige, het sy 'n pasiënt gehad wat 'n skok ervaar het elke keer as hy 'n swart, plastiek-vullissak sien. Die soldaat het dié sakke met lyksakke geassosieer.

Die meeste lyers aan die "Viëtnam-sindroom" onttrek hulself heeltemal op sosiale gebied omdat hul glo dat hul niks werd is nie. Ander kan weer glad nie sonder mense klaarkom nie, maar in alle gevalle verbrokkel interpersoonlike verhoudings byna heeltemal. Daarom kom huilery en vereensaming dikwels voor.

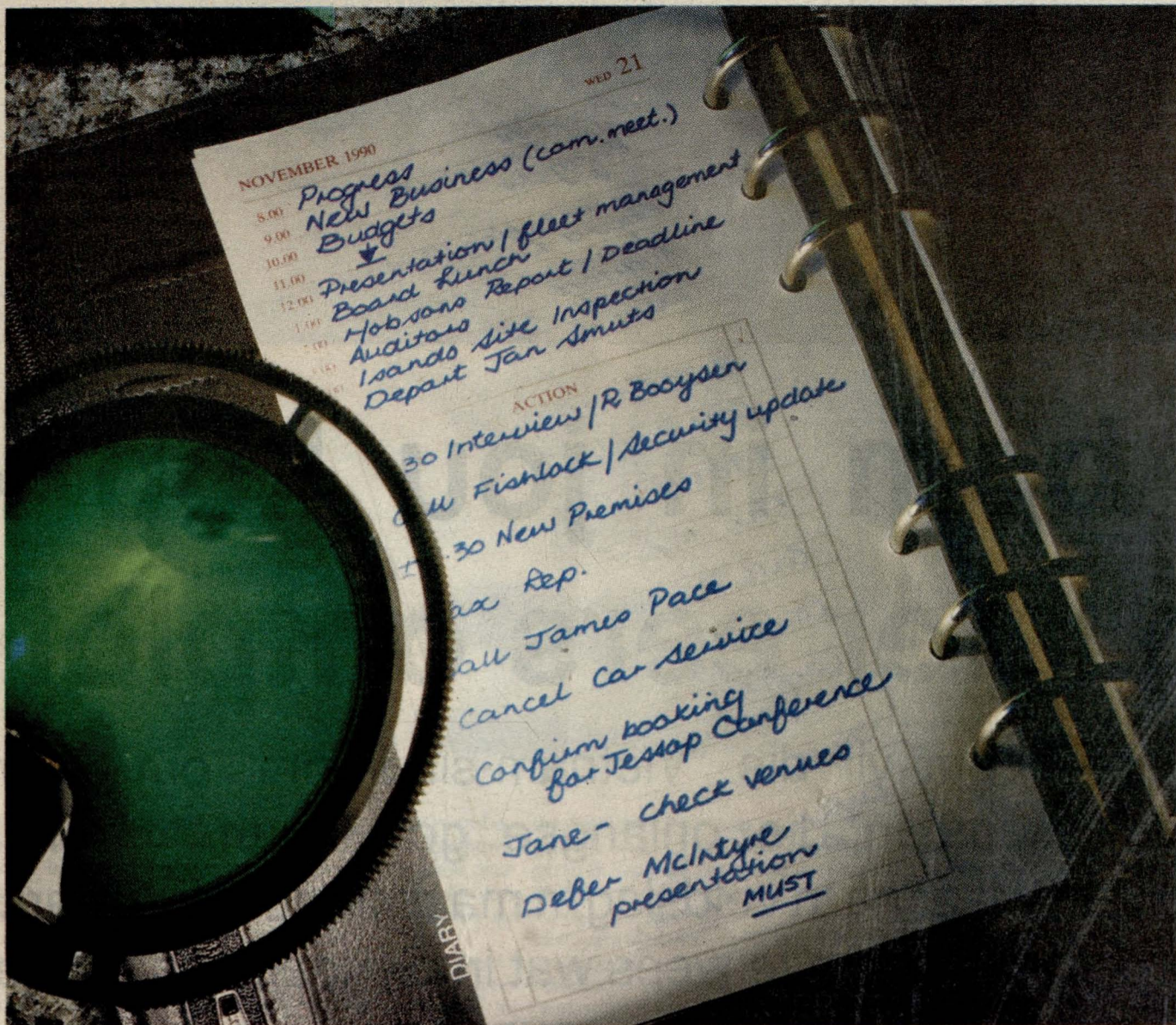
Die meeste lyers wroeg met 'n ernstige skuldgevoel en glo dat hul nie verdien om te leef nie. Hulle wroeg ook gedurig met die vraag: wat kon ek anders gedoen het om my makkers se lewens te red of my eie lewe te laat neem?

Dwelm- en drankmisbruik kom dikwels onder dié mense voor. In Viëtnam het dwelm- en drankverslawing op groot skaal voorgekom, onder meer om die huidige situasie beter te hanteer deur daaraan te ontlug.

Die sielkundige sê dit is moontlik om soldate onmiddellik ná 'n veldslag vir skok te toets, maar soms is daar vertraagde skok (soos in die geval van Brady) wat jare later eers manifesteer.

In Suid-Afrika self is sielkundiges en die SA Weermag toenemend bewus van die probleem en bestaan daar nou oral geriewe vir die behandeling van die "Viëtnam-sindroom".

Die sielkundige glo dié sindroom gaan in die toekoms in Suid-Afrika toeneem. Die oorlog in Namibia en Angola is eers in 1988 beëindig, en soos in die geval van Viëtnam gaan dit nou eers en in die toekoms begin manifesteer.

THE STANDARD BANK OF SOUTH AFRICA LIMITED (REGISTERED BANK) REG. NO. 620073806

ARE YOU TOO BUSY EARNING A LIVING TO MANAGE YOUR INCOME?

There's no point earning good money every month if you don't make it work for you.

So before they overload your diary yet again... think of yourself for a change.

And cross off an hour or two

for the Standard Bank. Even if it's only to pick our brains.

You'll be fascinated to see how we've looked ahead.

On everything from savings plans that keep up with inflation, to investments that beat it. Plus re-

tirement plans that can help you maintain the standard of living to which you've become accustomed.

So make the time. No matter how much you're pressured.

It could just be the most valuable couple of hours in your career.

 Standard Bank

LOOKING AHEAD SO YOU'RE NOT LEFT BEHIND.

SBIC 206220/AA/FC

Ismael Thebu en sy vrou, Martha Mutslima, by hul pasgeboude onwettige plakkershuis naby Phuthaditjhaba. 'n Vorige, minder permanente struktuur is in opdrag van die hoofminister verwyder, beweer hulle. (Foto: Christelle Terreblanche.)

kombuis-blues vir qwaqwa se plakkers

Te midde van 'n dreigende politieke krisis rondom plakkers het 'n eiesoortige samewerkings-liggaam dié week op grondvlak in die Noordoos Vrystaat tot stand gekom om kommunikasie-kanale tussen die komplekse strukture van die QwaQwa selfregerende gebied en Suid-Afrika te vestig.

CHRISTELLE TERREBLANCHE stel ondersoek in

"MANS met rooi oorpakke uit Natal het gekom en die plakkershutte met toue en stootskrapers afgebreek tot op die grond en weggeroep met al ons besittings." So vertel 'n groep vroue wat saam met hul mans en kinders al drie maande lank in die Gemeenskapsaal-kombuis in die QwaQwa-hoofstad, Phuthaditjhaba (Suid-Sotho vir "waar alle nasies saamwoon"), woon nadat hul wonings met net twee dae waarskuwing verwoes is. Die sowat 70 mense het geen ander heenkome nie.

Sommige van hul medeplakkers het weer agter in familieledede se agterplase gaan bly, terwyl ander die laaste maand weer begin terugskuik het na die drie terreine van waar die QwaQwa-regering hul verwyder het.

Die regering sê alternatiewe grond is vir plakkery beskikbaar gestel, maar nie een van die verwyderde plakkers met wie VWB gesels het, het enigiets daarvan geweet nie.

Die regerings-administrasie was bereid om die alternatiewe terrein uit te wys, maar ná drie maande is geeneen van die dakloos klaarblyklik nog daarvan in kennis gestel nie. Omstandighede is haglik. Vroue en mans woon saam in die kombuis en feitlik al 11 die babas hoes aanhoudend. Operation Hunger het komberse en kos geskenk, maar volgens die plakkers nie genoeg nie. Henning Myburgh van Idasa se Bloemfonteinse kantoor het ná 'n ondersoek gesê: "Dit is iets wat onmiddellik aandag moet geniet en dit is duidelik dat net die QwaQwa-regering dit kan doen."

"Dit is onverstaanbaar dat ná drie maande nog niks gedoen is nie."

VWB is in die besit van 'n betalingsbewys van R29 300 aan Greenfour Security in Richardsbaai wat die uitsetting op kontrak behartig het, nadat die amptenary en polisie van die selfregerende staat, die

kleinste van die bantustans, geweier het om dit in opdrag van hoofminister Kenneth Mopeli te doen.

Net sowat 8 persent van die beraamde 52 000 inwoners van QwaQwa het verlede jaar hul stemme in die guns van Mopeli uitgebring in 'n algemene verkiesing, nadat die opposisie en die ANC-tak die verkiesing geboikot het. Die verkiesing het gevolg na 'n algemene staking deur die amptenary oor loon-ongelykheid, die enigste geweldpleging wat dié gebied langs Lesotho verlede jaar bereik het.

Nadat alle ampsdraers deur die verkiesing in hul poste herstel is, en Mopeli herhaaldelik verklaar het dat die gebied deel van Suid-Afrika is en herinkorporeer moet word, word nou gevrees dat die plakker-insident die toenemende spanning tussen sy Dikwankwetla Party en die ANC op 'n spits kan dryf.

Al die betrokke plakkers is ANC-lede.

Intussen het die Noordoos Vrystaatse Koördineringsforum dié week vergader om 'n grondwet te bekragtig waardeur die lede politieke kwessies soos dié kan bespreek. Die forum is op inisiatief van die DP en Azapo tot stand gebring en die PAC, ANC, Mopeli se party sowel as NP-vertegenwoordigers van die streek en administratiewe verteenwoordigers van die regering in QwaQwa het ingestem om deel te neem. Individue en vakbonde sal ook kan saampraat.

Cas Humann, bestuurslid van die DP in die provinsie (wat 'n paar duisend swart DP-lede het), het die totstandkoming daarvan as 'n deurbraak bestempel, terwyl Alpheus Mathebula van Azapo dit as 'n apolitiese liggaam beskryf waardeur gemeenskaplike kwessies tussen politieke liggamte bespreek kan word om sodoende lank verstopte kanale te heropen.

"Dit is 'n oorgangsmatreël om die idee

van demokrasie te vestig," sê Mathebula. "Maar die ANC-plakkerkrisis is bo-aan ons agenda."

Dr Willem Odendaal, sekretaris-generaal van QwaQwa en gesekondeerde amptenaar uit Suid-Afrika, stem nie saam nie. "Ons gaan oor algemene kwessies soos die staatkunde en die ekonomie praat in die forum. Ek weet nie dat die plakkers op die agenda is nie, maar ek sal my ook nie verbaas nie. Ons verwag dat daar klippe gegooi sal word deur partye soos die PAC en die ANC."

Odendaal wou nie namens Mopeli op aantygings oor die plakkers reageer nie, maar 'n afspraak kon nie met die hoofminister of sy minister van Binnelandse Sake, wat vir behuising verantwoordelik is, gereël word nie.

Tog sê Odendaal: "Dit is moedswillig."

Hy sê die regering en kabinet is van mening dat die plakkers die betrokke standplase (een daarvan langs die inligting- en toerismesentrum) gebruik het op aandrang van die ANC-koördineerder in die gebied, Steve Phohlela, ook die voorsitter van die Phuthaditjhaba Residents' Association Committee. Volgens hom het die ANC 'n politieke agenda met die plakkerskwessie omdat hy geen steun het nie. (Mopeli se steun is 8 persent.)

Myburgh van Idasa sê dit is 'n moontlikheid, maar dat partye wat by magte is om iets aan die haglike omstandighede te doen, nie daaragter kan skuil nie.

Volgens dokumente in VWB se besit is kort voor die uitsetting van die plakkers op 7 Julie - nadat die mense al meer as twee maande op die terreine was - 'n nuwe gebeurlikheidsplan oor plakkery in QwaQwa deur die kabinet geformuleer.

Ingevolge die plan word enigiemand verbied om op enige oop grond te plak en moet besliste en doeltreffende stappe

gedoen word om die eerste plakker te verhinder om 'n plakker te word.

"Onderhandeling met die plakkers moet tot 'n minimum beperk word om die mense te wys dat die owerhede beslis is," lui 'n dokument.

Phohlela sê eers daarna is die besluit geneem om die plakkers te verwyder en eers ná die ontruiming is op 'n nuwe terrein met beperkte geriewe besluit. Die plakkers is nooit van 'n alternatiewe verwittig nie, volgens hom. "Die mense raak nou desperaat. Dit kan die een of ander nadelige implikasie hê - moontlik selfs die uitbreek van geweldpleging," sê hy.

Odendaal is van mening dat die QwaQwa Housing Corporation uitstekende werk doen om sedert die sewentigerjare 'n ongeëwenaarde toeloop van mense na die selfregerende gebied te akkommodeer. "Hulle presteer met behuising aan mense wat regtig arm is," sê hy. Phohlela sê plakkers sê hulle kan nie naastenby die deposito's op die erwe en huise bekostig nie. Die vryheidsbewegings in die gebied hou vol dat die korporasie, 'n affiliaal van die QwaQwa Ontwikkelings-korporasie, grond wat ingevolge die tuislandbeleid teen 'n appel en ei beskikbaar gestel is, nou deur die korporasie teen "astronomiese bedrae" (glo tot R25 000 per erf) verkoop word. Die korporasie het ministers as direkteure. "Dit is privatisering van apartheid," het sowel die ANC as Azapo aan VWB gesê.

"Jy weet," sê Odendaal, "QwaQwa is 'n plek waar nog modderhutte gebou word. Ek sal jou gaan wys - hulle is pragtig!"

"Moet net nie die vinger wys na die hoofminister nie. Ek dink hulle is baie effektief, maar jy dink seker ek prys hulle 'n bietjie baie. Ons het geen plakkers-probleem nie."

Volgens hom word veral voorsiening by 'n alternatiewe ontwikkeling, Tshiame naby Harrismith, gemaak vir nuwe instromelinge van plase in die Vrystaat en Natal. Op die vraag of dit is waarom die plakkers verwyder is, het Odendaal na die "wye oop vlaktes" gewys. Inwoners ontken dat daar enige plek in Phuthaditjhaba is waar hulle kan gaan bly totdat hulle aansoek om huislenings slaag.

Onder die plakkers en ander lede van die inwonersorganisasies en die ANC bestaan daar nou die persepsie dat die regering van Mopeli die plakkers se dilemma uit politieke oorwegings ignoreer, juis omdat dit ANC-ondersteuners is.

In 'n onlangse onderhoud met Indicator SA (van die Universiteit van Natal) het Mopeli aangedui dat hy op nie-etniese basis sy party op 'n veelparty-konferensie wil verteenwoordig en dat ander politieke partye in QwaQwa welkom is. Hy is ten gunste van die afskaffing van die tuislandstruktuur, maar staan 'n vorm van federale streek-otonomie voor.

Maar *Indicator SA* meen sy Dikwankwetla Party is vasgevang in die dubbel-slagtelike terrein van oorgangspolitiek. "Hulle werk saam met die stelsel sonder om dit heeltemal te aanvaar, en is terselfdertyd nie in staat om na 'n alliansie met ANC-magte te beweeg nie. Die politieke spel wat die QwaQwa-administrasie probeer speel, het sy keerpunt bereik en hom van die nasionale magstryd geïsoleer. Geen wonder nie dat die tuisland-amptenare, wat genoeg voordeel uit die stelsel getrek het, eenvoudig wag om die voogdyskap-administrasie aan 'n nuwe post-apartheid regering te oorhandig," sê die tydskrif. Mopeli het ná bywoning van die Patriotiese Front-konferensie in Durban die naweek in 'n verklaring gesê die samestelling van 'n tussentydse regering moet op 'n veelpartykonferensie eerder as deur die PF bespreek word.

Intussen kyk die inwoners en plakkers na die heuwels waarop die regeringsgeboue en die veiligheidsomheinde ministerswoning gebou is en noem dit Golgota.

hostel dwellers suspicious of upgrading

Even though the hostel dwellers in Alexandra live in appalling conditions, they show little enthusiasm for civic organisations' proposal that the hostels be converted into family accommodation, reports LUCKY KHUZWAYO

THE recent proposal by civic organisations that hostel accommodation be converted into family accommodation where male workers can be joined by their families has been met with little enthusiasm and much suspicion - even antagonism - by the residents of the Inkatha-dominated hostels in the Johannesburg township Alexandra.

Yet they live in appalling conditions, as I found when I entered "Kwamadala Hostel" this week - the first time in my life that I saw a hostel from the inside. The huge, five-storey building accommodates about 4 000 residents.

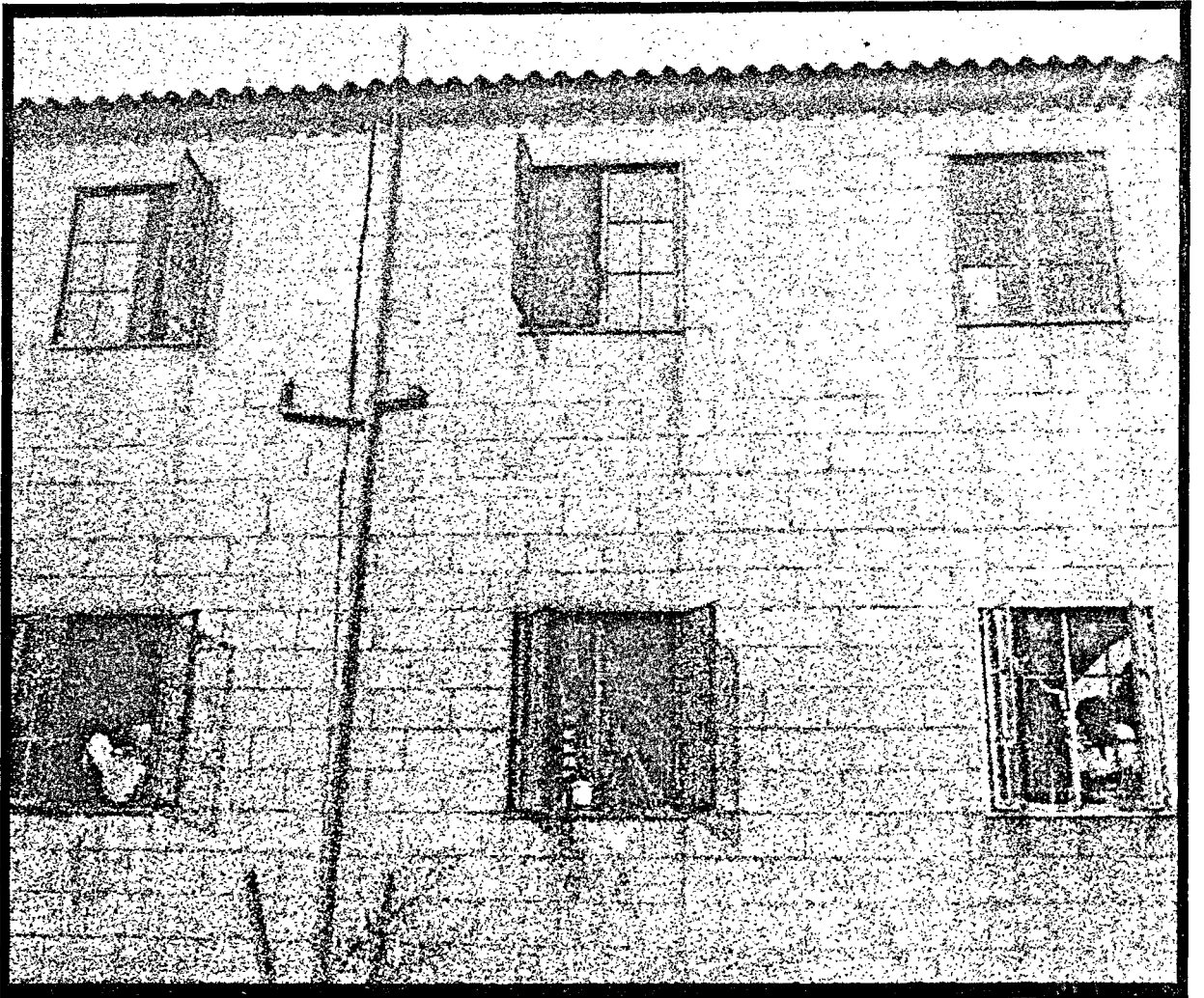
When one enters, you are immediately shocked by the filthy premises. At the entrance, you are greeted by a pool of water in the passage. Part of the hostel's roof was recently ripped off by a storm - forcing several residents to seek sleeping places in other dormitories. The dormitories now accommodate four to eight persons each.

Seeing that I looked curious, one man answered my unspoken question about several women I saw roaming around. "You see, my brother, these people are being attacked because they are our followers. They have nowhere to go to, except here."

I was also surprised to see several children about in a supposedly male hostel.

I was met by Themba Ntuli, treasurer of the Inkatha Freedom Party Hostel Committee who has lived in the hostel since 1977, and several other members of the committee. They all voiced strong objections to the civics' proposal to upgrade their accommodation to family accommodation.

They had not asked the Civic Association to build them family residential places, they say. They say they will not be dragooned out of the hostel if they do not feel like

Pic: Paul Weinberg

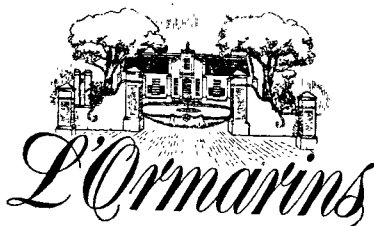
Bestem vir Grootshheid

Jare lank het L'Ormarins navorsing gedoen na die beste plantmateriaal om superieure Chardonnay-wyn hier in Suid-Afrika te maak. Minstens 17 verskillende klone uit Frankryk is gekweek en getoets. Die resultaat - uit 'n ryklik geskakeerde versnit van die beste, kry u

L'ORMARINS Superieure Chardonnay

Hierdie Chardonnay is gebore uit die toegewyde strewe na die beste wat sedert sy vrystelling wêreldwye lof ingeoes het.

- Oesjaar 1987 • **Klassifikasie: Superieur**
- Oesjaar 1988 • **Gekies vir SAL Blou Diamantklas**
- Oesjaar 1989 • **Goue medalje - "International Wine & Spirit Competition", Londen**
- **"Grand Gold" medalje - Monde Selection, Brussel**

Gevestig 1694 deur die Franse Hugenoot Jean Roi

Besoek L'Ormarins en kom proe sy wyn.
Vir navrae, skakel (02211) 4-1026.

LOR 130/A

leaving it. Where will they go? they ask. Will they have to live in shacks?

They can't afford to buy a house, they say, because houses are not within reach of the poor. They can't own two homes - here and in Natal. They are suspicious of the high rent they might have to pay.

If houses are to be built, they say, priority should be given to the shack dwellers, who are "really desperate". According to the committee members, hostel residents are "better off" than the shack dwellers - they have water, toilets and their rooms do not leak. Some nearby shack dwellers use hostel water and take baths there, they say.

The argument was also raised that some men are polygamists - having up to six wives. Where would all these wives be accommodated in the proposed plans?

The upgrading of the hostels is not totally rejected, one man says, but they are puzzled as to why the civics worry about people who have shelter rather than those who are still on the waiting list for houses.

If new accommodation is provided, another man says, they would prefer to rent rather than to buy houses.

The hostel dwellers' suspicion over the proposal to upgrade their accommodation reflects the animosity and mistrust between them and the township residents, says Richard Mdakane of the Alexandra Civic Organisation (ACO).

Hostels are structures of apartheid, he says, and the hostel dwellers have long been isolated from the Alexandra community.

Mdakane believes the civics' proposal has been wrongly interpreted to the hostel dwellers. "We did not say the hostels should be demolished. What we are saying

is that hostels should be developed and converted into family units," says Mdakane.

"Nobody will be left homeless and people will not be coerced to bring their families with them to the township if they don't want to. Bachelor accommodation will also be provided."

Mdakane says some of the shack dwellers left the hostels to stay in shacks so that their families could be with them. "This is a clear indication that family accommodation is needed in the hostels."

Mdakane says the hostel dwellers need not be so suspicious of the ACO. According to him, the hostels would have already been privatised by the "mayor" of Alexandra, Prince Mokoena, had the ACO not resisted the plan - fearing that people might be exploited by having to pay high rents.

The Alexandra branch of the ANC fully supports the civics' proposal to convert the hostels into family units, says Obed Bapelea, the branch secretary. The conditions in the hostels are so bad that they are dehumanising and the buildings themselves are dilapidated, he says.

If the hostel could be converted, the level of violence would be reduced and the hostel inhabitants would feel part and parcel of the community, says Bapelea.

Bapelea says they are aware that hostel residents fear that they will be left homeless if they were to evacuate the hostels. To counter such fears, new accommodation should be provided first for all present hostel dwellers.

Non-Zulu speakers and people who don't support Inkatha have been forced out of the "Kwamadala" hostel because of violence, says Bapelea. Such people should be given new accommodation if the hostels are upgraded.

die lig aan die einde van die tunnel is toe die aankomende trein

Treinry bly nog steeds vir die mense van die Randse townships die goedkoopste en in baie gevalle die vinnigste manier om by die werk uit te kom - 1,4 miljoen mense ry daaglikse trein in dié gebied. Maar jy neem jou lewe in jou hande as jy op 'n township-trein klim. Dié situasie kan binnekort verbeter, vertel PEARLIE JOUBERT

'n Polisierman met 'n haelgeweer op Merafe-stasie in Soweto. (Foto: Rodger Bosch)

Ná maande se lyke-optel langs spoorlyne en in passasierswaens en weke se moddergooiery tussen Inkatha, die ANC en die polisie oor wie nou werklik verantwoordelik is vir dié vorm van terreur, lyk dit asof owerhede hardhandig dié geweld gaan probeer stopsit - met of sonder politieke partye se goedkeuring en samewerking.

Dinsdag het die Spoorpendelkorporasie aangekondig dat 'n R30 miljoen veiligheidsprojek twee jaar vroeër voltooi sal wees as wat beplan is - 'n projek wat hopelik passasiers sal beskerm teen panga's, messe en AK47-aanvalle.

In dié veiligheidsprogramme, wat in medewerking met die polisie reeds dié week in werking gestel is, sal mobiele metaalverklikkers by verskillende stasies gebruik word; 250 van die 370 Metro-stasies 24 uur deur die polisie beman word; veiligheidsomheinings opgerig word by stasies en veiligheidsondersoeke by hekke en ingange gedoen word.

En, sê die woordvoerder van die Soweto-polisie, kol Jac de Vries, na dié aankondiging gaan dit dié week baie beter met hom as laasweek. Dié week is mense nog nie in sy streek van treine afgegooi of op treine doodgeskiet nie.

"Kyk, ons speel nie cops en robbars nie. Regte mense word doodgeskiet met regte koeëls en regte gewere. Dit is nie 'n speletjie nie en dit is nie snaaks nie en treinmoorde is ook nie 'n woord-speletjie oor wie beskuldig vir wie nie," het die kolonel dié week humeurig gesê.

Maar, voeg die kolonel by, "as die

Berlyn-muur omgestoot kan word 'n kommunisme tot 'n val kom, kan ons dié treinmoorde oplos".

Vir diegene wat dink dat treinmoorde apolitiese terreur is om bloot anargie te saai, het kaptein Eugene Opperman, woordvoerder van die polisie in die Witwatersrand, nuus: "Treinmoorde is deel van 'n fyn uitgewerkte en beplande politieke strategie en daar is nie een enkele onskuldige party in die moorde nie."

Hoewel die meeste mense wat in treinaanvalle sterf, gewoonlik met AK47-aanvalsgewere doodgeskiet word, sterf 'n groot persentasie mense ook aan die skerpkant van sogenaamde tradisionele wapens.

Sels al werk die omheinings en metaalverklikkers terwyl mense steeds toegelaat word om met sogenaamde tradisionele wapens rond te loop, bly die treine onveilig en lewensgevaarlik.

Die Community Agency of Social Enquiry (Case) en die Instituut vir Rassebetrekkinge het bevind dat meer as 2 000 mense die laaste ses jaar dood is weens die gebruik van "tradisionele wapens".

In verlede week se treinaanval in Soweto waarin nege mense gesterf en 37 beseer is, is die meeste mense beseer deur messe, panga's en ander hand-wapens.

Op die vraag of die polisie tradisionele wapens sal konfiskeer voordat mense op treine klim, sê kol Halgryn: "Vra die ministers wat die wette maak. Om tradisionele wapens te konfiskeer, is 'n emosionele saak."

'n maand met die dood

DIE eerste in 'n reeks treinaanvalle het op 24 Junie verlede jaar gebeur. Vandag, meer as 'n jaar later, sterf mense byna daaglik op die treine in Soweto en die Oos-Rand. Sedert die treinaanvalle begin het is meer as 100 mense nê op die treine aan die Rand dood en honderde ander beseer. Niemand beskik egter oor presiese getalle nie.

Op 14 September word die Nasionale Vredesverdrag onderteken deur verskillende politieke partye en belangegroeppe, maar sedert die ondertekening sterf meer as 200 in geweldpleging in townships aan die Rand - waarvan meer as die helfte tydens aanvalle en gevegte op treine in minstens elf gewelddadige aanvalle doodgemaak word. In Soweto alleen is 11 mense sedert die begin van dié maand dood en 37 beseer tydens trein-aanvalle. Hier is 'n kort opsomming van die afgelope maand se trein-aanvalle:

26 September: 'n Man word vermoor en ses beseer naby Mayfair toe 'n groep mans met messe en knopkieries passasiers aanval. Die aanvallers gooi passasiers van die bewegende trein af.

29 September: 'n Polisierman word van 'n bewegende trein in Johannesburg gegooi.

9 Oktober: Drie mense sterf en 13 word beseer toe gewapende mans op passasiers met AK47-aanvalsgewere skiet tussen Katlehong en Wadeville-stasies aan die Oos-Rand. Volgens New Nation beweer 'n werknemer van die Natzlspruit-hospitaal, waar die aanvallers opgeneem is, dat een van die aanvallers wat in die hospitaal opgeneem is gesê het "die Boere" het hom R90 000 vir die aanval beloof. Albert Dlamini, wat glo 'n Inkatha-lid is en Simon Komane, blybaar 'n ANC-lid, verskyn in die hof in verband met die voorval.

14 Oktober: Vier mense word beseer toe hulle van 'n bewegende trein naby Denverstasie gegooi word.

17 Oktober: 'n Man sterf en tien passasiers word beseer toe tien gewapende mans passasiers met messe en ander tuisgemaakte wapens tussen George Goch en Jeppe-stasie aanval. Die aanvallers het glo vryheidsliedjies in Zoeloe gesing voordat hulle passasiers aangeval het. 'n Polisiewoordvoerder het gesê die aanvallers kom moontlik vanaf die George Goch-hostel.

19 Oktober: 'n Man is dood en ses mense beseer toe 'n groep van 20 Zoeloe-sprekende mans passasiers op 'n trein naby George Goch-stasie aanval.

20 Oktober: Twee mense word doodgeskiet en nog 'n man ernstig gewond by Phefeni-stasie in Soweto deur 'n groep Inkatha-ondersteuners wat van 'n byeenkoms teruggekeer het. Die byeenkoms is in Jabulani in Soweto gehou en uit die waens, wat vol Inkatha-lede was, het iemand met 'n outomatiese geweer, moontlik 'n AK47-aanvalsgeweer, op passasiers geskiet wat op die perron gestaan het.

Die polisie se woordvoerder van Soweto, kol Jac de Vries, het gesê hy sal "baie verbaas wees as dit nie Inkatha-lede was nie omdat net Inkatha-lede op dié treine gereis het". "Wanneer groot getalle Inkatha-lede op 'n trein klim, klim die ander passasiers af," het de Vries gesê. Dieselfde dag is sewe mans dood en twee ernstig beseer op die Witbank/Ogies/Kendell-spoorlyn. Die polisie meen dieselfde groep mans kan vir dié aanval verantwoordelik wees.

21 Oktober: Drie mense word doodgeskiet by Westgate-stasie. Nog 'n man sterf toe hy van 'n bewegende trein tussen New Canada en Longdale-stasie gegooi word.

22 Oktober: 'n Man word doodgeskiet en vyf ander ernstig gewond deur onbekende aanvallers tussen New Canada en Longdale-stasies naby Johannesburg-stasie. 'n Onbekende man skiet ook op 'n passasierstrein op pad na Soweto maar niemand word beseer nie.

23 Oktober: Nege mense word vermoor en 36 beseer tydens 'n trein-aanval in Soweto. Vyf liggame word gevind by die Nancefield-stasie, een by Orlando-stasie en een by Mlanlankunzi-stasie.

Lt-kol Tienie Halgryn van die Soweto-polisie sê dat die aanval moontlik 'n wraak-aanval was nadat 'n Zoeloe-sprekende inwoner van Nancefield-hostel vroeër die dag aangeval is. Tydens die aanval skiet 'n onbekende man ook vanuit die Nancefield-hostel op 'n ambulans wat besig was om beseerdes van die toneel te verw' der.

Die polisie plaas die volle blaam op Zoeloe-sprekende inwoners van die Nancefield-hostel, wat heel moontlik Inkatha-lede is. Kapt Craig Kotze, woordvoerder van die Minister van Wet en Orde sê ook dat Inkatha die Nasionale Vredesverdrag verbreek het. Dié dag begin die polisie ook vir die eerste maal 'n wye deursoek-veldtog op verskeie treine na Soweto. Die polisie konfiskeer 'n pistool en verskeie ander gevaarlike wapens.

South Africa is holding its breath for next week's strike. (Pic: Eric Miller)

VAT strike: cosatu playing for high stakes

Next week's Cosatu-led general strike over the government's imposition of VAT has been down-played in the mainstream press - and far too late government and big business are starting to realise what they may be up against. For the mighty Cosatu, this is a make or break event, writes HUFF PRYCE

ONE of the more sourly entertaining of the political sideshows we've been treated to over the past few weeks has been the soft-shoe shuffle the mainstream media have been doing in the face of next week's Cosatu-led general strike over the government's imposition of VAT.

In the traditionally liberal as much as the directly government-supporting press, we have been given a thousand reasons why the strike cannot and will not work.

We have been reminded of recent strikes and mass actions, like the "countrywide" protests organised around this year's June 16 anniversary, or the abortive stayaway planned by Cosatu's Witwatersrand region to demand an end to the violence. If they couldn't make it work then, the argument goes, why should they be able to make it work now?

Political commentators and dial-an-expert figures around the place have, on the basis of this recent history, propounded with increasing confidence a new theory - when first put forward little more than a fantasy, but now approaching the status of an orthodoxy - that the days of mass action are definitively over and that the average

township dweller has no interest, now that things are changing in South Africa, in these forms of pressure politics and would rather leave the period of transition in the hands of the politicians. The approaching strike, such experts confidently predicted, would merely serve to demonstrate the truth of the theory.

Others - especially government sources - in the general climate of strike bashing became rather fanciful on the subject, invoking the peace accord and the various minutes concluded between the government and the ANC as reasons why the strike should not and could not succeed. Even so normally sane a commentator as former *Rand Daily Mail* editor, Raymond Louw, could only last week suggest that the proposed strike was doomed to failure because its dates - 4 and 5 November - lay too close to Christmas and workers would be reluctant to lose two days' pay at this time of year.

Now of course they are all scurrying for cover, because even to those most deeply involved in these politics of wish-fulfilment it is becoming clear that next week's general strike is going to represent proba-

bly the largest mobilisation of popular resistance in the history of this country.

Asked at a press conference this week to estimate just how many people would heed the stayaway call, the Cosatu General Secretary Jay Naidoo declined, but was prepared to say that the last biggest strike Cosatu had organised had run to over 2 million workers. This would be bigger he said, as though it were already a matter of fact.

Naidoo's quiet confidence is not more than the subject deserves.

The "winning issue" of VAT was a well chosen one, both emotive and immediately damaging to worker's finances at the same time. And in addition the government blundered badly in the way it went about implementing the tax; it is difficult to imagine what they were thinking when they included essentials like medical services and electricity in the new taxation system. It is even more difficult to imagine what prompted Finance Minister Barend du Plessis to offer the concessions of offal and intestines as zero-rated basic foodstuffs to a population trying increasingly to move away from the apartheid slave status

which forced them to survive on those foodstuffs in the first place. But whatever the motives, the successive blunders of the government fell like manna from heaven into Naidoo's lap.

If the government has helped, it also needs to be noted that Cosatu has done its homework well. Long before anybody else was doing more than complaining over the issue of VAT, it was running workshops on local and regional level, holding seminars to educate members on the implications of the new tax, mobilising massive support against it and obtaining mandates at grassroots level to take it up as a major workers' issue.

By mid-September, if anybody had cared to look, the writing was already in dayglo on the wall. And since then the trade union giant has referred the issue back to its membership and held further discussions across the board. At this point, union sources say, the forthcoming strike has united Cosatu's 1,2 million members in a way they have never been galvanised before.

There is little reason to doubt that they are telling the truth. For Cosatu this is a make or break issue and though a number of other organisations have come in on the slipstream - including the ANC, Nactu and Azapo - it is Cosatu which is playing for the high stakes in the looming confrontation.

As Naidoo has made clear on a number of occasions, VAT is more a mobilising issue around which the strike is being organised than its real purpose. What is really at issue is Cosatu's role in negotiating the new South Africa and its participation in the economic and political restructuring of the country.

Interviewed this week, Naidoo said that while anger over VAT remained high, the focus of the strike was shifting and that the current mass action episode was merely the first phase in a broader strategy aimed at pressuring the National Party into handing over the reins of power to an interim government.

Alongside this, Cosatu is demanding a role in the economic restructuring of South Africa and denying the government's right to proceed with any unilateral restructuring in the transitional period.

In other words - and it is not an exaggeration to put it this way - the country's largest political constituency is beginning its play for major power in the future South Africa, both on the economic and political fronts. More or less dormant on the political front over the past year - while consolidating its own constituency and reorganising its own structures - the giant is showing its muscles, and terrifyingly Schwarzenegger-style muscles they are too.

Far too late - Cosatu has only begun to show its hand in the past few weeks - government and big business have begun to realise what they are up against. The show of strength they thought they were going to win could well turn into a kicking of sand into the beach-weaking's face.

But whatever the cost, they have to brazen it out, and there are few indications at this stage that serious attempts will be made to defuse the crisis before Monday.

The real question is what is going to be done after Tuesday to prevent the continuation of Cosatu's already planned mass action campaign into next year - and into the new South Africa.

For the moment, the best the opponents of the strike can do is attempt to discredit its organisers by covert means - like sending cars into townships with loudhailers to threaten strikebreakers with death. That and mobilising the IFP unemployed in the hostels as scab labour - as has occurred in various townships around the Reef - in the hope that damagingly bloody confrontations will take place.

waarom suid-afrika móét weet

Rapport het vandeeweek gepleit dat die boeke van die verlede ter wille van blywende vrede toegemaak moet word. Terreurdade van albei kante moet vergewe en vergeet word. **JACQUES PAUW** gee sy mening oor hoekom die waarheid móét uitkom en Suid-Afrika die reg het om te weet wat in die verlede gebeur het

MAAK toe die boeke van terreur, glo Suid-Afrika se grootste Afrikaanse koerant. Vergeet van die verlede en kyk na die toekoms. Om die daders van terreur aan die man te bring of te ontbloot, kan nog terreur en wraak tot gevolg hê.

Verstaan mens dié logika korrek, moet Molly en Wilfried Lubowski ophou poog om Anton se vermeende moordenaars aan die Namibiese regering uitgelewer te kry, die weeskinders Mxenge minder wonder hoekom Victoria óók moes sterf en Maggie Friedman die dood van haar haar minnaar, David Webster, vergeet.

Waarskynlik stem die meerderheid van wit Suid-Afrikaners met *Rapport* saam: kom ons vergewe en vergeet. Daar was oorlog in Suid-Afrika - die ANC het bomme in Wimpy-bars geplant en ons het hulle in ruil bloedneus geslaan.

Dié mening is kortsigtig en gaan Suid-Afrika in die toekoms baie duur te staan kom. Dit is noodsaaklik dat die waarheid vertel moet word en geregtigheid moet geskied. Die moordenaars moet aan die man gebring en gevonnissen word - en daarna kan die politici amnestie vir hulle oorweeg.

Hoekom het Suid-Afrikaners die reg om te weet?

Selfs al was Suid-Afrika in die greep van 'n onverklaarde oorlog, en al kan 'n mens argumenteer dat dit geregtig was om mekaar in 'n oorlogssituasie dood te maak, beteken dit nog nie dat alles moreel toelaatbaar was nie.

Die internasionale reëls van oorlogvoering stel dit baie duidelik dat aanvalle op militêre teikens geregtig is, maar aanvalle op onskuldige burgerlikes ontoelaatbaar is. Dié reël geld natuurlik die ANC én die regering.

Wanneer *Rapport* praat van die boeke van die verlede wat toegemaak moet word, praat hy uitsluitlik van die dade van die staat wat vergeet moet word. Die ANC se geskiedenis van geweldpleging is welbekend en baie goed gedokumenteer.

Suid-Afrika weet wie die Pretoria-bom van 1983 geplant het en die ANC het boonop verantwoordelikheid vir dié ontploffing aanvaar. Robert McBride sit vandag nog in die dodeselle weens sy aandeel in die sogenaamde Wimpy Bar-bomme.

In 1988 alleen is 200 lede van die ANC en MK in hegtenis geneem en voor die hof gebring. Hul geweldsplanne is in hofsak ná hofsak in Suid-Afrika uitgeroep en die uitvoerders daarvan is gevonnissen. Van hulle is gehang, ander het tronkstraf gekry.

Suid-Afrika weet dat 399 mense tussen September 1984 en Oktober 1989 op die halssnoer-metode om die lewe gebring is en dat daar ANC-leiers was wat dié optrede goedgekeur het.

Die een kant van die munt is dus blinkgevyf en op elke moontlike geleentheid deur die regering in sy veldtog teen die ANC gebruik.

Dis dus die dade van die ander kant wat volgens *Rapport* finaal begrawe moet word. Dié reaksie is in sekere mate te verstane omdat die waarheid 'n bittere verleentheid vir wit Suid-Afrika en sy verkose leiers inhou: in die verdediging van sy ideologie, verdoem en verwerp deur iedere land ter wêreld, het die apartheids-regering belowende, vreedsame en onskuldige landsburgers vermoor.

Tussen Februarie 1974 en Februarie vanjaar is minstens 87 anti-apartheidsaktiviste binne Suid-Afrika se landsgrense vermoor. Nog 138 aktiviste en burgerlikes is in aanvalle oor die grens gedood. Geen enkele moord is deur die Suid-Afrikaanse polisie opgelos nie.

Onder die aktiviste wat vermoor is, was mense soos Rick Turner, Griffiths en Victoria Mxenge, Fabian en Florence Ribeiro, Eric Mntonga, Dulcie September, David Webster en Anton Lubowski - aktiviste teen wie daar geen greintjie getuienis bestaan dat hulle by militêre aktiwiteite van MK betrokke was nie.

Hulle was bloot teenstanders van 'n onmenslike regime. Griffiths Mxenge is vermoor omdat die staat nie genoeg getuienis teen hom kon versamel om hom krimineel aan te kla nie. Was Mxenge skuldig aan 'n politieke misdryf, was hy tronk toe gestuur en vandag nog lewend.

Wit Suid-Afrikaners het nog altyd met groot genoeë na hul land as 'n handhawer van Christelike waardes verwys; 'n demokratiese land waar Westerse waardes geld. Daarom moet Suid-Afrika en sy regering ingevolge dié waardes beoordeel word.

Die Franse filosoof Albert Camus, ver wysende na die Franse owerheid se marteling van aangehoudenenes in Algerië, het op 'n keer geskryf: "The fact that such things could take place amongst us is a humiliation we must henceforth face. Meanwhile, we must at least refuse to justify such methods, even on a score of efficacy. The moment they are justified, even indirectly, there are no more rules or values; all causes are equally good, and war without aims or laws sanctions the triumph of nihilism. Willy-nilly, we go back in that case to the jungle where the sole principle is violence."

Wat *Rapport* ongelukkig nie verduidelik nie, is waar die streep getrek moet word. Wat moet uit en wat nie? Ná die ontbloting van Inkathagate skryf Ken Owen in die *Sunday Times*: "There is a history to all this. When the fantastic allegations of the Information scandal finally came to light, after years of deceit and untruthfulness, the *Rand Daily Mail* carried a simple headline: It's all true.

"Similarly, the allegations of hit squads seemed fantastic, and turned out to be true. The allegation of police collusion with Inkatha seemed far-fetched, and proved to be true. The idea that military officers would defy President de Klerk by concealing and destroying evidence seemed incredible, and proved true. As the *Rand Daily Mail* said, it's all true.

"But other allegations, more dreadful, wait to be proven. Did the government, or any of its agencies, assassinate Lubowski? Did the the CCB assassinate Webster, as a senior police officer first suspected? Did the police protect the impsis that attacked ANC supporters? Did the Casspirs guard the rooidoek? If a fund to fight sanctions was misused, as plainly happened, to drum up support for Inkatha, what other misappropriations might have occurred?"

Volgens *Rapport* moet dié vrae, wat insny tot in die hart van ons land se morele en etiese raamwerk, onbeantwoord gelaat word. Ons mag nie weet nie.

Ons weet almal dat diep in Suid-Afrika se

Vergeet nou dié wraak

ontkeren n.

As ons 'n kans op 'n vreedsame toekoms wil hê, sal ons ruitelik moet erken dat albei kante in die hitte van die stryd dade gepleeg het wat deur geen samelewing goedgepraat kan word nie. Dit op sigself sal al 'n moeilike taak wees, want die menslike neiging is om te glo dat die "ander kant" die eintlike wandade pleeg.

Om van "Neurenberg-verhore" te praat, soos die ANC dikwels doen, of om nou te pleit vir die heropening van ondersoeke na die dood van mense soos dr. Neil Aggett en Steve Biko, is om vure aan te blaas waar koue water meer van pas sal wees. So iets sal lei tot 'n blanke teenreaksie wat ewe hard om vergelding roep - en wat in 'n reeks siviele hofsake teen daders van terreur kan eindig.

'n Durende vrede, en selfs net 'n politieke skikking, is nie moontlik sonder die toemaak van sekere boeke oftewel amnestie nie. As aktiviste van watter groep ook al glo dat daar in 'n nuwe Suid-Afrika jag op hulle gemaak sal word, kan hulle verlei word tot 'n desperate uitweg: om met mag en mening die vredesproses te vertraag.

Die son

politieke hart 'n oorryp, vieslike kanker skuil wat deur die haat van die apartheids-ideologie en die totale aanslag vertroetel is. Hoe gaan ons van dié sweer ontslae raak, en daarteen waak dat dit nie weer gebeur nie, as ons nie daarvan mag weet nie?

Rapport blyk onbewus te wees van die lyding en foltering wat steeds in swart en sommige wit harte bestaan oor kinders en geliefdes wat weggeraak het of vermoor is. Het dié mense nie die reg om te weet wat gebeur het nie?

Niemand praat van Nuremberg-tipe verhore nie, en sover ek weet, is dit ook nie die beleid van die ANC nie. Waaroor dit hier gaan, is die reg om te weet wat gebeur het. Vergewe, ja, maar vergeet, nee.

Ondervinding in ander lande het bewys dat terreurdade wat nie oopgevelek word nie, soos 'n bose sweer onder die oppervlak lê en broei. Ná onafhanklikheid in Zimbabwe het Robert Mugabe die boeke toegemaak en in 'n daad van versoening oud-lede van die Rhodesiese magte in sy nuwe veiligheidsstrukture opgeneem.

Baie van die berigte lede van die gewese Selous Scouts en Special Branch wat voor onafhanklikheid in terreurdade betrokke was, het daarmee voortgegaan. Mugabe se eie direkteur van veiligheid, Geoffrey Price, was die meesterbrein agter die aanslag op die president se lewe op 18 Desember 1981 toe sewe mense in 'n bomontploffing dood en 125 beseer is. Price was 'n oud-lid van die Rhodesian Special Branch.

Daar was vele ander voorbeelde in Zimbabwe. Gewese lede van die Rhodesiese Selous Scouts - Kevin Woods, Michael Smith en Phillip Conjwayo - is vandag nog in die dodeselle in Zimbabwe

weens hul terreurdade ná onafhanklikheid.

Daarom voel miljoene Suid-Afrikaners tereg ongemaklik om die toekoms in te gaan met veiligheidsmagte wat skuilplekke vir gewese sluipmoordenaars geword het. Indien hulle nie nou ontbloot word nie, het ons enige waarborg dat hulle nie in die toekoms nuwe terreurplanne gaan smee nie?

Maar daar is dalk nog 'n belangriker rede hoekom die waarheid van die terreurdade van sowel die ANC as die staat moet uitkom: om 'n onheilige alliansie tussen die ANC en die regering te verhoed.

Prof André du Toit, politieke filosoof van die Universiteit van Kaapstad, sê: "This may amount to an unholy alliance of the killers, on both sides, to protect their own interests. That is surely not the way to lay the foundations of a new South Africa. Should we be prepared to let the killers go free, if that is the price for ending the violence and ensuring the prospects for a just and democratic South Africa? There are some historical accounts which have to be settled if our society is to come to terms with itself at all."

Die meerderheid van Suid-Afrika kyk vandag terug na 'n verlede waar lewe en vryheid goedkoop was, waar waardigheid en menslikheid moeilik was om te vind. Een manier om seker te maak dat dit nooit weer herhaal word nie, is om te weet wáárom en hóé dit gebeur het.

Ware versoening in Suid-Afrika - waaronder blywende vrede en voorspoed onmoontlik is - is net moontlik as ons almal in Suid-Afrika vrede gemaak het met ons bittere verlede. En 'n mens kan nie met die verlede vrede maak as jy nie toegelaat word om dit behoorlik te ken nie.

die aartsvyande ontmoet

Ná meer as vier dekades van oorlog, geweld en haat, het Israel en die Arabiese lande vandeeweek - agterdogtig en vyandig - in Madrid nader aan mekaar geskuifel om te gesels oor vrede: President George Bush praat van 'die begin van 'n nuwe hoofstuk' - maar die storie het nog nie geëindig nie

Oorlog of vrede? 'n Jong Palestyn hou simbole van abel - 'n pistool en 'n olyftak - omhoog in 'n dorpie aan die Wes-oewer ter ondersteuning van die vredeskonferensie in Madrid. (Foto: AP)

Ná 43 jaar van vyandskap en bloedvergieting in die Midde-Ooste het die historiese vredeskonferensie waarby alle partye vir die eerste keer mekaar die hef aan of hand sal gee, Woensdag in Spanje geopen. Die hoofspelers, Israel en die Arabiese lande, wat besette grond terugeis, bly agterdogtig oor mekaar in die trant van "kompromie vir vrede".

In Madrid, waar uiters streng veiligheidsmaatreëls die aanvangsitting oorheers, het President George Bush van Amerika gepraat van "n sending van hoop", "die begin van 'n nuwe hoofstuk", "werklike vrede" en "wêreldvrede" - waarvoor die onderskeie partye bereid sal moet wees om te gee en te neem.

Aan die een kant van die tafel is daar Israel, wat daarop aandring om sy besette Arabiese grondgebied ter wille van sy eie veiligheid te behou, aan die ander kant is daar die Arabiese lande wat glo hulle het 'n historiese reg op dié grondgebied.

Met die opening van die tweede dag gister het die Israeliese eerste minister, Yitzhak Shamir, gewaarsku dat die konferensie kan misluk as die Arabiese lande slegs op die grondkwestie fokusseer. "Dit is die gouste weg tot 'n dooie punt," het hy gesê en die lande aangespoor om Israel se reg op voortbestaan te erken.

Die konferensie het nog nie uitgeloop op 'n staking van vyandelikhede nie. Maandag het nagenoeg 100 000 Israelse regses in Tel Aviv protes aangeteken, en in 'n voorval aan die Wes-oewer het gewapende mans twee Joodse setlaars doodgeskiet en vyf gewond, terwyl die meeste Israeli's ure voor die aanvang van die konferensie nog diep verdeeld was oor "die prys wat vir vrede" - 'n skikking met hul Arabiese bure.

Militêre kenners in die land is verdeeld oor die moontlikheid om besette grond prys te gee. Sommige sien so 'n kompromie as onafwendbaar, terwyl ander dit as 'n "fatale fout" beskou.

In Iran het 'n ekstremistiese leier vandeeweek Bush en ander deelnemers aan die vredeskonferensie "ter dood veroordeel" as "vyande van Islam", terwyl die Islamitiese Jihad daarop aanspraak gemaak het dat hy 'n Amerikaanse diplomaat in 'n bomaanval in Turkye vermoor het. In Jordanië is ook teen die konferensie betoog.

Amerika het die meeste van die voorbereidings hanteer en verantwoordelikheid aanvaar, wat gesien word as 'n logiese uitvloeisel van sy leidende rol in die Golfoorlog vroeër vanjaar. Bush en sy minister van buitelandse sake, James Baker,

het agt maande lank geswoeg om Israel, die Arabiese lande en die Palestyne om die onderhandelingsstafel te kry nadat die Verenigde Volke en ander bemiddelaars dekades lank misluk het.

Die VVO se betrokkenheid is in die huidige sitting beperk tot 'n "stille waarnemer" weens die agterdog wat sy rol as "skepper" van Israel, maar kampvegter vir die Palestynse saak, hom reeds op die hals gehaal het.

Die president van die Sowjet-Unie, Mikhail Gorbatsjof, se rol word ook as ondergeskik beskou weens sy kwynende binnelandse en buitelandse invloed. Tog het hy in sy toespraak by die openingsitting daarop aanspraak gemaak dat die Sowjet-Unie se omwentelinge 'n deurslaggewende faktor in die beweging na 'n "nuwe wêreldorde" is.

Min waarnemers blyk illusies te hê dat die historiese betekenis van die ontmoeting op sigself 'n resep vir vrede is, want die ongenaakbare posisies wat vrede tot dusver onmoontlik gemaak het, geld steeds.

In toesprake dié week is erken dat die ware moontlikhede vir skikking en vrede nog uitgetrap sal moet word. Die vergaderplek is met die ter perse gaan nog nie gefinaliseer nie omdat Israel en die Arabiese lande verskillende lokale voorstaan.

Die plan is om die onderhandelinge van 12 November af op te volg met multilaterale streek-samesprekings waarin omgewing, waterbronne en ekonomiese ontwikkeling in die Midde-ooste onder die loep sal kom.

Israel weier om die besette Golan-hoogland aan Sirië terug te gee, maar is

bereid om sy onttrekking aan 'n strook van Suid-Lebanon te bespreek mits versekeringe gegee kan word dat operasies teen hom uit Lebanese grondgebied opgeskort sal word.

Vir die Palestyne is die hoofdoel 'n onafhanklike staat aan die Wes-oewer en die Gaza-strook met Oos-Jerusalem as sy hoofstad. Die uiteindelijke ideaal bly 'n Jordanië-Palestynse konfederasie. Vir die reg tot selfbeskikking is die Palestyne bereid om te onderhandel oor 'n oorgangsregering.

Jordaniëse onderhandelars vorm 'n gesamentlike afvaardiging met die Palestyne, maar dring daarop aan dat alle kwessies wat die Palestyne raak, met die groep self bespreek moet word. Jordanië het die Wes-oewer beheer voor die Israeliese besetting en eis ook die teruggawe van twee gebiede wat Israel ná 1967 beset het.

Sirië eis die teruggawe van die Golan-hoogland, maar het hom bereid verklaar tot onderhandelinge met die Israeliese regering. Hy het hom ook reeds verbind tot Resolusie 425 van die VVO waarin Israel se onttrekking uit Lebanon gestipuleer word en het verklaar dat hy nie aan samesprekings sal deelneem as Israel hom nie verbind tot die soewereiniteit van Arabiese gebiede wat in 1967 beset is nie.

Egipte, wat in 1979 die eerste Arabiese land geword het om 'n vredesverdrag met Israel te sluit, ten einde die Sinaï-skiereiland terug te wen, vra nou dat Israel hom uit alle ander Arabiese grondgebiede onttrek. Hy het ingestem om multilaterale samesprekings by te woon. - AFP en AP

dié grond met bloed deurdrenk

PARYS - Uiteindelik gebeur die haas onmoontlike. Vandeeweek se vredesberaad bring vir die eerste keer in sy veelbewoë bestaan Israel en al sy buurlande in die Midde-Ooste om dieselfde onderhandelingsstafel byeen.

Sedert die ontstaan van die moderne staat van Israel in 1948 heers 'n bloedige streekoorlog tussen Israel en sy Arabiese bure en herhaaldelike konflikte:

1948 - 1949: Die Arabies-Israeliese oorlog breek uit op 15 Mei 1948. Vyf Arabiese lande - Sirië, Egipte, Trans-Jordanië, Lebanon en Irak val Israel aan. 'n Staakvuur word deur die bemiddeling van die VVO op 7 Januarie 1949 afgekondig waaruit Israel gebiedsvoordele trek. Op 24 Februarie word 'n wapenstilstand in Rhodes deur Israel en Egipte onderteken. Die ander lande onderteken soortgelyke ooreenkomste in die maande wat volg. Israel se oorwinning kry s6 beslag.

1956: Die oorlog tussen Israel en Egipte breek uit drie maande nadat pres Nasser van Egipte die Suezkanaal op 29 Oktober nasionaliseer. Israeliese troepe, ondersteun deur Britse en Franse magte, beset die Sinaï-skiereiland. Die VVO, met die hulp van Amerika en Rusland, maak 'n einde aan die gevegte. Op 6 November kom Israel en Egipte tot 'n staakvuurooreenkoms - VVO-magte vorm 'n buffer langs die grens en verseker vrye toegang tot die Golf van Aquaba. Israeliese magte voltooi hul terugtrekking in Maart 1957.

1967: die Sesdaagse Oorlog breek uit op 5 Junie toe Israel Egipte, Sirië en Jordanië aanval. Israel slaan toe nadat die onttrekking van die VVO-magte uit die Sinaï, die Wes-oewer, Oos-Jerusalem, die Gaza-strook en die Golan-hoogte in Sirië voltooi

is. Israel is nou in besit van twee keer soveel grondgebied as met sy ontstaan in 1949

1973: Die Oktober-oorlog breek uit op 6 Oktober - op die Joodse vasdag Jom Kippur - waarin Arabiese lande grondgebied wat in 1967 aan Israel afgestaan moes word, wil terugwen. Egipte en Sirië val Israel in die Sinaï en in die Golan-hoogte aan. Israel breek deur sy vyande se verdedigingslinies en vorder tot binne 36 km van Damaskus en 101 km van Kairo. Op 11 November word 'n staakvuur bereik wat opgevolg word deur onttrekkingooreenkomste in Januarie 1974 en September 1975 vir die Sinaï en in Mei 1974 vir die Golan.

1981: Op 7 Junie vernietig Israeliese vevliegtuie die Osirak-kemaanleg by Tammoez in Irak, gebou deur die Franse. In Desember beset Israel weer die Golan.

1982: Israel stuur Operasie Vrede van stapel in Galileë in Lebanon op 6 Junie. Die amptelike doel daarvan is om die veiligheid van sy noordelike grens te verseker en om aanvalle en infiltrasie deur Palestynse kommando's te keer. Die onttrekking van Israel, gevolg deur die vertrek van die Palestynse Bevrydingsorganisasie se voorsitter Jasser Arafat uit Beiroet in Augustus, duur drie jaar en Israel behou beheer oor 'n "veiligheidsone" in suidelike Lebanon.

1987: In Desember begin die Palestynse opstand - die "intifada" - in die besette gebiede. Meer as 800 Palestyne het in die "oorlog van klippe" gesterf.

1990 - 1991: Gedurende die Golf-oorlog het Irak 18 Scud-missielaanvalle teen Israel uitgevoer. Vir die eerste keer in sy geskiedenis het Israel nie terug aangeval nie. - AFP

Die modder waai in Zambië

In Zambië, waar in 27 jaar geen verkiesings gehou is nie, is daar die laaste paar weke voor dié week se algemene verkiesing behoorlik sonder handskoene ingeklim. Opsetlike gerugte en propaganda aan albei kante vier hoogty, skryf FARAYI CHIMBINDI

LUSAKA - Die verkiesingstoesprake van wat Zambië se eerste veelparty-verkiesing in 27 jaar sal wees, is vuil en die gemoedere loop hoog.

Werklike kwessies neem 'n agtersitplek in terwyl dié eenpartystaat se president, Kenneth Kaunda, en sy vernaamste opponent, Frederick Chiluba van die Movement for Multiparty Democracy (MMD), mekaar se name deur die modder sleep.

Kaunda stel die MMD voor as 'n "spul skurke" en, soos iemand op 'n muur geskryf het: "Movement for Mandrax Dealers". Kaunda het Sondag die name bekend gemaak van 25 mense wat sowat ses jaar gelede by dwelmsmokkelary betrokke was - drie van hulle is vernamde MMD-kandidate.

Die opposisie versprei op sy beurt moedswil- lig gerugte dat Kaunda sy seun, wat onlangs die doodstraf vir moord opgelê is, uit die land gesmokkel het.

'n Ander gerug lui Kaunda se vrou, Lady Betty, het kokende pap oor 'n huishulp uitgegooi omdat dié haar gevra het waar sy en haar man sou gaan woon as die MMD die verkiesing wen.

Die televisie wys om die beurt 'n kleinge- boude en baasspelerige Chiluba, foutloos geklee in Italiaanse snyerspakke, en die grys, 67-jarige president wat sy landgenote bekom- merd vermaan om vir "leierskap wat die toets deurstaan het" te stem.

Maar, soos die welsprekende Chiluba gesê het, daar is werklike beleidsverskille tussen die MMD en Kaunda se United National Independence Party (Unip) waarvan mense moet weet.

Die MMD is ten gunste van 'n vryemark- stelsel, en gekant teen subsidies wat gewone mense ekonomie met 'n lepeltjie wil invoer, pleks van hulle werklik daarin op te voed. Dié party wil alle ondernemings, selfs die mynboubedryf, privatiseer en buitelandse beleggers lok.

Unip het onder druk van die Internasionale Monetêre Fonds (IMF) en die Wêreldbank teësinning sommige vryhede in die ekonomie toegelaat, hoofsaaklik weens 'n gebrek aan 'n alternatief. Die Zambiese ekonomie is al op die afdraande pad sedert die prys van koper in die vroeë sewentigerjare skerp gedaal en nooit weer herstel het nie.

In 'n land met agt miljoen inwoners het swaar staatsinmenging in die ekonomie gelei tot 'n tekort aan basiese voedingstowwe, veral die stapelvoedsel, meliemeel, asook 'n reuse buitelandse skuld.

Volgens 'n meningspeiling in die strate van Lusaka lyk dit of die MMD die verkiesing sal wen. Mense wil 'n verandering hê, en soos Lilian Mwanza, 'n winkelier en 'n ma van vier kinders, droogweg sê: "Ons kan niks verloor deur iets nuuts te probeer nie."

Lilian verdien sowat R101 per maand. "Nadat ek ontbyt kos (meliemeel) gekoop het, bly niks oor om klere vir die kinders mee te koop nie. Hulle loop kaalvoet."

By die meeste Zambiërs is die opposisie se slagspreuk - "die uur het aangebreek" - baie meer gewild as die oorwinningsteken, wat Unip se teken is.

Ondanks die teenwoordigheid van buite- landse waarnemers - onder andere die voor- malige president van Amerika, Jimmy Carter, die Statebond, die Organisasie vir Eenheid in Afrika, en buurlande - word die moontlikheid van geweld ná die verkiesing nie uitgesluit nie.

Westerse diplomate meen nie een van die vernamde spelers is sielkundig voorbereid op 'n nederlaag nie, en het hul landgenote in Zambië gewaarsku om laag te lê.

Kaunda het die vrees dat geweld kan uitbreek verder vergroot deur herhaaldelik te hamer op die politieke en ekonomiese geweld wat verandering in sy buurland Zaire vergesel het. - AFP

Pres Kenneth Kaunda (Foto: AP)

Fredrick Chlluba (Foto: AP)

Dis dalk vaarwel aan Vader KK, en 'n pierewaaier in sy plek

Kenneth Kaunda is 'n instelling in Afrika suid van die Sahara - wit sakdoekie, tranerigheid en al. Maar vandeeweke se verkiesing in Zambië kan die einde aan dié "elder statesman" se lang loopbaan beteken, meen MIKE HALL

LUSAKA - Frederick Chiluba glo sy langgekoesterde ideaal - om die president van Zambië uit die kussings te lig - gaan met dié week se geskiedkundige verkiesing verweselik word.

Chiluba, 47, 'n vakbondleier en wedergebore Christen, sê: "Die politieke omgewing wat ek nog altyd wou skep, staan op die punt om 'n werklikheid te word." En baie Zambiërs glo hom. As Chiluba wen, beteken dit moontlik die einde van die pad vir een van die vaders van Afrika se bevrydingstryd teen koloniale oorheersing: Kenneth Kaunda.

Chiluba is een van Kaunda se mees uitgesproke politieke vyande, veral oor menseregte en ekonomiese beleid. In teenstelling met baie ander MMD-ampsdraers, het hy nooit in Kaunda se regering gedien nie. Om dié rede is hy in Maart vanjaar verkies tot leier van die MMD.

Hy behoort tot 'n geslag Zambiërs wat min van die koloniale tydperk onthou en minder geneig is om Kaunda se rol in Zambië se bevryding as 'n verskoning vir flaters tydens sy bewind aan te voer.

Die MMD word sterk deur die vakbonde, die sake-sektor en die stedelike gebiede oor die algemeen gesteun. Sedert 1974 is Chaluba leier van die magtige Zambian Congress of Trade Unions, wat 300 000 lede het. Chaluba het juis by 'n groot saamtrek van dié vakbond in Desember 'n sterk-bewoorde beroep gedoen dat 'n veelpartystelsel ingestel moet word.

Toe Kaunda teësinning tot 'n referendum

instem, het Chiluba die leiding geneem in die veltog om 'n "ja-stem" te verseker. Sy magsbasis was die vakbonde.

Die getalle by die saamtrekke tydens die veldtog was só indrukwekkend dat Kaunda die referendum afgestel het en hom tot pluralisme en verkiesings verbind het.

Chiluba het 'n wedergebore Christen geword tydens sy inperking in 1981 vir die onwettige reël van stakings.

Hy is 'n kort mannetjie - sowat 1,50m (net oor die vyf voet), trek foutloos aan, is 'n opruiende spreker en word nooit gesien sonder sy lyfwagte nie. Hy word deur opponente oor sy outokratiese styl gekritiseer.

Dié wat Kaunda goed ken, sê hy is bitter en verward oor die uitdaging aan sy leierskap. Hy is uit voeling met politieke sentimente en kan nie aanvaar sy gewildheid het getaan nie, word gesê.

"Ek het nog nooit soveel leuens en beledigings in my lewe aangehoor nie. Ons was tot nou toe vergewensgesind, maar ná die verkiesing sal dit 'n ander storie wees," het Kaunda gewaarsku. Dis nou te sê as hy nog die septer swaai.

As Kaunda verloor, sal dit deel wees van 'n patroon waardeur Afrika-leiers en partye wat hul lande in die jare sestig na onafhanklikheid gelei het, gedwing word om die mag op te sê.

Kaunda is só ongewild dat wydverspreide onluste voorspel word indien hy sou wen - omdat die gewone mense die uitslag moeilik sal aanvaar.

Kaunda, seun van 'n sendeling, het in die jare vyftig die politiek betree deur betrokke te raak by die onafhanklikheidsstryd. Hy het eers sekretaris-generaal van die ontbinde African National Congress geword, maar daarna die Zambia African National Congress gestig om dié doel te verweselik. Dié party is deur die Britse koloniale owerheid verban en Kaunda is vir 'n jaar tronk toe gestuur.

Ná sy ontslag het hy Unip gestig en is steeds die leier van dié party. Toe Unip in 1964 die verkiesing oortuigend wen, het Kaunda president geword.

Kritici meen Kaunda se groot fout was 'n obsessie met die breër Suider-Afrikaanse politiek wat gemaak het dat hy sy huis- houdelike sake, veral die ekonomie, ver- waarloos het.

Sy verkiesingsveldtog word oorweldigend in 'n negatiewe gees gevoer. Hy is volgens alle aanduidings op die verdedig- ing. Chiluba word onder meer uitgekryt vir 'n swendelaar wat sy naam verander het.

Kaunda hou voor dat hy vir "liefde, waarheid, sosiale geregtigheid en bil- likheid" staan - die grondbeginsels van sy beleid van "Afrika-humanisme", 'n plaas- like vorm van sosialisme.

Maar gewone Zambiërs het min van die praktiese toepassing van dié beginsels onder Kaunda gesien. "Vader Kaunda" is nou vir baie Zambiërs die man wat 'n eens welvarende Zambië se ekonomie verwoes het. - AFP

CHILDREN OF AFRICA

INTERNATIONAL CONFERENCE AND CHARITY CONCERT
LAGOS, NIGERIA • NOVEMBER 28-30

CATCH OUR LOCAL MUSICIANS PERFORMING LIVE IN SOUTH AFRICA ON
OCTOBER 23 BEFORE THEY LEAVE FOR LAGOS!

**Miriam Makeba • Hugh Masekela and Bayeta • Mahlathini And The Mahotella Queens
Ladysmith Black Mambazo • Yvonne Chaka Chaka • African Jazz Pioneers
Mbongeni Ngema with Sarafina • Township Fever**
BOOKING AT COMPUTICKET

CHARITY CONCERT LINE-UP • LAGOS • NOVEMBER 30

For the first time, African performers of world status will play on stage together, in Africa. Appearing alongside the South African musicians will be:

**COLOR ME BADD • LONDON BEAT • SALIEF KEITA • FELA KUTI •
MANU DIBANGO • KING SUNNY ADÉ • NINA SIMONE • ASWAD •
WHITNEY HOUSTON • LUTHER VANDROSS • DIONNE WARWICK
ZIGGY AND RITA MARLEY • AND MANY OTHERS**

The concert will be broadcast live to countries throughout the world

You can't afford to miss it!!!

INTERNATIONAL CONFERENCE * LAGOS * NOVEMBER 28 AND 29

The children of Africa deserve the same opportunities and potential to succeed afforded all other developed societies of the world. The charity Children of Africa will bring together an assembly of experts at its conference on the plight of the African child. The conference will focus on issues as they relate to the educational, racial and economic development of African children around the world, and will enable an international exchange of ideas between professionals in the private, political and academic sectors.

"Our aim is to show the world - and ourselves - what it means to be an African. During the recent and continuing tragedy of famine, other countries and organisations have given their support and their aid to Africa. Now we ourselves, the Africans, must do something for Africa - in Africa."

- **Miriam Makeba** (vice president of Children of Africa, a trust set up to organise fundraising events and distribute the funds raised to children's charities and aid projects throughout Africa and the world).

Contact African Travel at (011) 833-7030 for travel details

For more information please contact

Thembi (011) 648-5005 or Lorraine at (011) 648-4656

SPORTRUBRIEK

TINUS HORN

Sonder Campo sal die Wallabies net nie dieselfde wees nie

NIKS wat die Wallabies in hul eerste klompie wedstryde in die reeks om die wêreldbeker gedoen het, kon die All Blacks op verlede Sondag se halfeindstryd voorberei nie.

Dit was skitterende rugby, en vir die eerste keer moes Suid-Afrikaners erken dat Australië stellig ook die manne in Groen en Goud sou klop.

Dat dit weer die veteraan David Campese was wat al die vuurwerk voorsien het, moet Australië se rugbybase sekerlik effens ontstig. Campese se dae as toetspeler is verby. Voortaan gaan hy hom op die Italiaanse klubliga toespits, waar hy in sy gunsteling-posisie (losskinkel, nogal) speel.

Campese is 'n uitsonderlike speler - iemand in dieselfde klas as Danie Gerber. Die Wallaby-agterlyn is eintlik aansienlik beter op die verdediging as op die aanval, maar Campese slaan gapings waar hule nie bestaan nie.

Hy self is g'n wafferse verdediger nie, maar soos in die geval van Danie Gerber, vergewe 'n mens hom dit maklik.

Die aangee waarmee hy Tim Horan vir 'n drie oorgestuur het, was seker die beste stukkie individuele spel in die hele wedstryd - en dalk die toemooi.

As daar ooit twyfel was dat hy John Kirwan se meerdere is, het hy dit vanjaar deeglik uit die weg geruim. Sy uitrede gaan 'n groot slag vir Australië wees.

Ons situasie hier is nie veel anders nie. Michael du Plessis is verreweg ons opwindendste agterspeler - en hy is 33 jaar oud.

Die oud-Bok Rob Louw sê hy is effe bekommerd oor Michael se welslae in die wedstryd tussen Noord en Suid en dié tussen die Bokke en die Junior Bokke.

"Hy is 'n dekselse slim speler, maar in 1986, toe hy op sy allerbeste was, het hy in die skaduwee van sy broer Carel en Danie Gerber gespeel.

"Nou, vyf jaar later, het hy al heelwat vaart en krag ingeboet, en ondanks die feit dat hy vanjaar bitter min rugby gespeel het, laat hy ons ander agterspeler soos groentjies lyk. Daarin lê vir ons 'n boodskap opgesluit."

Dié boodskap is natuurlik dat ons agterspel nie kan vergelyk met die glorie dae in die middel van die dekade tagtig nie. Louw is reg, maar dis geen rede tot kommer nie.

Danie en Carel het albei eers na 'n hele paar toetse wasdom bereik en hul beste rugby begin speel. (Die bra middelmatige Darius Botha het Du Plessis op die 1981-toer na Nieu-Seeland en Amerika uit die toetsspan gehou).

Wie weet hoe manne soos Deon Oosthuysen, James Small, Pieter Muller en Pieter Hendriks vorentoe gaan ontwikkel?

Intussen kan ons maar net hoop Michael byt lank genoeg vas om ons deur die drif op pad na toetsrugby te help.

Rickey sal moet uithaal en wys

Sedert verlede week se nuus dat Suid-Afrika volgende jaar aan krieket se wêreldbekerreeks gaan deelneem, is al wat krieketskrywer is druk besig om span te kies.

Die een stelling waarby almal vashaak, is die belangrikheid van ervare spelers soos Clive Rice en Kepler Wessels in die span.

Hulle het gelyk; ervaring is baie werd, veral in 'n span vir wie volwaardige internasionale mededinging iets vreemd is. Maar die ou manne sal in die volgende maand of drie moet uithaal en wys.

Rice se weglating uit die Bok-span vir die meerdaagse toetse teen Mike Gatting se span twee jaar gelede sal nog lank 'n klad op ons keurders se oordeelsvermoë bly.

Maar twee jaar het sedertdien verloop, en of hy 'n seker keuse vir die wêreldbeker-span is, sal ons in die plaaslike eendagreekse moet sien.

Rice se asydigheid het in die verlede van hom die beste eendagspeler in die land, en waarskynlik die wêreld gemaak. Vandag is hy beslis nie meer 'n snelboulter van top-gehalte nie; hy is verlede jaar 'n keer of twee flenters geslaan.

Sy kolfwerk en kapteinskop sal sy kaartjie Australië toe moet betaal.

'n Strawwe toernooi soos dié om die wêreldbeker stel hoë eise aan 'n speler, en die oues van dae se spel kan daaronder ly. As Rice kaptein is, sal daar boonop van hom verwag word om in elke wedstryd te speel.

Die Nissanskild- en Hedges-reekse sal 'n goeie maatstaf van sy spelpeil wees. Vanjaar sal hy nie kan kla dat motivering kortkom nie.

Soos ons Riccy ken, sal die nuwe uitdaging weer van hom 'n ster maak, soos wat die "toetse" teen die rebellespanne uit Australië en die Wes-Indiese eilande dit in die verlede gedoen het.

Maar as hy nie die mas opkom nie, moet die keurders hom tog net nie met 'n welsynsgebaar beledig nie.

mensregte, ja, maar kinders is mos ook mense

Mense wat hoog opgee oor "menseregte" is baie keer geneig om te vergeet kinders - hulle wat nog nie self kan baklei of hul eise en begeertes kan verwoord nie - is ook mense wie se regte beskerm moet word. **MARLENE WINBERG** vertel van 'n paar kinders se lot. Dis nie net armoede wat hul lewens verwoes nie - soms ook 'n ryk, maar sinlose lewenstyl!

'n Seuntjie wat van geweldpleging gevlug het, vind 'n oomblik se rus in Edendale, Natal. (Foto: Kadir von Lohuizen / Southlight.)

DIT trek hier na 40 grade toe in Noord-Transvaal en die sweet drup van 'n groepie kinders se lywe. Hulle sing terwyl hulle in die hitte werk. Hul skoffels loop draai hoog in die lug loop voordat dit in die aarde wegsak. Twaalfuur is dit tyd om skadu te loop soek.

Dié kinders word as tuiniers in diens geneem deur die boer vir wie hul ouers werk. Hulle word afgelaai op plekke waar hy 'n kontrak het om gras in tuine uit te lê. Die kinders woon dan soms tot drie maande op 'n slag daar. Hulle slaap waar

daar 'n plekkie is en rig hul eie kombuis op. 'n Plastieksak oor 'n boom word 'n dak, 'n swartpot word oor die vuur gehang en dan kook die 14-jarige Gertrude Ngobeni elke dag vir haar maats.

Soos 'n grootmens-familie sit die klompie op hul hurke terwyl Gertrude uitskep. Dis nog vanoggend se oorskietpap, maar dit smaak lekker. Oupa, die oudste seun, is 15 en so te sê die leier. Hy sit met 'n yslike mes langs hom. Dié, sê hy, gaan hy later gebruik om aartappels mee te skil. Die kinders lyk heeltemal gelukkig. Hulle sê

dis vir hulle lekker om vir hul eie geld te werk. (Die hoogste salaris is R80 per maand en 'n sak meliemeel.)

Die klompie skaterlag wanneer hulle ontdek dat een van die maats nie net sy naam kan skryf nie, maar sommer ook 'n hele klomp syfers daarby. "Hoe is dit moontlik dat jy jou naam kan skryf terwyl ons dit nie kan doen nie!" Oupa daag hom uit. Hy moet nou eers skryf en dit bewys.

Nee, hulle wil graag almal skool toe gaan, sê Oupa namens die ander. Dit is hulle droom. Maar hoekom gaan hulle dan

nie skool toe nie? Daar is nie geld vir kos by die huis nie, sê Oupa, wat nog te sê vir skool.

Die Internasionale Arbeidskantoor (ILO) sê aan die einde van die tagtigerjare het meer as 90 miljoen kinders as arbeiders gewerk.

Armoede veroorsaak allerlei probleme. Daardie honger gevoel dryf 'n kind na prostitusie, dwelmmiddels en ander dinge.

vervolg op bladsy 20

Die 14-jarige seun Temba Shabalala, wat die laaste twee jaar haweloos in slote en bouvalle slaap, sê "glue sniffing" maak 'n swaar lewe 'n bietjie makliker. "As mens die glue sniff of so bietjie dagga rook, dan voel jy nie die hongerpyne in jou maag nie. Die ander ouens doen dit almal, so jy kan nie jou lyf loop staan en anders hou nie." Hy het al dikwels in die tronk geslaap, sê hy, en polisiemanne het hom geslaan omdat hy "geloiter" het.

Daar is tussen 30 en 100 miljoen straatkinders wêreldwyd - afhangende van hoe mens dié groep kinders definieer. Waarom vaar so baie kinders die strate in? Sabera Badat, bestuurderes van die Twilight Kinderprojek, sê die tekort aan behuising en die rekruteringstelsel dra by hiertoe. Baie kinders het ook net een ouer, wat in armoede lewe en nie hul kinders kan versorg nie, sê sy.

"Kinders kom hier na ons toe van die sogenaamde places of safety wat deur die staat beheer word. Dié plekke is soos tronke en word volgens dieselfde soort dissipline beheer. Dit verwilder en vervreem die kinders. Hulle voel nie veilig nie. Daar kom ook kinders hierheen wat van die geweld in die townships weghardloop."

Vivi Stavrou, navorser by die Universiteit van die Witwatersrand se Projek vir die Studie van Geweld, praat só oor die geweld in die townships: "They see their parents and the police using violence and think it is a way to solve problems. They grow up using violence themselves. If they see these adults using violence, who is there left to trust? They grow up thinking that all adults are violent."

Fani Maphanga, 'n ma van Alexandra, sê sy kan in haar eie kinders die sielkundige uitwerking van geweld sien: "My children wake up at night crying. They are scared of armed men coming for them. They have been dreaming like this since the shooting." In Maart vanjaar is 14 mense tydens 'n roudiens in hulle straat doodgeskiet.

Maar geweld lewe nie net in die townships nie. Die wit gemeenskap ly ook aan 'n sielkundige siekte wat deur die jare van onderdrukking en verwoesting gevoed is. Gesinsmoorde en -geweld en tiener-selfmoorde is twee simptome van dié siekte.

Onlangs is 'n 15-jarige meisie in Phalaborwa tien jaar tronk toe gestuur weens moord op haar pa. Sy het die moord saam met 'n medepligtige beplan en met 'n byl uitgevoer. Regter Hartzenberg het hulle albei as blote kinders beskryf, maar dit tog goed ge-ag om 'n tronkvonnis op te lê. 'n Sosiale werker het getuig dit sou die meisie se studie beëindig en haar aan kriminele elemente blootstel. Volgens haar was sielkundige behandeling nodig. Die regter het die moord egter as genadeloos bestempel. Tronkstraf moes as afskrikking vir ander dien.

Waarom pleeg 'n 15-jarige meisie 'n "koelbloedige" moord? Wat vertel dit ons van menslike verhoudings en die maniere waarop ons probleme oplos? Watter nagmerrie het in dié meisie se drome gelewe? Waarom is haat en geweld sulke sterk temas in ons lewens?

Jong mense verloor in dié swartgallige klimaat hoop en daarmee verdwyn hul lewenslus. In Augustus vanjaar alleen het vyf wit tieners selfmoord gepleeg.

Die 21-jarige Helena Smit se vriend, met wie sy op hoër skool gekys was, het twee jaar gelede selfmoord gepleeg kort nadat hy sy militêre dienstplicht voltooi het. Sy probeer die gebeurtenis verduidelik.

"Dis moeilik om te sê waarom kinders selfmoord pleeg, maar ek verstaan dit. Jou ouers plant jou in 'n vooraanstaande buurt waar hulle in 'n Mercedes-Benz rondry. Jy't

snobistiese vriende. Daar word soveel van jou verwag - jy moet op skool presteer, jy moet voorbeeldig wees, jy mag nie dit nie en jy mag nie dát nie. Dirk se Pa het verskriklik hoë eise aan hom gestel. Hy kon net nie daarby uitkom nie. Hy is altyd met sy voorbeeldige en slim suster vergeleek.

"Maar die groot probleem was dat hy nie met sy ouers kon praat nie. Hulle het nooit probleme bespreek wat Dirk diep geraak het nie. Sy pa-hulle het in 'n ander wêreld gelewe.

"Dirk se motorfietsbende het sy tweede familie geword. Hulle het gerook. Die kerk wou hom nie katekiseer omdat hy 'n motorfiets gery en gerook het. Hy't soos 'n mislukking in die lewe gevoel. Hy wou net nie die beeld aanvaar wat sy ouers van hom gehad het nie. Hy was sy eie mens.

"Society druk jou in 'n gat in. Jy kry 'n totale depressie. As mens daai tienerjare survive, is jy gelukkig," sê Helena.

"Toe Dirk sy matriek klaar geskryf het, het hy sy pels verloor. Hulle is army toe, party het gaan werk. Toe's hy later Tek toe - net om sy pa te wys hy kan wel iets doen. Maar hy kon nie punte kry nie. Toe gooi hy tou op en gaan Pretoria toe. Ons was toe nog goeie vriende. Ek onthou hoe verskriklik trots hy was toe hy self vir hom 'n werk gekry het. Kon skaars Engels praat, maar hy het die werk gekry! Toe koop hy vir hom twee lovebirds en ontmoet 'n nuwe meisie. Hy't so met 'n minderwaardigheidsgevoel grootgeword, weet jy.

"En toe eendag vang hy die meisie met 'n ander ou. Dit was die laaste strooi. Alles het seker om hom stukkend geval. Sy nuwe meisie het my gesê hy het 'hulle' liefdesliedjie in die kar se tape gehad toe hy homself vergas het.

"Dis ook hierdie skuldgevoel. As mens druij, word jy 'n uitgeworpene in die dorp. As jy swanger raak, word jy weggestuur. Dit het alles met jou ouers te doen - as hulle jou bystaan en as jy met hulle kon praat, sal mens mos altyd veilig voel. Ek meen, as 'n meisie swanger raak, kan haar ma haar mos met kind en al grootmaak - sy kan nog altyd haar matriek kry.

"Hoekom moet kinders uitgeworpenes word net omdat hulle nie in daai ryk en snobistiese wêreld inpas nie? Daar is mos ander maniere om jou probleme te hanteer. Hoekom moet 'n mens jouself verwoes? As daar liefde is, kan enigiets gebeur. Liefde beskerm jou."

'n Sielkundige van Johannesburg sluit hierby aan: "Affluent, protected, lifestyles give children little chance to develop inner resources such as patience, resilience, and determination. These children also lack the knowledge that they have already coped with difficulties and can therefore cope with more."

In die jare sestig, sê Sam Bloomberg, stigter van Suicides Anonymous, het 'n mens nooit van 'n tiener-selfmoord gehoor nie. Wat het intussen in ons land gebeur?

Dit is die werklikheid vir baie kinders. Die grootmens-wêreld is so druk besig met hul selfgemaakte probleme dat miljoene kinders van hul basiese geboorteregte ontnem word. Die sêding, "kinders moet gesien word, maar nie gehoor word nie", weerspieël baie meer ouers se houding as wat mens dink.

Thomas Hammarberg sê in sy inleiding tot *The Rights of the Child* dat 'n gebrek aan respek vir die kind se belange nie 'n nuwe ding is nie. Oor die algemeen, sê hy, word kinders al deur die eeue heen slegs as hul ouers se besittings beskou. Dié onsensitiewe houding teenoor die kind se emosionele wêreld het diep historiese oorsprong.

Maar 'n kind is ook 'n waardevolle mens. Kinders is môre se volwassenes - en gaan die wêreld regeer. Watter idees en wapens sit ons in hulle hande?

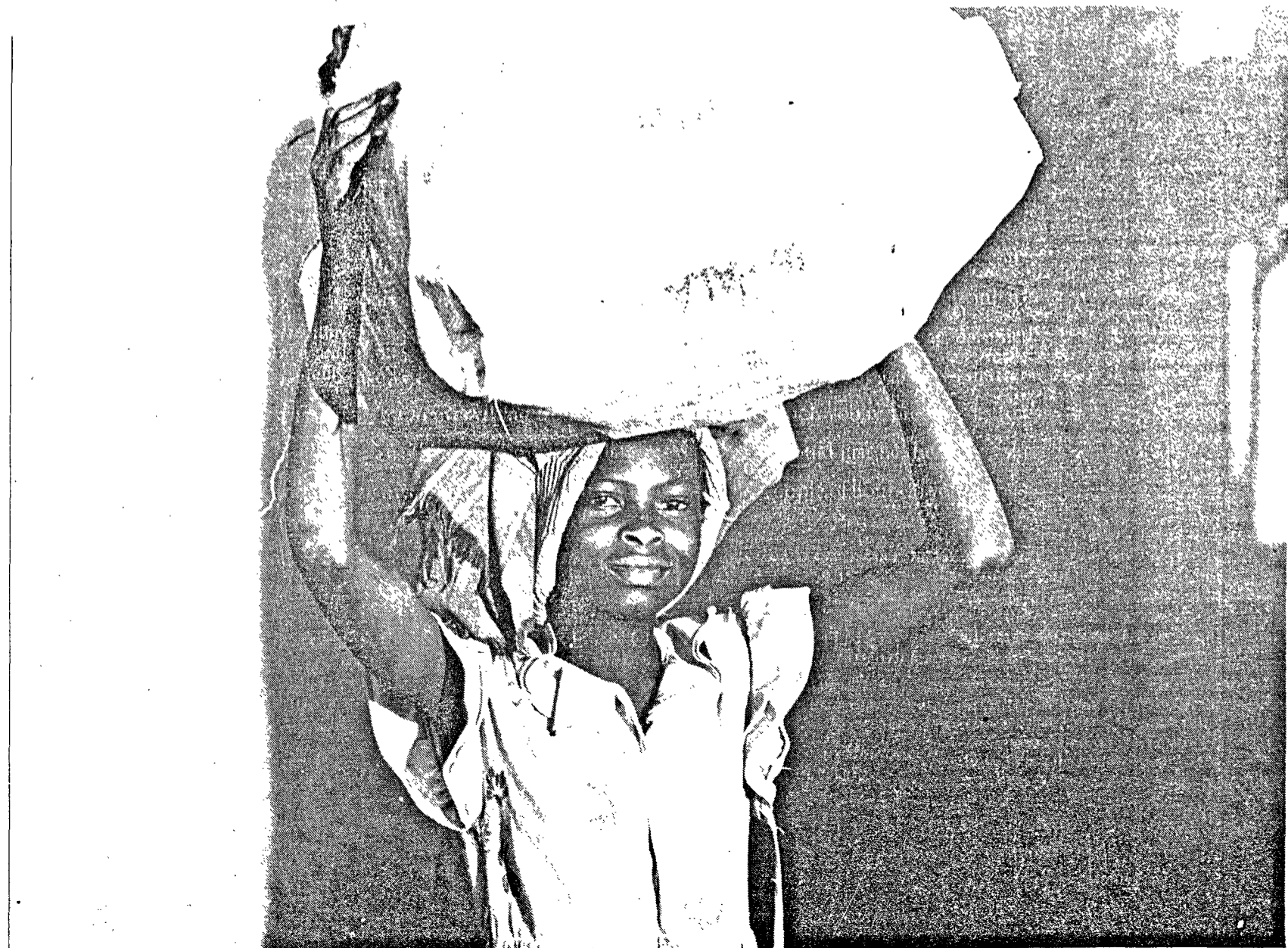

Bo: 'n Baba rus teen 'n hulshulp se bors. (Foto: Paul Weirberg / Southlight.)

Regs bo: Die eerste treë op 'n lewenspad - twee kinders help hui ouers uit die plakkerskamp Phola Park vlug ná 'n vlaag van geweld in dié gebied. (Foto: TJ Lemon / Southlight.)

Regs: As ek groot is, wil ek ook so 'n geweer hê ... twee polisiemanne in hui vrye tyd in die Inkatha-beheerde gebied Elandsdop. (Foto: Guy Tillim / Alrapix.)

Links: Die mos pret ... 'n Jong Inwoner van die Nancefield-hostel. (Foto: Rodger Bosch / Southlight.)

christ and the spirits of the ancestors

Dr Emilio Castro, general secretary of the World Council of Churches, who visited South Africa for two weeks, heads the largest ecumenical movement in the world. INAVANDERLINDE spoke to him about one of the most controversial issues that dominated the recent General Assembly of the WCC in Canberra and the future of this organisation

Dr Emilio Castro ... It's strange that Christians cannot unite.
(Pic: Brett Eloff / Southlight)

THE World Council of Churches (WCC), of which 318 churches are members, is well known for its capacity to accommodate the widest diversity of churches imaginable - a feature that makes for controversy and fascinating debate.

Earlier this year at its World Assembly in Canberra, Australia, a heated debate ensued after a lecture by a young Presbyterian theologian from Korea, Prof Chung Hyun-Kyung, who revived the age-old question of syncretism - the conflation of different religious systems on the basis of common elements in two or various religions.

In her lecture on the theme of the Assembly, "Come Holy Spirit - Renew the whole Creation", she invoked the "Han spirits" of the traditional Korean religion. The Han are roaming spirits who annoy the living with the aim to get them to rectify the wrongs of the past. Chung said: "You cannot recognise the voice of the Holy Spirit unless you hear the cries of the Han spirits."

Then she proceeded to call the roaming spirits of the past liturgically - from Biblical times till now, from Steve Biko, Martin Luther King, the Jews from the gas chambers, Ghandi, and Jeanne D'Arc, the earth and the water spirits, as well as the "spirit of the liberator, our brother Jesus, tortured and murdered on the cross".

While representatives from the so-called Third World nodded approvingly, there was strong reaction against Chung's views from the orthodox, for whom her views did not represent an evangelising of culture, but the secularising and paganising of the Gospel.

How do you view this debate, and where does the WCC go from here?

The aim of church unity is the proclamation of the Word of God, so that the world may believe. The question is how does the WCC view that kind of testimony. Sometimes we insist on fidelity, on faithfulness as a testimony, sometimes we insist on dialogue to create conditions in which the Word of Jesus Christ can be spoken, without losing the central vocation of the WCC - namely unity and the mission of the church.

In the Canberra Assembly we had a

fascinating debate on the question of the inculturation of the gospel. We had much to think about and to learn of what goes on in churches all over the world. The Gospel is the incarnation of God in Jesus Christ and that is forever the model: the incarnation of the Gospel in every soul, in every life, in every culture. Different cultures, different music, different fruits come from that encounter between the one story of Jesus Christ and the stories of the people everywhere. That came to a beautiful polemic in Canberra.

The question is what are the limits to diversity, what are the limits to the incarnation of the Gospel, risking that we might lose the identity of the Gospel. My impression is that we need to concentrate on the question of how to liberate the Gospel to talk to the condition of human beings today, and the risk that we are so afraid of the limits that we forget the centre.

I think we need to trust more in Jesus Christ. If you bring the story of Jesus Christ, the Gospel, and if you have the point of reference, the Bible, then it will always be a corrective to whatever the saturation might be of potential syncretism, or of the relation of our cultures. But it will be a real pity if we try too early to stop creativity.

In South Africa we have the experience of the so-called African Independent Churches as a case in point.

The African Independent Churches is a planting of the Gospel in African soil - that deserves our understanding, our sympathy and our solidarity. It might be that there is a lot of confusion between the Gospel and the traditional religions, or even confusion between the personal opinions of the charismatic leader and the Bible of a specific organisation, but primarily they are responding to the religious needs of the people and they are referring to the religious symbols of the Bible. Don't we have there a point of connection, a starting point to initiate a process to learn from them in humility and at the same time give to them the richness of the history of the church so that there will be reciprocal inspiration and correction?

That there are manifestations of the Gospel of Jesus Christ that seem to go beyond the limits that I know in my

Methodist, Reformed or Anglican tradition, might be so, but before we just say this is heresy, etc, we may have a sympathetic attitude and try and walk together to see how the spirit is correcting all of us.

In that sense, evangelism in the WCC is precisely the attempt to plant the church in every people all over the world and to allow that those churches spread the good news, or distribute the Bible.

Evangelism for us is basically the projection of a local Christian community. The role of the international church is to support those Christian communities, and also to spread the testimony of Jesus Christ where there is no Christian Church. But our concern is very often that we are sending missionaries to territories where a classical traditional Christian church has been operating and we are not going to help those churches by proselytising.

Is there a place where you would draw the line to say this is unacceptable?

In the WCC we have a clear line, which may not be enough for some churches. The confession of Jesus Christ as Lord and Saviour, and the worship of God the Father, Son and Holy Spirit and the authority of the Scriptures.

For instance, in the Protestant tradition there is a mistrust of the tradition of some churches to call the saints in intercession. However, those that have passed away are living with God, which is a reaffirmation of the communion of the saints. So when we pray, we pray in their company. Of course in the reformed tradition if you ask the saints to give you a bridegroom or whatever, that is regarded as not Biblical and needs to be corrected. But to remember those who have passed away and for which you are grateful to God and to dream of them, listening and supporting in your prayer before God, I think that that is a beautiful symbol, and has a clear Biblical reference in the letter to the Hebrews where it is said that there is a cloud of witnesses that contemplated, and this has a long history and practice in the church.

So the question remains: are the spirits of the ancestors in Korea or in Africa disqualified to be also around Jesus Christ? Did the God of love we know in Jesus Christ begin to care for people in Africa only when the

first Western missionaries came to Africa? Or were they under the providential protection of God and when the name of Jesus Christ is revealed, to illustrate, to indicate, that like Paul in Athens, the unknown God, the one that you worshipped without knowing, this is the one that I announce.

We say the preferential option of God for the poor is not only economical justice, but also justice in terms of the knowledge of the Gospel. The name of Jesus Christ should be announced, but announced out of respect for what they have. A Roman Catholic theologian in Sri Lanka says: "I don't have any interest for a kind of heaven where my grandmother would not be, because the missionaries came too late for her."

What was the significance of Prof Chung's presentation? Does it indicate that a new stage, a new way of thinking is developing within the WCC?

It is a new stage in the theological sense that the WCC concentrated on the Holy Spirit for the first time in the life of the organisation. Normally the theme for the Assembly would have been christological, ie centering around Christ. Mrs Chung was invited to say what it means to speak of the understanding of the Holy Spirit. Some say she was overreacting, but the point she was trying to make is that God in his providence through his Spirit has been operating in the lives of all people of humanity and the role of the church was to link up with those experiences, to illuminate, to interpret those experiences from the perspective of Jesus Christ and then to call everybody to see in Him the crowning of their aspirations.

You are retiring at the end of next year. Do you still have a dream left for the WCC before then?

My dream, my fight, my passion is to see holy communion shared by the whole church. Rationally speaking it is impossible, but I would like to go on saying it should be possible, because it is Jesus's table. That is the greatest stumbling block in the church today, that Christians who proclaim the unity to the world, who invite De Klerk and Mandela to understand each other, that we are not able to do that.

die stilte ná die storm

Noudat die SA Raad van Kerke se heroïese stryd teen apartheid so te sê agter die rug is, bevind dié organisasie hom in 'n windstilte. Die gebrek aan belangstelling in die SARK se kerkeberaad onder die vaandel van die WRK onderstreep dat die lidkerke opnuut moet besin oor hul maatskaplike rol, skryf INA VAN DER LINDE

VIR die SA Raad van Kerke (SARK) is die wittebrood verby. Selde het die besef dat die einde van 'n era van glorieryke "struggle" aangebreek het, so kennelik deurgedring as by die Kaapstad-kerkeberaad wat deur die SARK gereël en onder die vaandel van die Wêreldraad van Kerke (WRK) aangebied is.

En hoewel die SARK in die geskiedenis onthou sal word vir die organisasie se heroïese stryd teen apartheid, het dit verlede week stadig en pynlik deurgedring dat meer as nostalgie nodig is om kerke in 'n "nuwe Suid-Afrika" te mobiliseer. Waar kerklike berade in Suid-Afrika in die verlede gekenmerk is deur omstredenheid en 'n geweldige energie wat daaruit voortvloei, was die gebrek aan belangstelling in die Kaapstad-beraad skrymend duidelik.

Wat eers as 'n tweede Cottesloe-beraad beplan is, was uiteindelik weinig meer as net nog 'n nasionale konferensie vir SARK-lidkerke, met dié verskil dat dit bygewoon is deur 'n groot groep buitelandse kerkleiers.

'n Dag voor die einde van die beraad het sowel dr Emilio Castro, hoofsekretaris van die WRK, as dr Frank Chikane, hoofsekretaris van die SARK, die beraad verlaat. Op die laaste dag was net sowat die helfte van die sowat 100 afgevaardigdes waarmee die beraad begin het, oor - en onder die oorblywendes was 21 buitelandse kerkleiers en minstens ses personeellede van die WRK. Soos Jan Kok, hoof van die WRK se Kommunikasie-departement, sê: "Dis 'n jammerte dat so baie voor die einde van die konferensie geloop het. Met tye het die beraad meer gelyk na 'n internasionale byeenkoms van die WRK as na 'n beraad van binnelandse kerke."

Die tema van die beraad was "Op pad na 'n ekumeniese agenda vir 'n veranderende Suid-Afrika", en die doel was om 'n veel wyer ekumeniese debat oor die rol van die kerk in die land aan die gang te sit. Uitnodigings is gestuur aan al die groot kerke in die land. Behalwe die lidkerke van die SARK en enkele ander organisasies, het net die NG Kerk se moderator, prof Pieter Potgieter, opgedaag. Hy is op die derde dag van die konferensie, voordat enige besluite geformuleer is, daar weg.

Op 'n vraag oor die afwesigheid van die Charismatiese groepe, die sogenaamde Evangelicals, die Pentekostaliste, en die grootse onafhanklike swart kerke, was Castro se reaksie: "It is a pity, I'm sorry. The intention was to have as wide a representative as possible. I do not know how they were invited, whether they were correctly invited, or whether it was the timing. I'm sorry that this is the case."

Ironies genoeg is dit juis die eenselwigheid van afgevaardigdes by die Kaapstad-beraad wat bygedra het tot die gebrek aan opwinding. In die verlede was dit die teenwoordigheid van dié kerkgroepe waarvan die SARK teologies en politiek verskil wat 'n soort kreatiewe energie en momentum gegee het. Soos by Rustenburg en Cottesloe.

Sê Castro: Die kerke was te lank gevangenes van die retoriek van bevryding terwyl hulle die opbou van die liggaam van Christus oorgelaat het aan ander sektore in Suid-Afrika, wat nie in bevryding belanggestel het nie, sê Castro. Noudat die bordjies verhang is, taan die belangstelling.

WRK-personeel, soos eerw Barney Pityana, 'n Suid-Afrikaner wat betrokke is by die Programme to Combat Racism, het deelnemers verder gelooi oor hulle "slapheid" en gebrek aan geesdrif.

Prof Charles Villa-Vicencio, mede-opsteller van die Kaapstad-verklaring en die program vir kerklike optrede wat aan die einde van die beraad aanvaar is, verduidelik die gebrek aan geesdrif: "As hierdie konferensie twee jaar gelede gehou is, voor 2 Februarie 1990, sou dit dinamiet bevat het. Maar die klimaat in die land het so drasties verander dat die belangrikheid van die kerk as die hoofspeler op die veld nie langer so duidelik is nie."

Die kerk is in 'n bestaanskrisis, sê hy. "Die kerk het sy kwesbaarheid herontdek. Antwoorde is nie meer so helder en eenvoudig nie. Daar word nou met geskotte stilte gekyk na die oorweldigende omvang en die ingewikkeldheid van die probleme van die land."

Villa-Vicencio sê kerke besef nou wat hulle eintlik al lankal geweet het, maar nooit in die oë wou kyk nie: "Die tyd dat die SARK die enigste plek was waar die gemeenskap hul woede kon uitspreek oor wat in die land gebeur, is verby. In die verlede was dit nodig om te sê 'Neel'. Vandag moet ons begin om ook 'Ja' te sê.

"Vrae wat nou opdoem, is hoe moet hervordering plaasvind? Wat is 'n regverdige ekonomiese bestel? Hoe moet onderwys tot beskikking van almal gestel word? Wat is Bybels en wat is regverdig?"

"Ons word nou wat ons in werklikheid is, 'n klein verdeelde groepie mense, die minderheid van die bevolking. Dit is 'n ontugtering, daar is 'n nostalgiese verlangte na die dae toe die SARK 'n magtige invloed gehad het en die adrenaliën gepomp het.

"Kerkmense het nou 'n keuse om belangstelling in die kerk te verloor, of die werklikheid te aanvaar en te vra na hulle rol in die situasie. Daardie vraag is die waterskeiding wat die einde van een tydperk en die begin van 'n nuwe aandui."

Op die vraag wat die dokument beteken wat aanvaar is, sê Villa-Vicencio: "Die dokument beklemtoon dat ons taak nie party-polities is nie, maar dat ons moet optree as 'n waghond vir geregtigheid, die spreekbuis moet wees vir die armes en verdruktes, vir diegene wat op die kantlyn staan. Dit is 'n profetiese rol waarin ons die gewete van die samelewing word. Hiermee het die kerke begin om hulle teologiese rol te identifiseer. Ek sou dit die teologie van die restituisie wil noem."

Ook Jan Kok, wat in die begin duidelik skepties was oor die beraad, het aan die einde verklaar: "Goeie materiaal is uiteindelik aanvaar, hoewel ek dit graag helderder geformuleer sou wou sien. Of dit enige verskil gaan maak? Die gevaar is dat ons nie mense op die kerkbanke kan kry wat die materiaal wat hier aanvaar is, op die grondvlak kan uitvoer nie. Dis dikwels 'n geval van te veel generaals en te min soldate. Voordat die soldate die materiaal kan verwerk, is die generaals klaar weer in opmars."

"Nogtans het dit my al verras hoe besluite wat op konferensies geneem word, later wel op die agendas van individuele kerke kom. Die uitwerking van die besluite sal eers heelwat later gevoel word."

die NGK as verlore seun

Nico Smith ... "NGK het nog helpad sy eie agenda."

Frank Chikane ... "Vergiffenis is nie maklik nie."

DIE "teologie van die Verlore Seun", het Nico Smith van die NG Kerk in Afrika verlede week op die Kaapstad-beraad die debat oor die hertoelating van die wit NG Kerk (NGK) tot die SA Raad van Kerke gedoop.

Dit het begin met die hoofsekretaris van die Wêreldraad van Kerke, Emilio Castro, wat die SARK in 'n toespraak oor die vingers getik het omdat dié vroeër vanjaar nie waarnemerstatus aan die NGK wou gee nie.

Hiervoor het hy die gelykenis van die Verlore Seun gebruik. Versoening kan moontlik eers plaasvind aan die einde van 'n lang pad saam, sê Castro, maar om die moontlikheid van versoening te bewerkstellig, moet die SARK die NGK tegemoet kom sodat hulle die pad saam kan loop.

"Laat die NGK dan maar teëstribbel, of sekere standpunte verwerp, maar laat hulle dit op die tafel plaas. Net deur te praat sal die verdeeldheid van die verlede geheel kan word. Praat oor reperasie, heropbou, alles, maar as hulle nie binne hoorafstand is nie, sal niks gebeur nie."

"Hoe pynlik die verlede ook al is, sal dit 'n jammerte wees indien die politici in hierdie land strukture van dialoog, van baklei, van samesprekings daarstel nog voordat die kerke van Jesus Christus dit gedoen het."

Frank Chikane, hoofsekretaris van die SARK, het hiema ook tot die debat toegegee. Hy het die gevaar genoem dat die SARK sy profetiese funksie kan verloor indien hulle kerke wat al die jare apartheid gesteun het, sou opneem.

"Die NGK-kwessie hang ten nouste saam met die politieke situasie waaronder die swart kerke in die familie moes ly. Vergiffenis is nie 'n maklike proses nie... Dit is makliker vir diegene wat vra om te vergewe en te vergeet as vir diegene wat slagoffers van apartheid was."

"Vir dié wat vra "vergewe ons" is vergiffenis 'n eenmalige proses, maar die slagoffers wat moet vergewe, moet dit keer op keer weer doen, sê Chikane. Die NGKA en die NG Sendingkerk moet oor daardie leer gehelp word."

Hierop sê Nico Smith: "Die kerkleiding het die teologie van die Verlore Seun van die begin af bygesleep. Dis 'n aanvegbare teologie, want die seun het alles verloor en agtergelaat en gesê 'Ek is niks, ek het niks, jy kan my terugvat of nie, al is dit net om jou dienskneg te wees'."

"Die NGK het nie so gekom nie, maar het nog helpad sy eie agenda. Hulle bely skuld, maar as die werklike kwessies kom, soos restituisie, dan sê hulle soos op Rustenburg dat hulle hulle nie daarmee kan identifiseer nie. Hulle loop nog met 'n klomp bagasie rond."

Dit het moontlik daartoe bygedra dat Castro op 'n perskonferensie net voor sy vertrek 'n regsomkeer gemaak het. Daar het hy gesê as die SARK die NGK - wat so nou verbind word met die regering - te gou opneem, kan dit die indruk wek van "moontlike alliansies wat die politieke debat kan beïnvloed". Nogtans pleit hy vir gesprek, maar dan moet dit nie net handel oor die teologiese verskille oor apartheid nie, maar ook sake soos menseverhoudinge, die hervordering van rykdom, en restituisie.

televisieprogram

VRYPDAG 1

TV1

5.55 Morning Message
6.00 GMSA
9.00 CTV
11.00 Sounds Country (Repeat)
12.00 Larry King
1.00 Headline News
1.30 Business Day
2.03 Telerama
3.00 The Blue Frontier
3.30 Happy Castle
3.55 Bible Story
4.00 Captain Power and the Soldiers of the Future
4.30 Another Life
5.00 The Bushmaster
5.30 Fast Forward
6.00 News
6.15 World Rugby Gala Concert
7.00 Tropical Heat (1) - New 22-episode action series about the exploits of Nick Slaughter (Robert Stewart), an ex-member of the Drug Enforcement Agency. Murder, mayhem and blackmail.
8.00 Die Nuus
8.30 Koöperasieseries: Dingetje - 'n Eienaardige Kind
9.00 Die Laaste Uitweg: Speurreeks
10.00 Derrick - Duitse speurreeks
11.05 Clemence Aletti - Franse speurreeks

TV2/3/4

1.00 Diaduma (Repeat)
1.27 526
1.54 Emthonjeni
2.21 Motsweding
2.48 Reka Mpo
3.15 Thina Bantwana (TV2); Anpan Breadman (TV3)
3.45 School Talk
4.30 Edutaining the English Way
5.00 Capitol
5.30 The Bold & The Beautiful
5.57 Devotion
6.00 Halala (Game Show) (TV2); Bohloko Baka (TV3)
6.30 Shell Road to Fame
7.00 News
7.30 Shopper's Surprise
8.11 Circus Series
8.30 Soccer
8.55 News Update
9.01 Kate and Allie - Sitcom series
9.29 Sport - Rapporttoer
9.39 Film: How to Beat the High Cost of Living. Three young women (Susan Saint James, Jane Curtin and Jessica Lange) plan a robbery. With Richard Benjamin, Fred Willard, Eddie Albert and Dabney Coleman. Director: Robert Scheerer (1984).
11.30 Music Special - Latin American music with Moraes Moreira
12.00 CNN International

M-NET

INTEKENARE
10.30 Hollow Point
12.15 60 Minutes: Igo Bagarap
12.29 60 Second Housecalls
3.00 The Smurfs
3.30 The Chipmunks
4.00 The New Mickey Mouse Club
4.30 Ekoboffins
4.59 Pat Francis Workout
OOPTYD
5.00 Amen
5.30 Loving
5.57 Hyperama Price Busters
6.00 The Wonder Years
6.30 The Simpsons
INTEKENARE
7.00 Clockwise
7.58 Hyperama Pricefinders
9.00 Murder COD
10.45 60 Minutes: The Twilight Zone
11.00 The Karate Kid III
12.50 Allen Nation
2.25 Heartbreakers
4.15 The Best of Times

SATERDAG 2

TV1

6.25 Oggendboodskap
6.30 Agriforum
7.00 GMSA
9.00 The Angela Day Way
9.05 Skin Care
9.10 Cloe Project
9.20 Together We Become
9.35 Bush School
9.45 Promos and Ads
9.50 Family Camping
9.55 Tellytrip Time
10.05 Onderste Bodem
10.15 Featherfoot Farm
10.25 Mina Moo
10.35 Duckland
10.45 Entrepreneurs 2000
11.00 Otto se Avonture
11.05 Snuffels Smit en Bennie Grootoog
11.10 Biekie in Speelgoedland
11.30 Ter Wille van Oorlewing
12.00 Tekkies
12.30 Twelve Trials of Asterix
1.50 Topsport
4.30 Junior Sport
6.00 Die Nuus
6.15 Kompas
6.20 Teletreffers
7.00 Operasie Kobra - Spioenasiereeks
8.00 News
8.30 Equal Justice: Court drama series
9.30 Film: Manhunter - Will Graham (William Petersen), who put Dr Hannibal "The Cannibal" Lecter (remember Silence of the Lambs?) behind bars, is asked to trace another psychopathic killer. With Kim Greist, Dennis Farina, Joan Allen, Brian Cox and Stephen Lang. Director: Michael Mann (1986).
11.05 Jazz Season (5) - 12-part series on jazz, introduced by local jazz funds.

TV1/2/3

9.00 University of the Air
9.55 High on Books
10.05 Cedric the Crow
10.15 Featherfoot Farm
10.25 High 'n' Dry
10.40 Skin Care
10.45 Edutaining the English Way
12.30 Educational Rendezvous
12.53 Railwise
12.55 Agriforum
1.25 Road to Health
1.35 Cross Over
2.00 Sport
6.00 Different Strokes
6.30 Devotion
6.33 Ngomgqibelo/ Ka Mokibelo
7.00 News
7.30 Ngomgqibelo/ Ka Mokibelo
8.00 Film: Walk Don't Run - A comic romantic tangle during the Olympic Games in Tokyo. With Cary Grant, Samantha Eggar and Jim Hutton.
10.00 In the Heat of the Night
10.50 Video Juke Box
11.50 Sport

M-NET

INTEKENARE
7.00 Johnson and Friends
7.10 Teddy Drop Ear
7.20 Poddington Peas
7.30 Wake Rattle and Roll
7.55 The Little Flying Bears
8.20 Adventures of the Little Mermaid
8.45 Alf Animated
9.15 The Chipmunks Go to the Movies
9.40 Tiny Toon Adventures
10.05 Children of Liberty
10.30 Mac & Mutley
11.00 Planes, Trains and Automobiles
12.35 The Making of Return to the Blue Lagoon
1.00 Elton John Live in Verona
3.00 Sportsport: Gimnastiek, Sokker
OOPTYD
5.00 Sportsport duur voort
INTEKENARE
7.00 The River Kings
8.00 The Campbells
8.30 K-9
10.00 Sportsport
12.00 Places in the Heart
1.40 Nightmare on Elm Street
3.10 Judgement in Berlin
4.40 Foreign Body

SONDAG 3

TV1

5.15 Topsport: Australiese Grand Prix
8.00 CTV
11.00 Plante van die Bybel
11.30 Pumpkin Patch
11.45 Wille Walle
12.00 Zet
12.10 Zapmag
12.25 TV 101
1.30 Remi
2.00 Swerwerskos
2.30 Hallo Spencer
3.00 Hayley Mills Storybook Theatre
3.30 Die Dapper Padda
5.05 Beyond 2000
5.45 Streetwise
6.00 Kruis en Kroniek
6.40 Met Woord en Lied
7.00 50/50
8.00 Die Nuus
8.15 Agenda
9.00 Music Hall - Final of two-part programme starring Simone Signoret in her last film performance. Set in Occupied France in the 1940s the story centres on the experiences of an expatriate German singing trio, cared for by the owner of a Parisian music hall.
10.45 No Jacket Required
11.15: Topsport: Paris Open Final

TV2/3/4

10.00 Impressions
12.00 Church Service
12.30 Magnificat
1.00 Sport
6.00 Australia's Animal Mysteries (TV2); Ho lla Noto (TV3)
6.30 Nqambothi (TV2); From Monkeys to Apes (TV3)
7.00 News
7.30 In Depth
8.00 Masakhane/ Masidumise (TV2); Mahlasedi a Tumelo (TV3)
9.01 Hunter: Detective series
9.54 Film: Going Home - Paroled after 13 years in jail for the murder of his wife, Harry Graham (Robert Mitchum) finds a new love (Brenda Vaccaro). But his son (Jan-Michael Vincent) still believes his dad should hang. Director: Herbert B Leonard (1971).

M-NET

INTEKENARE
7.00 East-Net open
7.01 Ynnal Cholai Kulramilal
9.00 Mahabharat
9.30 Essence
10.00 Take Five
10.30 Canal Portugues open
1.30 Just for the Record
2.00 The Hole Story: The Underworld of the Kalahari
3.00 Gotcha
4.30 International Video Challenge
OOPTYD
5.00 Ducktalies
5.30 Chip 'n Dale's Rescue Rangers
6.00 14 Going on 30 (1)
INTEKENARE
7.00 Carte Blanche
8.00 Bon Voyage
8.30 Coming to America
10.30 Hollow Point

MAANDAG 4

TV1

5.55 Morning Message
6.00 GMSA
9.00 CTV
11.30 Santa Barbara
12.00 Larry King
1.00 Headline News
1.30 Business Day
2.00 Telerama
3.00 High 'n' Dry
3.15 Children's Video Bible
3.20 High on Books
3.30 Mio Mao and AEIOU
3.45 Pumpkin Patch
3.55 Bible Story
4.00 Bravestarr
4.30 Ghostbusters (1) - New series
5.00 Santa Barbara
5.30 Rustelose Jare
6.00 6 on 1 - News, weather and topics
6.30 Compass
6.33 Katts and Dog - The Gun
7.00 Telly Fun Quiz
7.30 Growing Pains - Family sitcom with Alan Thicke, Joanna Kerns, Kirk Cameron, Tracey Gold, Jeremy Miller and Ashley Johnson.
8.00 Die Nuus
8.30 Agenda
9.00 Peter Strohm, Privaatpeurder
10.00 Nuus
10.05 Topsport: Tennis - Paryse Ope
11.00 Goeiemore Advokaat - Franse reeks oor 'n Paryse advokaat

TV2/3/4

1.00 Toyota Top 20
1.53 Thibelo (Game Show)
2.21 In-depth
2.48 Imidlalo Ethokozosayo
3.15 Ezoxosh' Idada, Jabu Ustumtum (TV2); Hello Spank (TV3)
3.45 School Talk
4.30 Once Upon a Time
4.40 ECI - Programme for the disabled
4.50 Mina Moo
5.00 Capitol
5.30 The Bold & The Beautiful
5.57 Devotion
6.00 Smogglers - Animated series
6.27 Police File
7.00 News
7.30 Ziyaduma Nge Nknaks (TV2); In-Depth (TV3);
8.00 Khayaletu (TV2); After 8 (TV3)
8.30 Jazz Jazz Jazz
8.55 News Update
9.01 Head of the Class - School sitcom with Billy Connolly
9.29 Twin Peaks
10.22 Almost Grown - Drama series about a young couple, starring Timothy Daly and Eve Gordon
11.15 Dancin' to the Hits
11.40 CNN International News

M-NET

INTEKENARE
10.30 Glory
12.29 60 Second Housecalls
3.00 The Smurfs
3.30 Teenage Mutant Hero Turtles
4.00 The New Mickey Mouse Club
4.30 Tiny Toon Adventures
4.59 Pat Francis 60 Second Workout
OOPTYD
5.00 Too Close for Comfort
5.30 Loving
6.00 Full House
6.30 Working Girl
INTEKENARE
7.00 Nothing in Common
9.00 House of Games
10.30 60 Minutes: Let Loose
11.00 Halloween IV

DINSDAG 5

TV1

5.55 Oggendboodskap
6.00 GMSA
9.00 CTV
11.30 Santa Barbara
12.00 Larry King
1.00 Headline News
1.30 Business Day
2.03 Telerama
3.00 Videobybel vir Kinders
3.05 Van Kleuter tot Skoolkind
3.15 Pieriewieriepark
3.30 Die Tamboeroekiemant
3.45 Wille Walle
4.00 Dis Waar
4.05 Polisiepetaljes
4.30 Tekkies
5.00 Santa Barbara
5.30 Rustelose Jare
6.00 6 op 1
6.30 Kompas
6.33 Die Swart Kat
7.00 Agter Elke Man
8.00 News
8.30 Agenda
9.00 Dallas
10.00 News
10.05 Some Call It Jazz - Pianist Liz Story
10.30 Tusitala - Drama series based on Robert Louis Stevenson's life

TV2/3

1.00 Ziyaduma (Music)
1.27 After 8 (Magazine)
1.54 Ngomgqibelo / Ka Mokibelo
2.48 Tumisang / Dumisani
3.15 Hallo Spank (TV2); Molomo Radipotso (TV3)
3.45 School Talk
4.25 Lehae la Bana
4.35 Cross Over
5.00 Capitol
5.30 The Bold & The Beautiful
5.57 Devotion
6.00 Defenders of the Earth
6.30 Horizons - Youth drama series (TV2); Motsweding - Youth drama series (TV3)
7.00 News
7.30 In-Depth (TV2); Diaduma ka Nknaks (TV3)
8.00 Siyatyelela/ Siyazungeza (TV2); Matswakabele (TV3)
8.40 Mmino wa Setso
8.55 News Update
9.01 American Dreamer - Comedy series about small-town columnist Tom (Robert Ulrich). With Carol Kane.
9.29 Film: Taming of the Shrew - Shakespeare's comedy with Elizabeth Taylor as the shrewish Kate and Richard Burton as Petruchio, determined to find a wife. With Michael York and Natasha Payne. Director: Franco Zeffirelli.
11.34 World Entertainment News
12.30 International Hour

M-NET

INTEKENARE
10.30 Places in the Heart
12.29 60 Second Housecalls
3.00 The Smurfs
3.30 Teenage Mutant Hero Turtles
4.00 The New Mickey Mouse Club
4.30 The Scheme of Things
4.59 Pat Francis 60 Second Workout
OOPTYD
5.00 America's Funniest People
5.30 Loving
6.00 The Hogan Family
6.30 Carol & Company
INTEKENARE
7.00 Guts and Glory: The Rise and Fall of Oliver North (1)
9.00 Best of English Soccer

WOENSDAG 6

TV1

- 5.55 Morning Message
- 6.00 GMSA
- 9.00 CTV
- 11.30 Santa Barbara
- 12.00 Larry King
- 1.00 Headline News
- 1.30 Business Day
- 2.00 Telerama
- 3.00 People and Places of Antiquity
- 3.30 New Adventures of Winnie the Pooh
- 4.00 Bible Story
- 4.05 Raising Miranda
- 4.30 Zapmag
- 5.00 Santa Barbara
- 5.30 Rustelose jare
- 6.00 6 on 1
- 6.30 Compass
- 6.33 The Family Man - Widowed fireman Captain Jack Taylor (Gregory Taylor) copes with four kids
- 7.00 Dick Francis Mysteries: Twice Shy
- 8.00 Die Nuus
- 8.30 Agenda
- 9.00 Baasspeurder Faber
- 10.00 Die Nuus
- 10.05 Arts on One - Arts and music programme

TV2/3/4

- 1.00 Video Juke Box
- 1.54 Siyatyelela/ Siyazungeza
- 2.48 Mmino wa Setso
- 3.15 Mon Pe - Toddler's series
- 3.45 School Talk
- 4.30 Allied World of Money
- 4.35 Together We Become - Education series directed by Annie Basson
- 4.50 Tellytrip Time - The Library
- 5.00 Capitol
- 5.30 The Bold & The Beautiful
- 5.57 Devotion
- 6.00 C.O.P.S. - Science fiction series
- 6.30 Erthonjeni (TV2); Thibelo (TV3)
- 7.00 News
- 7.30 Pick a Box (TV2); In-Depth (TV3)
- 8.00 Ifa Lakwamthethwa III - Drama series (TV2); Ntome Tsebe (TV3)
- 8.30 Ezodumo - African hits
- 8.55 News Update
- 9.01 The J.O.B. - One-off drama on teenagers trying to get a job. With Stoney Jackson, Lise Antille, Karla Bush and Sam Whipple. Director: Henry Johnson.
- 10.16 Night Court - Court sitcom
- 10.45 Taurus Rising - Drama series
- 11.36 Kress op die Spoor - Speurreeks
- 12.34 CNN International News

M-NET

- INTEKENARE
- 10.30 Clockwise
- 12.05 Videofashion
- 12.29 60 Second Housecalls
- 3.00 The Smurfs
- 3.30 Teenage Mutant Hero Turtles
- 3.57 KTV Competition Time
- 4.00 The New Mickey Mouse Club
- 4.30 Tiny Toons
- 4.59 Pat Francis 60 Second Workout
- COPTYD
- 5.00 Three's Company
- 5.30 Loving
- 6.00 Perfect Strangers
- 6.30 Dear John
- INTEKENARE
- 7.00 Guts and Glory (Final)
- 9.00 The Fly II
- 11.00 Planes, Trains and Automobiles

DONDERDAG 7

TV1

- 5.55 Oggendboodskap
- 6.00 GMSA
- 9.00 CTV
- 11.30 Santa Barbara
- 12.00 Larry King
- 1.00 Headline News
- 1.30 Business Day
- 2.03 Telerama
- 3.00 Eduspektrum
- 3.30 Walter die Wasbeer
- 4.00 Dis Waar
- 4.05 Die Swartwoudkliniek
- 5.00 Santa Barbara
- 5.30 Rustelose Jare
- 6.00 6 op 1
- 6.30 Kompas
- 6.35 Brakanjan en die Drie Musketers - Animasiereeks
- 7.00 Die Sonkring
- 8.00 News
- 8.30 Agenda
- 9.00 The Golden Girls - Sitcom series with Beatrice Arthur, Rue McClanahan, Betty White and Estelle Getty
- 9.30 Night Court - Comedy series
- 10.00 News
- 10.05 Fathers and Sons - Joint Venture
- 11.00 A View of Britain - Welcome to Britain
- 11.30 Soviets at the Crossroads - Second of a four-part documentary series on Soviet Union: Ethiopia and the Horn of Africa

TV2/3/4

- 1.00 Ezodumo
- 1.27 Ntome Tsebe
- 2.21 Pick a Box
- 2.48 Jazz Jazz Jazz
- 3.15 Anpan Breadman (TV2); Ke Batla ho Ba, Ha Mmamptla (TV3)
- 3.45 School Talk
- 4.25 Children's Video Bible
- 4.30 Bush School
- 4.40 Ikhaya Labantwana
- 4.50 Road to Health
- 5.00 Capitol
- 5.30 The Bold & The Beautiful
- 5.57 Devotion
- 6.00 Toyota Top 20
- 7.00 News
- 7.30 In-Depth (TV2); Reka Mpo (TV3)
- 8.00 526 (TV2); Ntshwarele (TV3)
- 8.30 Tumisang/ Dumlsani
- 8.55 News Update
- 9.01 Malibu (1) - Four-part mini-series about the rich and the glamorous at Malibu Beach. With Susan Dey, James Coburn, Valerie Perrine, Kim Novak, Ann Gillian and Steve Forrest. Director: E W Swack
- 9.54 Sport - Rapporttoer
- 10.04 Sledgehammer - Comedy series
- 10.33 Dragnet - Detective series.
- 10.58 The Tracey Ullman Show
- 11.25 Movie Focus
- 11.55 CNN International
- 12.40 Stasie sluit

M-NET

- INTEKENARE
- 10.30 The Karate Kid III
- 12.29 60 Second House Calls
- 3.00 The Smurfs
- 3.30 Dennis the Menace
- 4.00 The New Mickey Mouse Club
- 4.30 The Wide World of Kids
- 4.59 Pat Francis 60 Second Workout
- COPTYD
- 5.00 Charles in Charge
- 5.30 Loving
- 6.00 The World of National Panasonic
- INTEKENARE
- 7.00 Revue Plus
- 8.00 Talk on M-Net at Eight: John Berks
- 9.00 The Mechanic
- 10.40 60 Minutes: Anyone for Tennis?
- 11.00 Places in the Heart

"ONRUSTIGE GEES" VERSKAF HEELWAT GENOT
 "n Onrustige gees in die kunstewêreld," het een van haar kollegas Hermien Dommissie genoem. Haar eie dogter verwys na haar as "n moeilike mens", terwyl selfs die eertydse eerste minister John Vorster haar gesien het as ietwat van 'n moeilikheidsmaker. Maar dit is juis dié vermoë van Hermien om, kom wat wil, 'n saak deur te voer waarin sy glo, wat gesorg het vir 'n boeiende en soms baie - nie altyd doelbewus nie - vermaaklike profiel oor haar Woensdag op Arts on One.

Regardt van den Bergh se dokumentêre program het die ysere wil van Hermien raak gevat, maar daarmee saam ook haar egte bekommernis oor en betrokkenheid deur die jare by die Suid-Afrikaanse uitvoerende kunste in al sy vorms.

Die prima donna in haar is gewys en in geen skoot beter nie as die lang, teatrale stilte voordat sy die "pynlike storie" van haar breuk met Truk vertel het. Maar daar was ook die onderhoude met mense soos Bill Faure, Tina Balder, Michal Grobbelaar, die danseres Phyllis Spyra en operasanger Gé Korsten, waarin die agting, respek en bewondering vir Hermien se werk en deursettingsvermoë 'n deurlopende tema is.

Kyk, dit sit nie in enige sewentien-, agttienjarige se broek nie om die eerste minister van toe, genl. Hertzog, te gaan bydam en te sê: "My ouers dink nie om aktrise te wees is 'n beroep nie. Daarom moet die staat dit asseblief nou as 'n beroep erken, of minstens 'n volksteater in die lewe roep... En hiermee is die leitmotiv vir die storie van haar lewe vasgelê.

Wat die formaat van die program betref, was die voortdurende heen- en terugsgny van onderhoud tot onderhoud soms hinderlik. Hermien sou pas 'n staaltjie klaar vertel of daar word weggesny na iemand wat dieselfde ding oorvertel in ander woorde. Soms het dit gewerk, soos wanneer iemand begin met 'n vertelling en iemand anders die gesprek as 't ware voortsit.

Ook effens hinderlik was die ongemaklik styf opgestopte bank waarop Hermien sitgemaak is vir die ganse duur van die program, en die gebrek aan visuele materiaal uit haar vol loopbaan.

Was daar nêrens filmmateriaal van haar besig met die regie van 'n opera, op die verhoog, of iets anders as haar optrede in daardie enkele rolprent wat gebruik is nie?

Vir dié enkele hinderlikhede het die onderwerp van die program met haar onderhoud en die manier waarop sy oor haarself en haar loopbaan gesels het egter ruim vergoed. Mense wat voorheen nie geweet het wie sy is nie, het nou 'n besef van die waarde van wat Hermien vir die Suid-Afrikaanse toneel, opera en ballet gedoen het - en dikwels agter die skerms, al laat die teatrale houding 'n mens aanvanklik anders dink.

DIE STORIE VAN 'N FAMILIETWIS

Daar was in sekere koerante 'n gemor verlede week omdat Abraham de Vries se dokumentêre program oor die verhouding tussen Afrikaans en Nederlands, toe en nou, ná apartheid, eers om elfuur in die aand op 'n Sondagaand uitgesaai sou word. In daardie opsig moet 'n mens die SAUK darem 'n bietjie tegemoet kom.

Die verhouding tussen Afrikaans en Nederlands, as twee tale en twee kulture, is op sy beste 'n onderwerp waarin net 'n klein groepie mense belang stel. En al is die program ook hoë mooi gemaak - en dit was - kan dit eenvoudig nie in die spits-kyktyd uitgesaai word nie. Wat wel vreemd was, was dat dit nie deel uitgemaak het van Arts on One nie. Dié program gee immers voor om hom uitsluitlik te wy aan die kuns en kultuur, waarvan die letterkunde tog sekerlik 'n groter bydrae verdien as net hier en daar 'n paar boekresensies.

Mense wat voorheen gereeld Collage gekyk het en nou - ongeag die inhoud - op Arts on One inskakel, is die soort mense wat *Verborge-een* geweldig sou geniet het. Om dit op 'n Sondagaand om elfuur weg te steek, aan die begin van 'n nuwe week, is 'n vreemde skeduleringsbesluit om die minste te sê. Of is daar net geen kommunikasie hoegenaamd nie tussen die onderskeie departemente van die SAUK...

Die idee om *Verborge-een* oor die boeg te gooi van 'n "storie van 'n familietwis en -vervreemding" was 'n baie goeie een. Sodoende kon dit vir die jong Afrikaanse student, vir wie so 'n intieme verbintenis met Nederland totaal onbekend is, net 'n mooi storie wees. Vir hulle geld André P. Brink se opmerking waarskynlik: dat die bande met Nederland miskien in so 'n mate al verbokkel het dat dit nie weer opgetel sal kan word nie. Vir diegene wat egter wyl in Nederland by "Wyk"-hulle gekuier en rooiwyn gedrink het, of wat kon luister na ouers of dosente se stories oor die huis te Keizersgracht 141 was die program 'n nostalgiese teruggryp na die verlede en 'n bron van hoop dat Nederland in die toekoms dalk weer vir Suid-Afrikaners 'n venster kan oopmaak waardeur "die lewe op 'n vreemde kontinent op 'n baie intieme manier leer ken kan word", en omgekeerd.

OLIVER NORTH: DIE MAN EN MITE

Geen nasie kan 'n held só gou opbou en in net so 'n rekord-tyd afkraak nie as die Amerikaners. As hulle eers bloed geruik het, kan die slagoffer maar sy bedankingsbrief begin uitskryf: dit is 'n kwessie van tyd voordat die volledige verhaal met al sy trane en skandale die koerante tref. En boeta, bewaar die man wat doodgaan voordat dit gebeur. Soos die Kennedy's of Marilyn Monroe. Dan kry ons mini-reeks ná mini-reeks en dokumentêre program ná dokumentêre program waarin die beweerde "ware" verhaal vertel word - hetsy gehul in 'n dun degie fiksie, of net so as die "naakte" feite.

Oliver North is nog nie dood nie. Maar reeds word sy verhaal, wat in die mini-reeks *Guts and Glory: The Rise and Fall of Oliver North* (Dinsdag- en Woensdagaand om 7nm. op M-Net) vertel word, geoormerk as "die aangrypende verhaal oor die grootste skandaal wat Washington getref het sedert Watergate".

Die reeks is gegrond op die roman wat deur Ben Bradlee geskryf is en ondersoek glo die gebeure wat gelei het tot luitenant-kolonel Oliver North se meteoriese opgang in die Amerikaanse militêre lewe maar uiteindelik ook tot sy val. David Keith, gelukkig 'n baie goeie akteur, speel die rol van North, en die boesemryke Amy Stock-Poynton die rol van Fawn Hall, die blondine wat North as sy sekretaresse aangestel het toe hy na die National Security Council verplaas is...

Dié aanstelling sou later blyk die begin van sy val te wees. In 1983 vergesel hy 'n groep Amerikaners na Nicaragua om sy land se beleid in Sentraal-Amerika te evalueer. Kort daarna word hy lid van 'n groep wat president Ronald Reagan oor die inval in Granada adviseer. Sy optrede in dié groep trek die aandag van die direkteur van die CIA, William Casey.

North, wat vas glo die doel heilig die middele, raak daarna al hoe meer betrokke by die onderduimse wêreld van internasionale spioenasie: Amerika se hulp aan die rebelle in Nicaragua, die poging om die Amerikaanse gyselaars in Iran te red, Israel se verkope van Amerikaanse missiele aan Iran via 'n derde land, en die toewysing van dié transaksie se winste aan die rebellie in Nicaragua. Maar die geheim lek uit, en die Amerikaanse kongres begin 'n ondersoek na die "wapens vir gyselaars"-skandaal wat die wêreld sou ruk...

Die draaiboek is geskryf deur Mike Robe, wat ook die regisseur van die reeks was. Ander akteurs sluit in Paul Dooley as Robert McFarlane, Peter Boyle as John Poindexter, en Bryan Clark as pres. Ronald Reagan.

Twee misdaadreekse begin ook aanstaande week, waarvan Malibu Donderdagaand om 9:04nm. die belowendste lyk. Susan Dey van *L.A. Law* en William Atherton speel die rolle van 'n ryk, jong paartjie wat vir 'n somervakansie na Malibu gaan net om daar bedreig te word deur bandeloosheid, dwelms, geldhaai en belaglik hoë pryse.

TV1 se *Tropical Heat* klink soos net nog een van 'n eindelose ry speurreekse met 'n taai, verbitterde dwelmspeurder wat private speurder word. Rob Stewart speel die hoofrol van Nic Slaughter (en dan verwag hulle 'n mens moet dit ernstig opneem!)

we are marching to pretoria deur martin smith

VANOGGEND is dit stiller in die saal. Die luitenant het uiteindelik tot rus gekom; hy het laasnag weer opeens begin:

"Ek is nie fokken bang vir die bos nie! Hoor julle my? Ek ruik die bos en ek is nie vang vir die fokken bos nie!"

Sy stem het deurgeslaan en toe maak hy net nog geluide.

In die bed langs myne het Dirk ook wakker geskrik.

"Wat gaan nou aan?" wou hy weet.

"Die luitenant crack weer, toemaar hulle sal hom nou kom stilsput."

"Gebeur dit baie?"

"Nie so baie nie. Ignoreer dit net, die ou is in 'n helse toestand, ek glo nie hy weet waar hy is nie."

"Jissis, my arm pyn," het Dirk gesê. Die neonligte het aangeflikker in die saal en twee verpleërs het met 'n trollie ingestap gekom.

"Bosbefok is 'n mooi een," het die een gesê.

Dirk het gister ingekom. Van Ladysmith af. Hy het sy linkerarm met 'n lemmetjie in die storte oopgesny. Van pols tot elmboog. Hulle het hom betyds gekry, sy arm toegewerk en hom hierheen gestuur.

Dit gaan nie goed met Dirk nie; hy is bewerig.

In die bed regs van my lê Georgie. Georgie is sewentien en hy word heeldag gespuit, elke dag. Die min kere wanneer hy regop in sy bed sit, praat hy asof hy Jesus Christus is.

"My seun, ek vergeef jou alles... alles," sê hy dan.

"Dis OK Georgie," antwoord ek.

"Volg my, en jy sal die ewige lewe

beërwe my seun."

"Dis OK Georgie. Jou ma-hulle was hier, maar jy't geslaap."

"Wie in my glo, sal lewe, al het hy ook gesterwe."

"Dis OK Georgie."

Dan kom die verpleërs, draai hom op sy maag en spuit hom in sy boud: Georgie slaap nogeens vir agt ure. En wanneer hy wakker word, herhaal die proses hom weer 'n keer.

Vanoggend sit Dirk en ek buite op 'n bank in ons technicolor dreamcoats. (Helder gestreepte oranje-blanje-blou kamerjasse.) Dirk sit en vroetel met sy verband. 'n Korporaal verskyn.

"Lekker byrie see julle fokken slangkakrowe?"

"Ek sê! Lekker byrie see julle fokken slangkakrowe?"

"Nee korporaal," sê ek.

"Kastag mal jissis julle moet julle skaam. Daar's 'n oorlog aan die gang en julle sit hier in rokke soos fokken ou meide in die son en ballas bak... of wat praat ek alles Armpie?"

Dirk bewe. Hy probeer iets sê, maar laat vaar die poging.

"Wat sê jy daar poesroof?"

"Niks nie korporaal," fluister Dirk.

"Jy's 'n p***roof, wat is jy?"

Dirk begin geluidloos huil.

Daar dryf groot wit stapelwolke oor Pretoria. Ek wens ek kon vlieg tot agter die wolke, ver weg van hierdie plek af. Ek sal my verluister aan my vlerke wat "sjoep-sjoep" maak waar ek al hoe hoër sweef in die warm wind.

"Jy's 'n p***roof Armpie, wat is jy?!"

"Korporaal," probeer ek, "dit gaan nie goed met hom nie."

"Wie't jou gevra, fuckface?"

"Ek sê maar net, Korporaal."

"Moenie my eyeball nie, roof."

Later het die korporaal weggestap; die situasie het hom begin verveel.

Dirk het vooroor gesit met sy gesig in sy tande.

"Nee, nee," het hy gesê.

Teen een van die mure is daar 'n groot plakkaat. Dit beeld 'n swart en 'n wit figuur uit. Die wit figuur sit in 'n loopgraaf en kyk op na die swart figuur. Die swart figuur het 'n geweer in sy hande en hy is op die punt om die wit figuur met sy gevelde bajonet te deurboor. Die swart figuur lyk wreed; hy het 'n grynslag op sy gesig. Die wit figuur lyk bangerig.

Onderaan die plakkaat staan in vet swart letters geskryf:

Now for the stout heart, now for the brave soldier...

Soggens vroeg inspeksie in die saal. Sodra die ligte aangaan, moet almal - behalwe mense soos Georgie, die luitenant en nog 'n paar ander wat glad nie weet wie of waar hulle is nie - hul beddens opmaak en stil staan en wag op die oggendritueel. Party kan dit nouliks doen; die nuwe-effekte van die drek wat hulle jou hier injaag.

Die korporaal kom binne.

"Aandag!"

En nog 'n keer. Iemand hel vooroor, herwin sy balans ná 'n sprongetjie en gaan staan weer in die ry. Korporaal wink kapelaan binne. Kapelaan stap in deur die

dubbeldeure. Hy praat oor God en genade en die dapperheid van die Suid-Afrikaanse soldate. Die laakbaarheid van die terrorist uit Moskou. Die slawerny van die naderende kommunisme. Oor geloof. Geloof in jou God, jou land en jouself. Hy bid dat elkeen van ons weer binnekort "op die been" sal wees. Vreesloos en fiere soldate in die goeie stryd. Sodra hy deur die dubbeldeure verdwyn, gee korporaal sy interpretasie van kapelaan se rede. Hy vertel ons dat dit net 'n spul ou meide is wat wegkruip agter die rûe van hul dapper broers. Dat dit nog nie te laat is nie. Ruk jouself reg en kom by, troep. Wie van julle wil vanoggend terug kamp toe? Niemand nie. Hulle behoort hulle te skaam. En as iemand nog in dié omstandighede mal genoeg is om gedemp te sê "Fuck you" (soos Bruce eenmaal uit die hoek van die saal) neem die hele gedoente nóg tien minute om klaar te kry.

"Wie de fok het dit gesê?!"

"Die jirre hoor my julle sal fokken teerpad proe die hele lot van julle ek sal julle teerpad gee lat julle bloed kakal!"

En dan, die gewone tirade.

Party dae is beter as ander. Partykeer is daar geen inspeksie nie en laat hulle jou alleen. Ander kere begin die dag vroeg, skryf jy toetsies, sien die maatskaplike werker en ontbloot jy jou geknelde siel aan sogenaamde sielkundiges. Partykeer moet jy pawiljoen toe. Dié is in 'n groot vertrek aan die sykant van die hospitaal. Oorkant die pawiljoen staan daar 'n stoeltjie. Jy gaan sit en beantwoord die vrae van die skare skoongeskropte gesigte. Hier word

nie gevloek nie. Hier praat almal Keurige Afrikaans. Afrikaans wat na Dettol stink. Jy word hier selfs op "U" aangespreek. Dis duidelik: hier moet jy dus veral donders versigtig wees.

Twee of drie per keer na die wagkamertjie langs die pawiljoen. Dan wag ons.

"Rekrut Schoeman!"

Dit gaan nie goed met Schoeman nie. Hy haal swaar asem en vroetel en krap. Van hom weet ons net dat hy op 'n goeie dag in Kimberley op medesoldate begin skiet het.

Dan, die geval "Accidental discharge O'Hara." Hulle het een nag waggestaan. Sy geweer gaan per ongeluk af en hy skiet 'n vriend van hom deur die kop. Hy word aangekla van moord, kerf sy are oop en nou is hy hier.

My beurt.

"As u natuurlik nie wil saamwerk nie kan ons nouliks iets vir u doen," sê 'n stem.

Die maatskaplike werker en die kommandant konfereer met mekaar in fluisterstemme. Die kommandant sê:

"Was u ooit polities aktief in u studentedae?"

"Nee."

"Waar het u gestudeer?"

"In Johannesburg."

"Waar in Johannesburg?"

"Wits."

Die kommandant gee 'n snork en kyk na die dak.

"Wat dink u van die situasie aan die grens?"

"

"Dink u ons veg vir 'n goeie saak?"

"

"As u nie wil saamwerk nie dwing u ons om maar ons eie gevolgtrekkings te maak."

"

Stilte. Buite raas 'n vragmotor verby. In die voorste geleedere is daar weer 'n gefluister. Die kommandant leun regs en links en brom saggies vir die beule om hom.

"Dit sal al wees vir vandag. Ons gesels later weer."

Ek staan op en slof terug saal toe.

Daar is 'n kabaal in die toilette. Iemand skop teen 'n toe toiletdeur en die korporaal is besig om soos 'n maer vark te skree.

"Jou fokken stuk slangkak, kom uit daar ek kan die fokken dagga ruik!"

Uit die toilet sing 'n stem:

Have I told you lately that I love you?

"Dis nie dagga nie, korporaal," sê gretige Janneman, die epileptikus, "hy rook sy pille."

"Aag kak man, ek ken daai reuk dis fokken dagga ek's nie 'n fokken skaap nie!"

Have I told you lately that I love you, sing die stem, hard en vals.

"Wie's daar binne, wat's daai fokken doos se naam?!" skree die korporaal.

"Dis David Sher, korporaal," sê Janne-

man.

Die korporaal slaan met sy vuiste teen die deur.

"Sher! Ek gee jou vyftien sekondes om hierdie fokken deur oop te maak dan roep ek die MP's en dán sal jy fokken kak wat jy nie geëet het nie!"

"Sher! Hoor jy my?"

Time is on my side, yes it is...

Dit word stil in die toilet. David trek die ketting en maak die deur oop. Hy steier effens. Hy strek sy hande voor hom uit en sê:

"You see? Nothing. Gee, can't a guy even shit in peace anymore?"

"Kyk hier Joodjie, vir jou fok ek met my een hand op..."

"Corporal, I'm not your 'Joodjie'."

Die korporaal gryp David aan die lapelle van sy dreamcoat.

"Hitler moes die fokken lot van julle reggesien het, kakhuis!"

David ruk los. Hy stamp die korporaal weg. Die korporaal het dit nie verwag nie. Hy verloor sy balans, steier agteroor. David is bo-op hom. Hy het sy hande om die korporaal se nek en wurg hom. Die korporaal slaan en beurt, maar David los nie.

"And you are just a piece of sub-human dogshit, Corporal," kners David dit uit.

Hier kom moeilikheid. Hulle stoei op die vloer. Janneman, die epileptikus, kom aangedraf met 'n kontingent versterkings. Aan die voorpunt is 'n fris verpleër met 'n venynige spuitnaald.

Die verpleërs trek die korporaal en David van mekaar af. David skop en skree en slaan. Die korporaal storm weer.

"Vandag maak ek jou vrek!" gil hy.

Hy begin David, wat teen dié tyd reeds teen die vloer vasgepen is, weer met sy vuiste toetakel. Daar stroom bloed uit David se neus. Twee verpleërs gryp die korporaal aan sy arms en voer hom af.

David kry 'n inspuiting. Hulle hou hom vas totdat die inspuiting toeslaan. Wanneer sy spiere verslap, sit hulle hom in 'n rolstoel en stoot hom hokke toe. Klein kamertjies aan die kant van die saal. Daar word jy in 'n bed gesit, kry jy 'n dik naald in 'n aar en slaap jy dae om.

Ek gaan sit op my bed. Georgie kreun in sy slaap.

"Ons gaan nooit hier uitkom nie," sê Dirk.

Georgie is wakker. Hy sukkel orent.

"Ek is die seun van die mens," sê hy.

Deur die glasvenster sien die verpleërs Georgie is wakker.

Een kom aangestap met 'n spuitnaald.

Wanneer hy op sy maag gedraai word, sê Georgie nog vir oulaas:

"Wie in my glo sal lewe, al het hy ook gesterwe."

"Wanneer gaan jy eendag surface, my ou?" sê die verpleër.

"My seun, ek vergeef jou alles, alles..."

Iewers ratel 'n trollie in die gange.

skoolpraatjies die jare van die lemmetjiesdraad deur ina van der linde

DIT was Junie 1986 toe wit skole in Pretoria hulself met lemmetjiesdraad omsom het. By ons laer skool is ouers na my wete nie vooraf geraadpleeg nie, want die bedreiging was groot en die tyd min.

Gerugte oor gewapende swart bendes wat wit skole gaan aanval, het soos stedelike legendes versprei. Die datum, Sowetodag, 16 Junie - 'n Maandag. Uit verskeie oorde is "bronne" aangehaal. Mense wat beter weet as ons gewone sterweling. Ingeligtes wie se hogere kennis blindelinge vertrou moes word.

Nader aan die oorsprong van die inligting kon mens nooit kom nie, want die verweer was altyd dat dit in "groot vertroue" meegedeel is. Ingewydes was so buite bereik soos 'n familielid van 'n vriend se vriend, èrens in die veiligheidsmagte.

'n Skoolwag bestaande uit wapendraende ouers is op die been gebring. Hulle is reeds van die Saterdag af rondom die skool ontplooi. Toegerus met tweerigting-radios stap hulle al om die skool, al om die skool.

Die oggend gaan ek en my oudste (destyds agt jaar oud) apteek toe, net langs die skool. Die patrollie is op hul pos. Ons klim uit net toe 'n grysbakkie oorkant die straat onklaar geraak. Die swart man en syvriend klim uit, slaan die enjinkap oop, en begin vroetel in die donker dieptes van die enjin.

'n Bekakiede skoolbewaker staan nader. Hy buk af, en skryf die nommer van die bakkie in die stof. Daarna staan hy op, stof sy hande af en trek sy pistool in die holster, wat skeef geswaai het met die afbuk, weer terug op sy heup. "Wat soek julle hier?" wil hy weet. "Nee, baas, ons maak net die bakkie reg."

Die man staan so half ongemaklik rond. "Wel julle moet maak dat julle hier wegom."

'n Paar uur later ry ons weer daar verby, die bakkie staan nog daar. Nou lê die twee ouers onder die bakkie se koelte en slaap. Die skoolbewaker hou hulle dop van agter die hoek van die skoolheining. Twee swart kinders wat op die sypaadjie teen die skool verbyloop, word verjaag.

"Dit lyk my die oom ly aan stres," sê my seun, wat die woord pas vir die eerste keer op TV gehoor het.

Die dag van die groot aanval, 16 Junie, breek aan. Die gewapende patrollie is ontplooi op elke hoek buite die skool. Dis buitengewoon stil in die strate, want daar's 'n algemene wegblyaksie.

Rondom die middaguur hou ek by die skool stil om my twee seuns, albei in die grade, op te laai. Reg voor die hoofhek sit nog 'n skoolbewaker in sy motor. 'n Dubbelloophaelgeweer steek by die venster uit. Wapens, soos slange, het my nog altyd gefassineer. Ek stap doelbewus voor die oop venster van die motor verby. Die bewaker is vas aan die slaap, sy kop skuins op sy bors, sy mond half oop.

Dis nou vyf jaar later, en die lemmetjiesdraad het gebly. Naweke word die hekke stewig gesluit. Vir inbrekers, sê die skoolhoof. Verby is die dae dat pa en seun 'n bal kan gaan skop op 'n Saterdagmiddag. Daar's ook nie meer 'n pap draad waaroor hulle kan klim vir 'n vinnige potjies tennis nie. Die skool met sy lemmetjiesdraad om het sy funksie as sosiale middelpunt van die buurt verloor.

Nou die dag vertel vriend Tinie van hulle skool se lemmetjiesdraad. Elke ouer moes R20 betaal. Hy het destyds geweier.

Nou's hy maar bly, sê hy. Want die storie het 'n stertjie bygekry.

Die skool kry gereeld 'n span tuiniers - bandiete? - om die rugbyveld en die skoolterrein te kom versorg. Daar het 'n gesonde handel tussen die skoolkinders en die tuiniers ontstaan. Die tuiniers maak die mooiste draadkarretjies wat hulle dan vir R10 aan die kinders verkoop.

Die draadkarre is pragtige vakmanskap. Die wiele is volmaak rond, dit het selfs ligte voor en deure wat kan oopmaak. Die stuurwiel is op 'n vernuftige wyse aan die vooras gekonnekteer.

"Ag asseblief pa," smeek sy seun. Hy vis toe maar R10 uit sy sak. Tuinwerkers kry dikwels maar 'n karige salaris. En buitendien is dit 'n baie mooi draadkar.

En die draadkar kom huis toe. Hy bewonder die manier waarop die draad netjies rondom die bakwerk geklink is, die gladde draai van die wiele, die stewige stuurstang.

Hardop wonder hy oor die prys van draad. Sou mens teen R10 ooit 'n wins maak uit so 'n draadkar?

"Nee pa," verduidelik klein Tinie. "Hulle koop nie die draad nie. Hulle trek dit sommer uit die skool se heining."

Vrye Weekblad plaas elke tweede week 'n kortverhaal. Verkieslik ongepubliseerde kortverhale in Afrikaans of Engels, nie langer nie as 1 200 woorde, kan gestuur word aan: **Vrye Weekblad Fiksie**, Posbus 177, Newtown 2113. Die redaksie sal besluit watter verhale geplaas moet word en geen korrespondensie sal oor dié keuse gevoer word nie. Skrywers ontvang R250 vir 'n verhaal/verhale wat gepubliseer word.

Hoe om vrede te vind

POWER PLAYS: BARGAINING TACTICS FOR TRANSFORMING SOUTH AFRICA

Pierre du Toit
Southern Books
(R39,99)

IAN LIEBENBERG

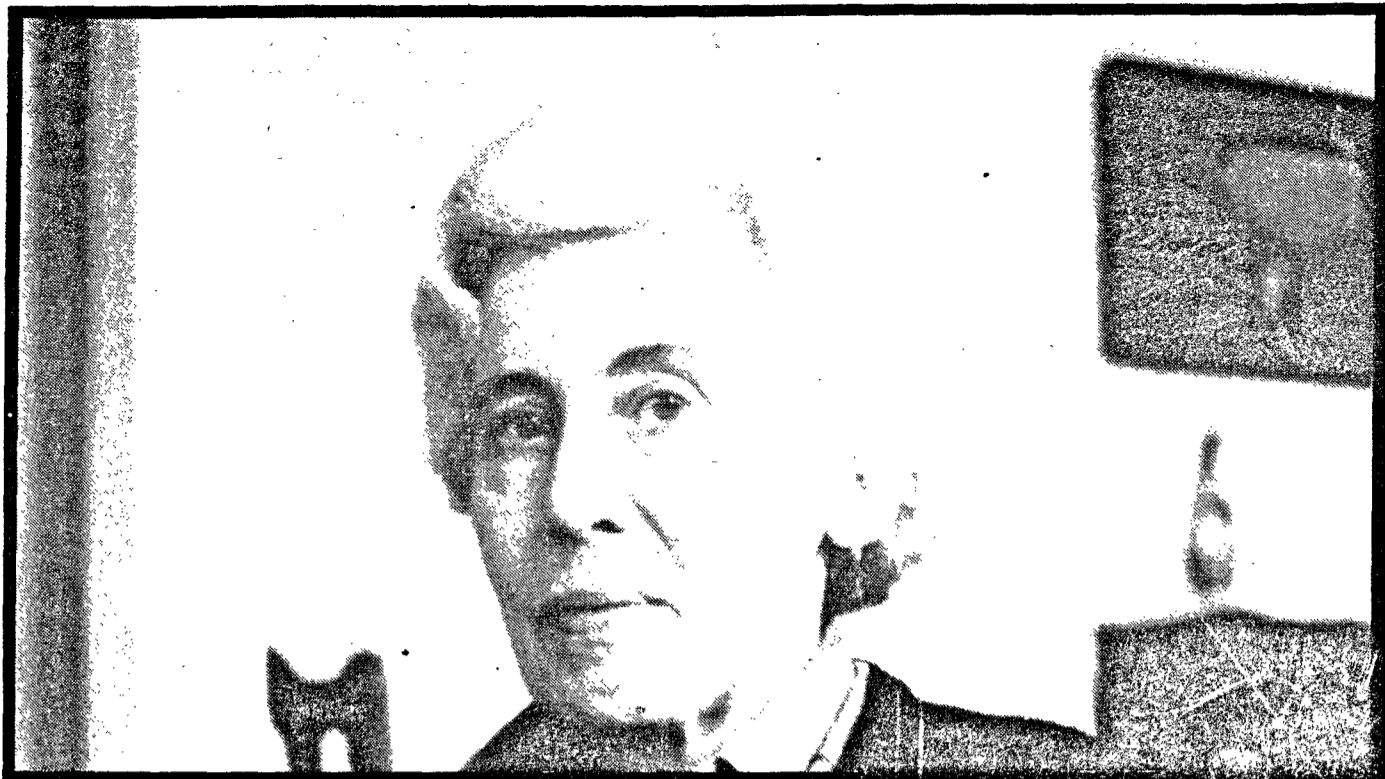
DEMOKRATISERING, of dan die oorgang van minderheidsdominasie na 'n meer inklusiewe bestel, is nou 'n belangrike deel van die politieke gesprek en debatvoering in Suid-Afrika. 'n Onafgebroke reeks publikasies verskyn steeds hieroor.

In *Power Plays* (1991) word bepaald aan die proses van onderhandeling en bedinging aandag gegee. In 'n voorganger, *The Mythmakers* (1990) saamgestel deur dieselfde skrywer (in medewerking met Willie Esterhuysen), is gekyk na die "ontwykende bedingingsposisie" en Du Toit en die bydraers het veral gekyk na die kompeterende regime-modelle in Suid-Afrika. *Power Plays* gaan verder. Dit wys nie net kompeterende modelle of visies uit nie - die Tegnokratiese Visie, as hervormingsagenda (NP), die Liberale Visie (agenda vir insluiting en akkomodasie) en die Radikale visie of People's Power Agenda (ANC) - maar kyk ook in besonderhede na moontlike onderhandelingsalternatiewe (Hoofstuk 3), die taktiese implikasies van afhanklikheidsverhoudings en die invloed daarvan op onderhandeling en bedinging (Hoofstuk 4) en maak ten slotte enkele opmerkings oor hoe 'n nuwe grondwet vir Suid-Afrika daar moet uitsien (Hoofstuk 5).

Geskrifte oor onderhandeling en bedinging is geen nuwigheid in Suid-Afrika nie. Die meeste van die gepubliseerde materiaal behandel egter bedingingstrategieë binne die arbeidsveld en weerspieël die korporatiewe aanslag (corporate approach) of bestuurstyl-benadering (managerial approach).

Du Toit gebruik twee Amerikaanse akademici, S B Bachrach en E J Lawler, se teoretiese raamwerk van mag-afhanklikheid (power-dependance framework) om 'n vars blik te werp op politieke bedinging en onderhandeling in die oorgangstydperk. Dit wys ook duidelik dat die klassieke kompromis nie vanselfsprekend is in ons konteks nie. Alleen deur hulle afhanklikheid van mekaar te besef, asook deur positiewe langtermyn-voordele in gedagte te hou vir die onderhandelingsvennote, kan die verskillende groepe 'n skikking bereik. Dis geen maklike pad nie, waarsku Du Toit.

Power Plays is myns insiens heelwat beter as sy voorganger, *The Mythmakers*, en 'n besliste poging is aangewend om die onderhandelingskonteks ten opsigte van die behuiskrisis, armoede en onderwyskrisis deur toeganklike data af te teken. 'n Goeie poging is ook aangewend om gespesialiseerde politieke wetenskaplike vaktaal deur middel van voorbeelde of vertellings toe te lig.

Elisabeth Eybers

die digter se verweer

Die digter Elisabeth Eybers se jongste bundel, *Teësprak*, verskyn vandeesweek. Dié geleentheidspublikasie gaan gepaard met haar bekroning met die gesogte PC Hooft-prys in Nederland. Dié prys is die grootste internasionale eerbetoon wat 'n Afrikaanse digter nog ontvang het. Die bundel bevat negentien nuwe gedigte sowel as die huldigingstoespraak deur die Nederlandse skrywer en kritikus Pierre H Dubois.

VWB het spesiale vergunning van Eybers se uitgewer ontvang om dié gedigte uit *Teësprak* te publiseer.

Moontlike punte van kritiek teen die teoretiese raamwerk van die werk sou kon insluit die byna onkritiese aanvaarding van die liberale raamwerk as 'n politieke ultima ratio vir Suid-Afrika. Ook geniet etnisiteit miskien te veel aandag, pleks van meer klem op die ideologiese en klasseverskille in Suid-Afrika (wat tereg, soos Du Toit beweer, in tandem met etniese mobilisasie en ekstremistiese "aasvoëlpolitiek" [scavenger politics] negatiewe visies gerugsteun deur geweld aanhelp.)

Die point-blank aanname dat die VVO nie 'n groot rol in die oorgangsproses kan speel nie (p130) is ook debatteerbaar. Tereg wys Du Toit op die nadelige gevolge van sanksies. Maar watter ander moontlikhede was daar om 'n onsimpatieke militaristiese minderheidsbewind tot onderhandeling te bring?

Die vraagstuk rondom ekonomiese groei word ook baie oppervlakkig behandel en die "ontwikkeling voor demokrasie" of "demokrasie voor ontwikkeling"-debat kry myns insiens nie genoeg aandag nie. Tog word ekonomiese knelpunte uitgewys.

Power Plays lewer 'n belangrike bydrae op die gebied van politieke bedinging en onderhandelinge in Suid-Afrika, ondanks die genoemde knelpunte wat ek uitgewys het.

(Ian Liebenberg is 'n navorser van die RGN.)

Teësprak

Mens dig noodgedwongene oor ondraaglike dinge of dinge wat eintlik geen reg het om te bestaan, gebeur wat eerder ontken moet word of genegeer - maklik gesê en nie minder maklik gedaan

tensy jy hul tog in die oog kyk, betas en takseer en met steeds ondernemerde woordegegogel besweer. Ondraaglikheid, onbestaanbaarheid tel dan nie meer behalwe as prikkel om teësprak aan te gaan.

kopiereg Elisabeth Eybers, 1991

Ek ken die nag

Ek ken die nag se binnekant,
met oë gesper, met hand en tand
het ek sy omtrekke betas,
sy ryk van hoek tot kant gemeet.
Geen uithoekie waar ek nie was,
die soet wegsink het my versaak,
elke sekondevolle uur
het my rondolery aangevuur,
my meer gewys as wat ek wou weet.
Sy gramadoelas afgepas
het ek die nag omstandig meegemaak,
ken ek sy binnekant.

kopiereg Elisabeth Eybers, 1991

Teësprak word deur Human & Rousseau uitgegee en kos R34,99.

sy sit vuur in die vet

IT'S NOT OVER TILL THE FAT LADY SINGS

Deur Jenny Reznek en Mark Fleishman
Hiddingh-saal, UK se Orange-sstraat-kampus
Tot môre

ANDREA VINASSA

REZNEK en Fleishman... dit het nogal 'n interessante klank, nê? In elk geval, dié twee bewys onomwonde dat die teater se belangrikste hulpmiddels sy spelers se vindingrykheid is. Met 'n bietjie slapstick, 'n smeertjie wit poeier, 'n paar optelrekwisiete en 'n mate van insig in die psige van die hedendaagse vrou, skep regisseur en speler 'n stukkie vermaak wat teruggryp na 'n tyd toe teater 'n eenvoudige affêre was; toe dit 'n kwessie was van vermaak en mense se behoeftes aan inligting en ontvlugting vervul.

'n Mens verneem Reznek en Fleishman gaan met *Fat Lady* deur Europa toer, soos die reisende spelers van ouds. Dis minimaal, draagbaar, vermaaklik... alles wat geïnstitutionaliseerde teater nie is nie. Miskien moet elkeen wat in die toekoms teater wil skryf 'n Europese straat-toer ingedagte hou wanneer hulle skryf... dis dalk 'n manier om by die essensie uit te kom.

Reznek is van die min spelers met 'n - hoe sal 'n mens dit nou stel? - feministiese inklinasie wat ook 'n humorsin openbaar oor Sake van Erns rakende vroue. Vet is Reznek se onderwerp.

Eetprobleme onder hoofsaaklik Westerse vroue is een van die verborge epidemies van ons tyd en terwyl derduisende diëte in vroue-tydskrifte verskyn, word geen aandag gegee aan die werklike oorsaak van bulemie en anoreksia nie. Reznek benader die onderwerp vreesloos en oneerbiedig.

Sy druk nie *Fat Is A Feminist Issue* in ons geelgatte af nie; sy intellektualiseer ook nie. Sake soos die verhouding tussen selfbeeld en affimasie deur ouers, selfvervulling deur die oë van mans, self-aktualisering en fantasie word so tussen die grappe deur tuisgebring.

Fat Lady het baie gemeen met Reznek se *Cheap Flights*, wat gehandel het oor voorstedelike neurose en paranoia... iets tussen Franca Rame en Whoopi Goldberg. Haar en Fleishman se onlangse sirkus-opleiding kom hul goed te staan wanneer 'n simboliese voertuig vir bevryding benodig word. En hoe effektief is dit nie.

Verfrissend en vermaaklik mag die stuk wees, maar daar kan nog aan gewerk en verder uitgebrei word.

Daar is af en toe insinkings wat opgelos kan word en aspekte wat verdiep kan word. Reznek word duidelik nie afgeskrik deur die lelike werklikheid nie en konfronteer vroue se vrese van allewig vet huisvrou wees, daarom kan 'n mens ook sekere verwagtinge van haar koester.

Reznek se grootste bate is haar eiesoortige komedie-styl... sy is net ongelooftlik, ongelooflik snaaks, en dis baie gek.

Fleishman se deadpan-bydrae is die volmaakte foil vir Reznek se manewales.

Sally Field as Betty Mahmoody, met haar dogter, gespeel deur Sheila Rosenthal, in *Not without my daughter*.

die kettings van kultuur

ROLPRENT: NOT WITHOUT MY DAUGHTER

Met Sally Field, Alfred Molina, Sheila Rosenthal
Regie: Brian Gilbert

DEUR CHARL-PIERRE NAUDÉ

BETTY MAHMOODY was in 1986 'n doodnormale Amerikaanse vrou van Alpena, Michigan, en doodgelukkig getroud met haar dokter-man, Moody, wat in Iran gebore is maar 'n Amerikaanse burger geword het.

Sy was ook dood-naïef en dood-goed na die beste Amerikaanse tradisie. Vir haar het ander kulture nie bestaan nie, behalwe as 'n vreemde gevaar. Haar lot in dié rolprent is simbolies van dit wat die geslote deel van die Westerse kultuur verdien - om tot die dood toe ontnugter te word.

En dit is tans ook besig om te gebeur. Ook met sommige van ons hier in Suid-Afrika. Dit beteken egter nie dat die Weste altyd verkeerd is nie - soos duidelik gesien kan word die botsing tussen Islam-fundamentalisme en Westerse demokrasie wêreldwyd.

Moody het tien jaar gelede sy familie in Iran gesien en wil graag met Betty en hul dogtertjie, Mahtob, gaan kuier. 'n Billike versoek, wat niks verraai van die nagmerrie wat sou voorlê nie.

Die sprokies-huwelik is nie sonder dinge wat haper nie - maar dit kom van buite af. Betty se gesin moet aansienlike diskriminasie oorkom. Amerika was in 1986 in 'n oorlogssituasie met Iran. Daar was baie haat tussen die twee nasies, ook op grondvlak.

Mahtob kom huis toe en sê dinge soos: "Die kinders by die kleuterskool sê ek haat Amerika." Die bekommerde vader antwoord liefdevol: "Sê vir hulle ons is net so

Amerikaans soos hulle." Soentjie op die voorkop.

Maar in Iran wys Moody 'n ander kant onder druk van sy fundamentalistiese familie en verander eenklaps in 'n tiran. Hy besluit om te bly en dwing Betty om ook te bly sonder enige inspraak van haar kant af: sy is in Islam-terme nou Moody se besitting en solank sy haar gedra kan sy gelukkig wees.

Dit beteken om altyd roudrag te dra, nooit haar gesig-sluier in die openbaar af te haal nie, op alles ja en amen te sê en alle Westerse maniere te laat vaar. So nie eindig sy dalk op as 'n stuk donkievleis op die markplein. As sy gelukkig is.

Sy word dus die gyselaar van 'n vreemde kultuur. Die losprys is die aflegging van haarself.

Die rolprent kon maklik rassisties gewees het. Dit is nie. Betty se kulturele naïwiteit is nie die regisseur s'n nie.

Die regisseur wys twee kante van die saak. Moody twyfel of hy die regte ding doen en is soms raadop oor die agterlikheid wat met die sjah se afsetting gekom het. Tog wil hy hê sy kind moet grootword in 'n land met die oorkoepelende kulturele waardes van Islam.

Betty as 'n Amerikaner is korrek om Islam se fundamentalisme onaanvaarbaar te vind, maar as iemand uit 'n eklektiese kultuur begryp sy nie die beginsel waarop Iran gebou is: oorkoepende waardes rig en inspireer die moontlikhede. Het mense nie dalk méer vryheid as hulle weet hoe om hul moontlikhede te ontplooi nie?

'n Vakuum - die afwesigheid van so 'n morele koepel - is ook nie sinoniem met vryheid nie. Dis moontlik om te redeneer dat 'n vakuum geen "padkaarte" het nie en dus minder moontlikhede bied.

Niemand sal Iran wil goedpraat nie, behalwe die afvallige spul wat daar regeer.

Maar wat is die fout, Islam of 'n afgrysig fundamentalistiese weergawe daarvan?

Die probleem om 'n ander kultuur van buite te kritiseer word duidelik in die rolprent gewys. Om 'n kultuur besissend te kritiseer moet jy dit lief in die terme van daardie kultuur doen. Hoewel die rolprent gaan oor die lot van 'n Amerikaanse vrou in Iran, wys dit egter ook dat vroue binne daardie kultuur ontevrede en bevange is.

Dit is dus moontlik om Iran in on-Westerse terme te veroordeel en dit is algedoen deur bv duisende uitgewekenes. Die Iranese familie wat Betty help om te ontsnap, is nie Westersing nie. Hulle is beskaafde Iranese.

Die titel verwys na Betty se vasbeslotenheid om Iran nie sonder haar dogtertjie te verlaat nie. Dit sal tog verskriklik wees om haar aan die lot van vroue in Iran oor te laat.

Die dilemma van *Not Without My Daughter* is 'n groot, eietydse dilemma. Dit duik op in bv swart mans-studente aan UK wat nou meen dis hul "kulturele reg" om swart vroue te "dissiplineer". Dié knape wil nie hê "Westerse norme" moet aan hul voorskryf nie.

Hulle vergeet egter dat apartheid nie in Afrikaterme vernietig word nie, maar in terme van "Westerse" demokrasie, wat toevallig die druk van die feminisme insluit. Dis in die eerste plek "Westerse" morele druk wat hulle 'n plek aan daardie Universiteit gegee het, nie Umkhonto nie, en dinge soos die klassestryd kom van 'n Duitse lessenaar in Londen af.

Die Westerse demokrasie is nou deel van dié studente se kultuur ook. Miskien moet iemand dit aan hulle vertel. As jy die lucky packet eers oopgemaak het, moet jy alles daarin vat of alles teruggee.

Om by te bly met die **vinnig veranderende** tye is deesdae nogal moeilik. Om vóór te bly, het jy *Vrye Weekblad* nodig. Teen net 30,8 sent per dag. So: vul dié vorm nou in en stuur saam met 'n tjek of 'n posorder vir R110 (*vir 'n jaar, AVB en aflewering ingesluit*) of R50 (*vir ses maande, alles ingesluit*) aan:

Vrye Weekblad Verspreiding, Posbus 177, Newtown 2113. Vandag nog.

Naam.....

Adres.....

Poskode.....

VryeWeekblad

kleinadvertensies

Om 'n advertensie in hierdie kolom te plaas, bel vir Cathy by (011) 836-2151, faks (011) 838-5901, of skryf aan Kleinadvertensies, Posbus 177, Newtown 2113. Die spertyd vir kleinadvertensies is 5 nm op die Dinsdag voor publikasie.

VERBLIF

Semi- in Bellevue-Oos, vanaf 1 Nov (drie slaapkamers). R950 per maand.
Tel: 648-8032

One person 22 - 30 required to share lovely semi- with two others in Kensington. R450 including domestic and electricity. Tel: Candice (w) 442-8982 or (h) 614-1765. Occupation as soon as possible.

Derde persoon gesoek om 'n 86 jaar oue gerestoureerde huis in Rockey Straat, Bellevue-Oos te deel. Jou slaapkamer sal 'n eie vuurherd en Origon-den vloere hê. Sekuriteit, parking, swembad, M-Net, kos ens. ingesluit - R860 per maand. Is jy ontspanne, gesondheidsbewus en 'n diere-liefhebber? Skakel 648-9644.

DIENSTE

Translations done in Afrikaans, English, French, Spanish & German. Tel: (012) 546-1925

If your HUMAN RIGHTS have been VIOLATED while under the treatment of a PSYCHIATRIST, call Citizens Commission on Human Rights NOW! Tel: 833-7271 or P.O. Box 710, Jhb, 2000.

ACCESS COLLEGE
RANDBURG

Training people with disabilities. Courses available:

- * Computer Courses
- * Clerical
- * Secretarial
- * Typing
- * Bookkeeping
- * Accounting

Students elected NOW for courses starting 2 Sept 1991.
Tel: (011) 787-0275

TIK- EN VERTAALWERK
Bel Louise by (012) 46-6577

DIENSPILIG ADVIESDIENS

Vir gratis en onafhanklike advies op enige navrae oor diensplig, skakel: Durban - (031) 301-5663 Richard (w)
Pietermaritzburg - (0331) 944079 Mark (h)
Kaapstad - (021) 689-1194 (5:30nm tot 7:30nm)
Grahamstad - (0461) 26067 Rudi (h) of gaan na die Metodistekerk, Pritchardstraat 79 op Dinsdae vanaf 4:30nm tot 7:00nm

POWA (People Opposing Women Abuse) is 'n ondersteuning- en inligtingsdiens vir mishandelde en verkragte vroue. Ons bied ook werkinkels en opleidingsprogramme aan oor geweld teen vroue. Vir verdere inligting skakel (011) 642-4345

VISUAL ART COURSES

Learning to see. Eye training to look at shape, form, colour, dimension. translated into drawing, painting, sculpture and crafts. Classes available day and evenings for

children and adults. Phone Maggie van Wezel at 614-7297 after 5pm

GEBEURE

The ANC Jhb East Branch will be holding a General Meeting at Marywill Hall, corner Kitchener and Durham Streets, Kensington, at 2 p.m. Sunday 3rd November. Items on the agenda include a report-back from the Regional Conference, VAT Action, and the première of the video of the National Conference. Refreshments will be on sale.

MARK

Antieke bad van gegote yster met pragtige ysterpote - R250. Tel: Dawie (0157) 2091 (w) of (0157) 2725 (h)

PHAMBILI BOOKS:

Huge selection of Academic Titles
22 Plein Street
Tel: (011) 29-4944
WANTED:
Second-hand, Left Wing Books in good condition.
Phambili is buying
Open:
Mon-Fri 9h00-17h30
Saturday 9h00-13h00
Sundays 13h00-17h00

Kashgar

Handgeweefde dhurries (gestreepkatoensakke) en silwer juweliersware van Nepal, Indië en Thailand te koop.
Winkel 68, The Firs, Rosebank. Tel: (011) 880-3566

TARIEF:

R15 VIR 25 WOORDE OF 'N GEDEELTE DAARVAN

taxi is 'n juweel

TAXI TO SOWETO

Met Elize Cawood, Patrick Shai, Marius Weyers, Pierre van Pletzen en andere
Regie: Manie van Rensburg

MAX DU PREEZ

MANIE VAN RENSBURG se jongste rolprent, *Taxi to Soweto*, gaan hopelik nuwe lewe blaas in die plaaslike rolprentbedryf.

Taxi is 'n heerlike, snaakse en verfrissend onpretensieuse prent en so na aan 'n ware Suid-Afrikaanse film as wat daar ooit was. Hopelik is dit die einde van Boere-Rambo-movies; van grensvegters en huursoldate; van verspote komedies.

Die prent is in Afrikaans, Zoeloe, Xhosa, Sotho en Engels met 'n oorwig van Afrikaans. Plek-plek is daar onderskrifte, maar dis meestal nie nodig nie.

Ek het 'n voorskou in 'n vol teater gesien waar die gehoor min of meer om die helfte wit en swart was. Die uitbundige gelag en handeklap (ja, handeklap in 'n Suid-Afrikaanse rolprentteater!) het ewe sterk uit al die uithoeke van die saal gekom.

Die storie is teen dié tyd seker bekend: 'n Ryk Afrikaanse vrou van Johannesburg se noordelike voorstede, Jessica du Toit (Elize Cawood), word deur 'n minibus-taxi opgelaa toe haar motor breek, en hulle beland in Soweto. Modeloos om te sê, dis haar eerste ervaring, en dit is nogal 'n skok. Uit nood ontwikkel 'n vriendskap tussen haar en die taxi-bestuurder, Richard (Patrick Shai - wat 'n vonds!), wat baie

beskermend teenoor haar begin optree.

'n Paar komiese misverstande lei daartoe dat Jessica se man, Horace (Marius Weyers), dink sy het hom gelos - vir 'n swartman nogal! Horace is 'n soort hoof van arbeidsbetrokkinge vir 'n konstruksieaatskappy waar die werkers besig is om te staak. Die baas van dié maatskappy, gespeel deur Pierre van Pletzen, is regserig en skree in 'n stadium vir Jessica: "Kafferboetie!"

Uiteindelik kom Jessica en Horace in 'n nagklub in Soweto weer bymekaar uit. Die slottonele is nogal wonderlik.

(Terloops, ek is geen professionele filmresensent nie, maar ek het gedink almal in dié rolprent het uitstekend gespeel.)

Die prent is vol stereotipes van veral wit houdinge, maar in alle gevalle is dit steeds geldig.

Die film probeer vir wit Suid-Afrikaners sê hoe naïef hulle soms is, hoe onredelik en oningelig hul vrese is, hoeveel warmte en plesier daar in die swart gemeenskappe is en hoe ongelooflik uptight die wit, ryk gemeenskap nou eintlik is. Vir swart Suid-Afrikaners sê die prent dat witmense en veral Afrikaners nie regtig almal dikgewig-rassistes is nie - of ten minste, hulle het heelwat potensiaal om gewone, gawe mense te wees as hulle net sover gekry kan word om goed te verstaan.

Maar dit is darem nie so simplisties nie. Die film is meestal heel subtiel. En daar is 'n hele klomp wonderlike skerp en snaakse lyne in die dialoog.

Al stywe Calvinistiese boude gesien toy!-toy! As jy moet, dan moet jy: Jessica du Toit (Elize Cawood) doen haar ding in Soweto saam met die mtaxi-bestuurder Richard (Patrick Shai)

Nes 'n mens dink Soweto word té stereotopies voorgestel met sy geweld en misdaad en armoede, dan vat die film jou na Hillbrow met sy geweld en misdaad. Die ooreenkomste tussen die rasse-teenpole word gedurig uitgewys.

Dat *Taxi* 'n rolprent vir die Nuwe Suid-Afrika is, is regtig 'n cliché. Kom ons sê dit is 'n prent wat die nuwe omstandighede

waarin ons gemeenskap leef, eerlik, onbevange en onpretensieus ontgin. O, en die musiek is wonderlik.

Taxi is 'n juweel, ten spyte van sekere tekortkominge. As jy vanjaar één rolprent moet gaan sien, moet dit *Taxi* wees. En kom ons hoop dit word nog 'n treffer in plekke soos Australië, Brittanje en Europa. Manie, jy's 'n bliksem.

historically not so funny any more

THEATRE: HISTORICALLY FUNNY

With Tim Plewman and Eddie Eksteen

BY NIC SHEPHERD

This play promises "history as you have never heard it before". But the type of history here is all too familiar - the type we have been exposed to since childhood. Only in this case, the lies, distortions and stereotypes of racist South African historiography are passed through the filter of Eksteen and Plewman's own brand of humour.

And what a nasty type of humour it is - redolent of postular adolescence - with its spiritual home in the boy's toilets of say, Ventersdorp High School.

All the confusions and preoccupations of an unhappy adolescence are here - the tired thematic of misogyny, auto-eroticism, titillatory anal eroticism and extreme homophobia. And, of course, virulent racism.

So what images of South African history emerge here? The Khoi are "rottetots" - degraded, vagrant, alcoholic, possessed by barbarian promiscuity, etc. Black agriculturists are lazy, untrustworthy, and of course, smelly. The Dutch are wry, paternal and display a kind of witty acumen in their dealings with the Khoi. The Brits are haughty wits.

Beyond these crude racial stereotypes lies a complacent ideology of white baasskap and supremacy.

It is the kind of history which is only interesting because it tells you more about the teller than the tale. The notion of projection is important when understanding a play like this and racist history. That is the projection of one's own concerns and desires onto others, particularly onto subjected people, and then re-imagining those people in the dehumanising terms of this desire.

The images of "othered people" become an unwitting projection of one's own preoccupation, in this case the preoccupation of white history.

Example: Eksteen discusses "typical indigenous traditions", chief among them factional slaughter - while slides make reference to the carnage on the Reef. Yet the Settlers, as portrayed by Eksteen and Plewman themselves, spend most of their time quelling Khoi resistance, shooting Xhosa herders and "picking off Bushmen".

Of course, satire can be liberatory, but this depends to a large extent on presupposing an alternative normative framework. Laughter in this framework can be cathartic, a release. But *Historically Funny* is able to offer nothing else beyond "thank God we're white", and as a result the audience's laughter becomes sniggering and collusive.

Which would not matter much if it were a case of one bad play. But there is more to it than that. This kind of humour seems to have become a typical South African tradition, the humour of men's bars and rugby club change rooms.

We are all faced with the challenge to rebuild a nation and a psyche shattered by apartheid. Part of this must involve combatting the destructive mythology of a racist history and to suggest an alternative historical identity to people who have been robbed of any identity beyond the narrow confines of first a colonial existence and later apartheid.

Plewman and Eksteen: grow up boys! Leave off your self-satisfactory humour - if you can't, leave it to the toilet, where it belongs.

die week by die MARK-TEATER

DIE BAXTER-TEATER

bied aan
Robert Kirby bied aan
Panics

Met Robert Kirby, Graham Hopkins, Frantz Dobrowsky, Selle Maake Ka-Ncube en Michelle Scott

Maan - Vry: 8nm, Sat om 6 en 9nm.

UPSTAIRS BY DIE MARK

*Die Mark-teater Company
bied aan*

Fatima Dike se So What's New

Regisseur Barney Simon

*Maan - Vry: 8.15nm Sat 6.15 en 9.15nm. Laaste drie vertonings
So what's new? deur Fatima Dike eerste voorskou 19 September*

DIE LAAGER-TEATER

Soyikwa present

The Untold Story

Written and Directed by Jerry Raletbele

Music by Peter Boroko

Choreography by Nomsa Manaka, Dinah Mbumzana, Mzwandile Skosana and Pauline Seleke

Maan - Vry: 8.15nm Sat 6.15 en 9.15.

KIPPIES

TThe Young Lions - with Donald Tshomela

Dins - Don R10, Vry - Son R12

MARK GALERYE

*See some of South Africa's progressive exhibitions
"A DECADE OF RESISTANCE POSTERS"*

VLOOIMARK

9 vm-4nm Saterdag

Telefoon(011) 832-1641

Besprek by Computicket

H/v Breë- en Wolhuterstrate, Newtown, Johannesburg.

die onsekerheid

is nie goed nie

Trix Pienaar verbreek 'n stilte van tien jaar en keer na die verhoog terug in Kaapstad met *Kombuis Blues* in die Nico Malan. Die dramaturg CHARLES J FOURIE gesels met die Swartlandse vrou

Jy was lank van die verhoog af.

Ek het eintlik lanklaas, langer as die tien jaar selfs, regtig teater gedoen. Dit het begin met die ou Space hierbo. Toe't ons teater gedoen. Skaars met die een ding klaar en sommer met die ander begin. Was 'n jolly tyd. Maar ons het nie geld gekry om te leef nie, so R20 in 'n week, en toe beland ek per ongeluk in die movies deur Jans Rautenbach. Juis met so 'n interview dat ek by hom uitgekom het. A, ek hou van die lens se intimiteit, jy kan nie vir die lens lieg nie. Toe's ek getroud en 'n spul kinders grootgemaak, my eie ook en geskei. Daarbo speel ek in *Die Wonderwerk...* en laaste saam met Dieter Reible gewerk aan *Medea* by die Baxter. Ja...

Die Space... Is mos half 'n mite geword... die Space... die ou dae, hoekom het dit gewerk?

Ek wonder. Daai tyd was die mense net gewoond aan die Nico Malan en toe kom hierdie eksperimentele ding. Was exciting... Yvonne, Brian, Pieter-Dirk, wat toe net van oorsee terugkom en woes aan die skryf gaan; Dawie Malan, Blaise, Athol, Christine, Billy Curry en ander. Was maar 'n klomp dwalendes hier in die Kaap wat nie aan die Nico behoort het nie. Almal het 'n anderste gedagte-wêreld gehad wat nie eintlik iewers gehoor het nie. Daar's geskryf, geregiseer, gespeel, geskrop, gebou en ons het ons eie klere uit ons ouma's se hangkaste gehaal. Was net hierdie verskriklike energie wat almal op loop gehad het. Ek en Pieter-Dirk het 'n revue gedoen en hy sou sommer voor openingsaand met nog 'n gedagte vir 'n skets na vore kom en ons werk hom in. *Die Van Aardes* kom juis uit een van daai sketse. Was net 'n verskriklike energie man, en ons was lus om te doen.

Was die energie as gevolg van die politiek?

Ons het ons eie ding gedoen ook, maar die politiek doen ons mos nou al lank. Ek self het half verveeld begin raak met die politieke goed. Was ook nie aldag ordentlike teater wat uit die politiek gekom het nie. As jy wil skree, moet jy darem ordentlik kan skree... die ding in 'n vorm giet.

Woza Albert was nou lekker. Hulle open hier in die Kaap en ek kry dieselfde dag nuus dat my eie kind 'n brein-operasie moet kry... Mbongeni-hulle sou ná die tyd kom sop eet... Ek stuur toe vir Brümilda [van Rensburg] om te sê ek kom nie... Later daai week toe ek uiteindelik daar uitkom, gee Mbongeni my hierdie bos blomme en ek huil van die lekker en hartseer. Was darem nou vir jou teater daai.

Is daar nou plek vir iets soos die Space?

Ja. Maar dan is daar ook tegelykertyd 'n anderste lamlêende vrees in hierdie land. Die mense is onseker en onsekerheid is nie goed vir creativity nie. Almal sit en wag

en die talente lê onder 'n wolk toe. Ek self is lam van die ding. Hy gaan nog lank vat voor hy regkom.

Is teater nie te nou verbind gewees en nog steeds verbind met die politiek nie?

Ja. Maar kyk, in die teater self was daar nooit eintlik apartheid nie. Was 'n mens-tot-mens ding - en as die teater dit nou vandag kan oorbring, dan's daar dalk hoop. Die politici het egter gekom en daai rol oorgeneem. Daar's nou niks vir ons om teen te skree nie. Daar moet nou plek gemaak word vir die groot liefdesding. Mens tot mens, maar dan moet daar nie net van die een kant uitgereik word nie. Voel vir my, veral in die werk-opset, asof ek so vir niks uitreik en gee en dan gaan dieselfde persoon vir wie ek geleer het nou vir my kom sê hoe. Ek weet nie.

Wat dink jy van die teater in die tagtigerjare?

Opwindend ja. Maar die kwaliteit het ook maar begin gaan, Jy kan nie heeltyd 'n ding baklei nie. Jy moet hom ondersoek ook. Oplossings vind. Die swart teater man, hy't so lekker energie, maar kom ook nie verder nie. Nee kyk, die jongklomp het hulle ding gedoen, lekker energie.

Was die tagtigerjare nie miskien maar net 'n herhaling van wat dit voorafgegaan het nie... nothing to really get excited about, jy weet?

Kyk waar's ons nou weer. Almal wil nou net lag. Ek self is agter die musiekgoed aan soos 'n mot agter lig die afgelope jaar. Is tog ook darem lekker. Ons moet kan lag... [Sy dink na]...ek wens ek kon al die swart tale praat. Ek voel afgeskeep dat niemand my die tale van my land geleer het nie. Ons is regtig agter wolke grootgemaak soos Jeanne in *Kombussê*. In my ma se huis het ons as kinders mos beurte gekry om met die swart vrou te sit en haar te help leer lees en skryf. Net met eksamens dan het my ma oorgeneem. Elke aand se ding gewees. Hulle is nie daar weg sonder dat hulle kon lees of skryf nie.

Ja. Film en televisie, Trix?

Nou is ons almal in ons moer. Definitief... *The Guest* saam met Athol was lekker, maar sy PE-aksent het nie vir my gewerk nie. Jy weet die movie het die hele Europa vol gespeel en pryse gewen voordat dit hier mag gedraai het. Dan was daar *Sarah* saam met Gordon Vorster. Movies is lekker.

Televisie?

Kyk, ek weet nie wat of wie op daai panele daarbo sit nie, maar die manier waarop hulle darem goed keur, is fokken depressing - so 'n onlief vir die medium. Nee die bedryf is dood, klaar, as dit so aangaan. Wat daarbo aangaan, weet die Here alleen. Ek het by Dirk de Villiers aan TV2- en 3-reekse gewerk.

Moes op stel sit met 'n taaladviseur en 'n vertaalde teks van die oorspronklike. As ek maar 'n taal van my land kon praat. [Dink.] Die haat van die ander kant moet uit. Dis der jare se haat en ons verdien daai haat, maar fok weet, ek het nie die wette gemaak nie.

Is die ergste, nè. Die klomp wat dit regtig verdien, sit egter nog steeds daarbo en maak wette... nuwe wette.

Sad besigheid. Wat help dit ons ons het al die apartheid en dinge in die teater en so platgeslaan. Waar's die vergifnis vir my. As ek nou werk daar anderkant kry, voel dit my ek loop. Wat moet ek hier bly en honger en dors ly in die woestyn... maar ek kan ook nie gaan nie. Als wat ek is en het, is hier.

Laat my wonder of die cross-cultural ding kan werk?

Drie honderd jaar van nou af miskien. Dié goed vat tyd.

En ons is te haastig. Maak vir my sin dat ek my kicks moet kry voor die hele shithouse opgaan.

Ja, brghom...

Wat is die Swartland vir jou?

Die Swartland is my murg. Dis graan en dis vee en ook wingerd. Dis die hardwerkendste boere in die land. Aardse goed. Brood en wyn. 'n Mens wat sy wortels ontken, maak my bang. As hy nie wil sê wie en wat en waar hy vandaan kom nie, dan hang hy so in die lug en die wind waai vir hom rond. Dié kant toe en dáái kant toe. Nee kyk, die Swartland is my plek. My wortels lê daar.

Jy't ook 'n aksent.

Ja maar dis nie 'n Weskus-aksent nie. Die R's is meer Gh's. Is mos Franse invloed. Tot met my pa was die familie net Frans ingetrou. Frankryk is 'n ander wortel, 'n gene-ding. Die Franse is mos so lekker nuuskierig, selfs die straatveër weet wat aangaan, en hy lees, hy lees alles. Jy's ook mos 'n Franse afstammeling - daar's nog van jou van daarh....

Is jy 'n feminis, ek vra maar altyd dié ding vir vroue?

Ek reken ons maak ons kinders verkeerd groot. Die seunskinders veral. Vandaar die houding teenoor vroue. Nee, ek is nie 'n feminis nie, ek hou daarvan as 'n man vir my die deur oopmaak. Maar mans en vroue verskil, vroue hanteer stres beter, en ek het nie die fisieke krag om 'n gat in die muur te boor nie.

Die karakter in *Kombuis* is nou nie tipes huls-vrou nie, maar daai huls-vrou-skiisofrenie slaan erg deur, nè?

Ons vroue word weer so grootgemaak.

Ons het dit nog nie ontsnap nie. Miskien kry die volgende klomp dit reg... maar 'n vrou moet weet: as sy 'n kind in die lewe bring, moet sy hom aandag gee. Alles gebeur in daai eerste vier jaar met 'n kind.

Dan het ons land 'n ma nodig. As jy klaar is met die *Kombuis*, waarheen dan?

Ek gaan uiteindelik vir Kruik speel. Weet nie hoekom hulle my nog nie voorheen gevra het nie, maar nou het hulle. Ons doen die *Skewe Sirkel* met Marthinus [Basson]. [Lag] Dalk het hulle my gevra ooriat ons in Desembergh repeteer, niemand wil in Desembergh repeteer nie. Daarna doen ek *Die Van Aardes* saam met Pieter-Dirk en dit nogal in die Theatre on de Bay.

Wat anders beplan jy buiten die teater?

Jong brghom... daar sit hierdie swartman daarbo in 'n wildtuintjie in sy hut en hy't hierdie geskiedenis oor Afrika geskryf. Vusa Mazulu Mutwa, en hy't byvoorbeeld te vertel in een van sy boeke dat Retief en Dingaan groot vrinne was wat oor en weer gekuier het, maar daar was hierdie sendeling by Retief en dié het glo op sy perd gesit en oor die kraalmuur na die koning se vroue geloer. Kyk, dis 'n verbode ding daai, en vandaar kom toe die moord op Retief. Was die sendeling se skuld. Dié ding moet gemaak word, as ek net die donnerse geld kan kry.

Dink jy die ander wat soos jy uit die teater weg is na die film- en televisiebedryf sal dalk ook nou begin terugkeer teater toe?

[Stilte.] Jy weet, as ek in jou posisie was en ek moes skryf, dan het ek nie geweet waarom om te skryf nie.

Ja, dalk dié dat ek nou interviews doen.

Mens moet seker maar voortdonder met wat in jou binnegoed sit brghom...

Is dalk nou tyd vir die individu om regtig sy sê te sê?

Ja, hang af wat vir ons belangrik is; kos of kultuur... [Dink.]...gaan ek en jy nou in die St Peters katedraal sit en ons verwonder oor die mooiiteit of gaan ons hom afbreek en stukkie vir stukkie verkoop om te leef... nè? Die Anna-vroukarakter in *Kombuis* sê mos die kultuur gee haar die shits.

Maar sy wil darem die hartbeeshulsie ná die revolusie vir haarself hê?

Jy weet, met openingsaand lag die mense mos nou oral waar ek dit nie verwag nie en daar waar ek dit die beste verwag, is daar stilte.

'n Openingsaand-gehoor is 'n kliniese klomp, nè?

Is so. Veral ná tien jaar se stilte, dan voel dit asof hulle gekom het om jou uitmekaar te trek. Arme ek.

terug met 'n vengeance (en versekering teen lastersake)

BROLLOKS en **Bittergal** is terug - met 'n vengeance, soos hulle op Afrikaans sê.

Dit was 'n lang afwesigheid, en nie 'n vrywillige een nie. Dit was naamlik dié tweetjies wat vir advokaat Klaus Peter Constantin Otto von Lieres und Wilkau Es See, prokureur-veldmaarskalk van die Witwatersrand, so aaklig belaster het. (Enkele verwysings na skoene met 'n ligter skakering van swart geskrap - Redakteur.) Dié saak is nou uiteindelik afgehandel, en daarom is die Twee B's terug in die tuig toegelaat - met verminderde lone, natuurlik, maar met penne wat skerper geslyp is as ooit tevore.

Die Twee B's sit nou stewig tussen twee vure: aan die een kant die prokureurs en advokate wat hoop en bid daar gaan binnekort nog 'n ou lastersakie uit dié rubriek kom, en aan die ander kant 'n banggat redakteur met 'n yslike rooi pen en 'n effens histeriese kyk in sy oë.

Vir die derduisende lesers wat VWB bygekry het sedert die laaste Broloks en Bittergal verskyn het en dus nie dié rubriek ken nie, 'n paar woorde ter agtergrond. (Politici, openbare figure, senior staatsamptenare en agbare regters kan ook asseblief kennis neem.)

Ons leuse is: Die Heilige Koei Moet Sweet. Niks en niemand is te heilig of vernaam om nie die spot mee gedryf te word nie. Openbare persoonlikhede in Suid-Afrika van alle kleure en geure en oortuiginge se velletjies is hopeloos te dun, en daar is veels te veel arrogansie aan alle kante. En ons gaan g'n respek hê vir g'n niemand nie, en dis 'n belofte.

Maar Broloks en Bittergal wil nie net spot en satiries wees nie, ons wil sommer lekker skinder en twakpraat en kommentaar lewer op die lewe hier en elders. Moet ons asseblief nie te ernstig opneem nie, en onthou bowenal: Broloks en Bittergal is sulke onbetroubare, onverantwoordelike loskoppe dat hulle onmoontlik enigiemand kan belaster.

ONS MIS VIR MAGNUS

Die laaste keer toe Broloks en Bittergal verskyn het, was Magnus Malan nog minister van Verdediging. Nou is hy 'n spaar hand in die kabinet verantwoordelik vir bosbouers en damme of so iets. En hy mag glo net een keer elke sewentien weke iets oor die ANC sê.

Ons mis die man. Ons sou sê graag die dag ná sy afdanking vir hom wou sê: Nag, Generaal. Waar sal ons weer so 'n bull met 'n built-in china-shop kry om ons te vermaak?

En Roelfie Meyer is tog so 'n kleurlose wimp. Suid-Afrika se eie Dan Quale.

WAT VAN CHERYL?

Broloks is hoogs geïmponeer deur Manie van Rensburg se Taxi na Soweto, veral ook omdat dit 'n rolprent is wat met Suid-Afrikaanse akteurs deur Suid-Afrikaners gemaak is.

Dis nie die geval met die film wat van Sarafina gemaak word waaroor daar nou so 'n vreeslike hoe-ha gemaak word nie. Nee, Whoopi Goldberg moet ingevoer word.

Ag nee wat. Broloks dink daardie virige SAKP- en ANC-leier van die Wes-Kaap, Cheryl Carolus, sou beter kon vaar in die rol, veral nadat hy gehoor het hoe iemand haar beskryf as 'n kruising tussen Whoopi Goldberg en Rosa Luxemburg. Viva Cheryl. Local is kwaai.

'N COMEBACK VIR DIE REVEREND

Net toe 'n mens gedink het dis weer veilig om die water in te gaan, toe maak Alan Hendrickse 'n comeback. Hy en sy spannetjie is nou in die Patriotic Front (haai, Alan, onthou jy nog jou dae as 'n leier van die Black Alliance saam met Gatscha? Goeie ou dae, nè?)

En daar sit die reverend op TV en verduidelik hoekom: DF Malan het gesê dié wat saamhoort, moet saamgebring word. En 'n mens hoor letterlik hoe draai ou Doktor in sy graf om.

Hendrickse sê die slagoffers van apartheid moet nou saamstaan. En toe dink Bittergal: maar dan hoort die AWB en die KP ook mos in die PF, want is dié armes van gees dan nie van die ergste slagoffers van apartheid nie?

Dan staan die PF vir Permanente Fokop.

SKY PRAWNS

'n Les vir ons boere (klein b) wat so kla en swaarkry van die werkywerige boere van Thailand: Sprinkane, eens die grootste pes van oeste in dié land, het skielik só populêr as 'n fynproewersdis geword dat daar nou boere is wat graan aankweek net om sprinkane te lok.

"Deep fried sky prawns", soos dit daar genoem word, verkoop nou al teen R17 'n kg - die prys van biltong.

If you can't beat them, eat them.

DIE NATTE SE WARE GESIG?

Broloks en Bittergal se nuwe posisie in die politiek, vir die rekord, is dat FW nogal nie so 'n vrot staatspresident is nie, en dat 'n paar van sy kabinetlede, soos Leon Wessels en Sam de Beer en Rina Venter, ook nogal OK-eierig is.

Maar helaas, dit lyk nie of die veranderinge in die Nasionale Party vir die meeste Natte 'n hartsverandering was nie. Vir die meeste van hulle is die kastige Nuwe Suid-Afrika maar steeds net 'n slim foefie, soos wat "magsdeling" en die Driekamerparlement was.

Wat Broloks daaraan laat dink het, is toe hy dié week 'n slag weer daardie formidabele mondstuk van die NP in die Vrystaat, Die Volksblad, in die hande kry. En meer spesifiek die rubriek Stop van Myne deur Johan van Wyk. Dis pure reaksionêre apartheidsdrek. Dié gewilde rubriek sou sonder verandering net so in Die Patriot van die KP kon verskyn.

Van Wyk, hy wat vroeër redakteur van die ou Suidwes-NP se mondstuk, Die Suidwester, was, skryf Dinsdag 'n

ope brief aan Cyril Ramaphosa van die ANC. Hy kla oor die Patriotic Front se uitlating dat daar uiteindelik 'n "transfer of power" na die meerderheid Suid-Afrikaners moet wees en sê dan: "n Mens gryp mos nie die hele land as jy die pinkie aangebied word nie! Daarom wil ek jou vriendelik maan om in die toekoms tog maar liever van 'power sharing' te praat en nie van 'n 'transfer of power' nie. Voor jy dalk Robbeneiland toe 'getransfer' word!"

En dan belowe hy hoe die Afrikaner hom "hewig sal verset" as die mag na die meerderheid moet oorgaan sonder wit seggenskap.

Hy sluit sy brief af deur te sê hy sal nie vriende bly met Cyril as die ANC voortgaan met die "transfer of power nie", en haal dan uit Ernst van Heerden aan: "Toe ek die sneller en die blink loop vas omklem, kon ek van jou g'n enkele trek herken..."

Nou ja. Miskien is dit die ware gesig van die Natte. Deel mag sonder om van mag ontslae te raak, anders skiet ons julle in julle moer.

Al gehoor van demokrasie?

DEMOKRASIE TIMES MEDIA-STYL

Daardie glossy vlagskip van Groot Kapitaal, Leadership magazine, is toe heeltemal deur Steve Mulholland se Times Media by Hugh Murray uitgekoop. Die liefde tussen dié twee menere was ook nie oorfloedig nie.

Maar dit moet 'n mens Murray ter ere nagee: hy was die één joernalis in Suid-Afrika wat onafhanklik gegaan en groot geld gemaak het. (Net jammer hy het dit glo alles - miljoene - geblaas op motors en eiendom en seijagte. Maar waarvoor is geld anders as om te blaas?) Nou gaan hy en sy gewese kollega Paul Bell glo met 'n nuwe effort kom, wat hulle glo met ongelooflike ambisie Millenium wil laat heet. Sterkte.

Die redakteur van die Financial Mail, Nigel Bruce, is nou hoofredakteur ook van Leadership - hy wat 'n paar maande gelede in 'n hoofartikel oor restaurante gesê het hy verkies wit jong meisies as kelners bo 'n "surly black tribesman with his thumb in the soup and his eye on the clock".

In sy eerste hoofartikel in die nuwe Leadership wys Bruce ook sy ware kleure. Sy tydskrif sal hom daaraan toewy om 'n vrye mark te bevorder "and the processes of democracy that are based on the freedom to own, trade and exchange."

Nou weet ons wat dié lot van die demokrasie dink.

PLUIMPIE

Daardie vreemde Italiaanse heer wat homself hier so verryk het en met die regeringsleiers gehob-nob het, Vito Palazzollo, is toe dié week die land uitgesit.

Hy moet 'n verskriklike wrok koester teen die man wat eiehandig en in die aangesig van teenstand uit die hoogste kringe hom uitgewerk het: die vryskut-joernalis Martin Welz.

Jammer daar is nie meer joernalistieke pryse van enige status nie, anders sou Welz beslis een gekry het.

'N WATSEDING?

Wat is klein en bruin en gaan op en af teen 'n boom? 'n Masturbeertjie.

IDASA

REGIONAL DIRECTOR

Idasa has vacancies for Regional Directors in its Border (East London) and Natal (Durban) offices.

The mission of Idasa is to assist a peaceful transition in South Africa and to foster and strengthen a culture of democracy.

The Regional Director is responsible for developing and implementing programmes and activities within the region which further Idasa's mission.

The successful candidate will:

- lead the regional staff team, manage an office, plan, budget and execute projects in line with Idasa's national objectives.
- have general experience of political or community work as well as skills in community/non-formal education or facilitation.
- a special interest in local government, education, economics or security issues would be an advantage

This is a senior position within Idasa and the Regional Director is involved in formulating and developing the national programme.

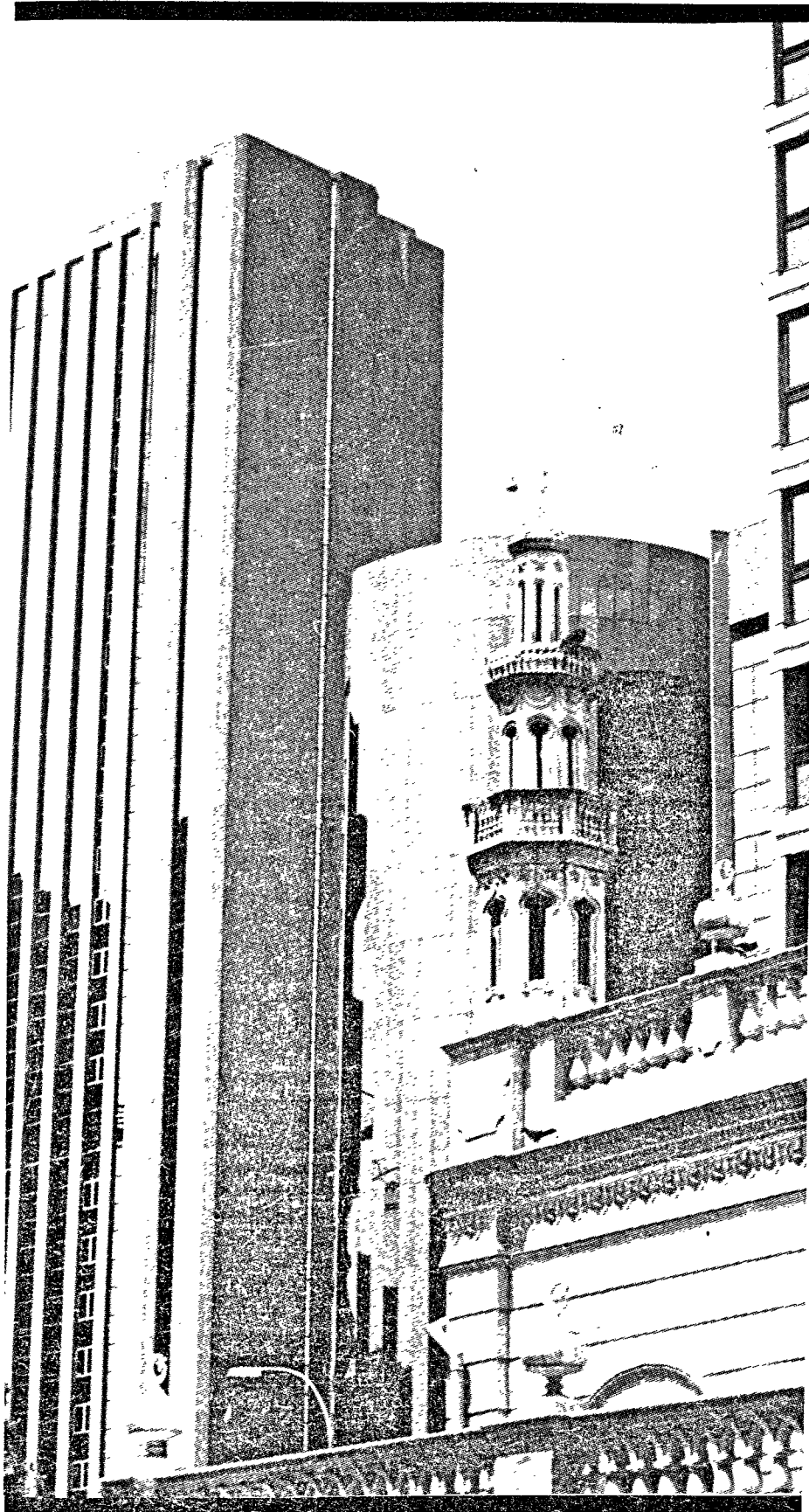

Apply in writing with CV to:
The Programme Director,
39 Honey Street
Berea, Johannesburg
2195
Tel (011) 484 3694
Fax (011) 484 2610

these foolish things

Johannesburg is a foolish place in which to set off, loaded with nostalgia, on the trail of hazily remembered favourite buildings and streetscapes.

Few are likely to remain, *writes* ALAN LIPMAN

Notice a quirky detail, an elegant corner; study it, get to know, even love it ... Wham-Blam, gone. Another sleek bulk of real estate bursts from another excavation.

THE city, Johannesburg: not quite a joy forever, nor a thing of beauty. Not much of a place for recalling serene buildings or appealing architectural details; for streetscapes that loiter in the mind. Not a centre for reminiscences which reach gently back over time. As long as twenty-seven years ago, when last I lived here, the demolition crews were too often, too busily at work.

Notice a quirky detail, an elegant corner; study it, get to know, even love it ... Wham-Blam, gone. Another sleek bulk of real estate bursts from another gaping excavation.

Foolish place in which to set off, loaded with nostalgia, on the trail of hazily remembered favourites. Few are likely to remain.

Nostalgia, in any case, is a discomforting fellow traveller. The bitter-sweet glow, the indulgences of time-locked recollections - "Hey! that's still there, just like it was" - are warm, soothing to the anxieties of a long-delayed return. The price, though, is exacting: much else is lit by that glow.

Especially the painful, constant awareness of the ever excluded: those who have sweated, laboured to make the city; the lousy money they were - and are - paid, the distances and hours they travelled for work, the ills, the affronts they endured. The earth they shifted, the mucky concrete they poured, the bricks piled high for buildings they were not to occupy. All that, and more, for what; to now evoke fond musings, to massage cosy sensibilities?

Sure there's been change but a great deal, too much, is familiar. Certainly those burdens, injustices: they're all about us, still. Can they be shuffled off, pushed aside for socially unsullied, "pure art"; for the untroubled pleasures of supposedly innocent aesthetic form? Can the human - frequently inhumane - shadowy content of buildings be ignored, repressed? Can architecture be ripped from historical context; from social process - from the very processes by which it is produced?

Yes, readily. Indeed, such taken-for-granted separations of form from content are daily currency. The loss, though, is disabling. The blinkered vision of selected buildings seen as chaste art-objects; as abstractions without contested histories, without the dissonant meanings which different social groupings give them, without societal purposes, roots.

Like the Sphinx and pyramids at Gizeh, near Cairo, seen primarily as a complex of enigmatic, poetic tombs - an aesthetic untouched, apparently, by the brutal slavery that made it. The Palace of Versailles, an assemblage of sumptuous pavilions in magnificent gardens - seat of cultivated refinement unaffected, seemingly, by its basis in serfdom, absolute dominion. The City, London, heart of civilising mercantile enterprise, impressive Victorian grandeur - unencumbered, presumably, by colonial conquest, by imperial plunder. Too fanciful for our Jo'burg. Te veel vir die binnestad van onse Joeys. Unlikely.

Consider some instances, two or three personal preferences. At the north-east corner of Joubert and Bree Streets there's one of the few poised, classically elegant buildings in the city. A sweep of deep-red brickwork, three generous storeys of it, rises confidently above the typical, the mandatory canopy that shades the lower, shopping, level. The explicit proportions, affirmed human scale, the ordered window disposition, the briskly defined cornice that caps it all, are Georgian-like in their assured, directly logical unity.

With some effort, and much resolve, one can even pass over the recent insults to this handsome corner - the inept metal win-

dow-frames, that extravagantly crude, and ineffective, signwriting.

Particularly when attention centres on the brickwork. There, in the vigour of those subtly crafted panels and piers of brick - among the most homely of building materials - is the warmth of remembrance. A pleasure matched, surely, by that of the skilled designers and artisans who made, who shaped those briskly corbelled brackets, the deft insets, the crisp horizontal lines of precisely recessed brick courses, those swirling plaster medallions ... that sharply-cut series of fleur-de-lis, also in plaster. Firm, sure and aptly responsive - exactly suited to our keen Highveld sunlight.

The joy of solid craftsmanship, of boldly conceived, thoroughly proficient, proudly executed labour. All, to be sure, imported. Brought here from northern Europe (chiefly Britain and the Netherlands) and deployed for this and similarly self-possessed designs, like the fine School Clinic Building in nearby Jeppe Street. Then abandoned. Not, categorically not shared with the majority, home population; with people from different - more rural, more impermanent - building traditions. So another mass exclusion. On this occasion, a dislocation from the very basis, the social underpinning of craftsmanship - an interactive, empathetic public. Another indiscriminate wound.

Sustained art/craft production must draw on circles, milieux of people who catch something of what is involved in that making. Communities who are able to identify with and thus support the work. Central Johannesburg is scarred by such losses, such unfulfilled, even reversed promises. Resistance is sporadic. Large-scale retreats: like the once spirited daily life of the intricately trellised canopies, the sturdy corner turrets, the delicately balustraded balconies around Diagonal Street. Now reduced to, but not wholly forgotten in the single-block length of Kort Street. Like ... the many other comparable - and worse - injuries of urban, group clearance.

There is also some, selective, civic obstinacy. The robust, the muscular vaulting of the concourse at old Park Station has, for instance, not been lost to always-insistent, ever-hasty Jo'burg demolition. And now, of course, those meticulous, crafted brick arches no longer encompass a vast space for "Europeans Only - Slegs Blankes".

The more telling erosions of segregated exclusion have, however, not had this official endorsement. Occupancy has changed, is changing across the city, decisively - by economic, social force.

With that, direct experience of our few crafted architectural interiors has become less restricted, exclusive. Now, by way of illustration, all who care to look may appreciate the spatially imaginative courtyard and the structurally sculpted stairway of that prescient 1930's-Modern pair at 233 and 235 Bree Street.

The ground for wider, for fully communal involvement has been, is being laid. Changed or not, there's a persistent image; one that the restless parade of fashions hung on our buildings has not wiped away. The backstage facades, the workaday sides and backs of Johannesburg buildings are seen everywhere. Visually they, these constructivist collages, dominate. Unadorned, bald, they show clearly, excitingly, how they are made. In so doing, they reveal the laboured, cosmetic exhaustion of our new, "architectural" street fronts.

A nostalgic, foolish journey? Probably. Less, though, when buildings are not voided of social content, when their full aesthetic thrust is acknowledged.

NU METRO 1-10 VILLAGE WALK 883-9558	NU METRO 1-7 HILLBROW 725-1095
REGARDING HENRY Harrison Ford, Annette Bening (2-10) DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00	REGARDING HENRY Harrison Ford, Annette Bening (2-10) DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00
IN BED WITH MADONNA Plus 'Justify My Love' (Music Video) (2-18) DAILY: 9.30, 12.00, 2.30, 5.15, 7.45, 10.15	NOT WITHOUT MY DAUGHTER Sally Field, Alfred Molina (A) DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00
THELMA & LOUISE Susan Sarandon, Geena Davis (2-18) DAILY: 9.30, 12.00, 2.30, 5.15, 7.45, 10.15	NEW JACK CITY Ice T, Judd Nelson (2-19) DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00
A KISS BEFORE DYING Matt Dillon, Sean Young (2-18) DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00	DELTA FORCE 3 YOUNG COMMANDOS (2-16) Mike Norris, Eric Douglas DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00
NOT WITHOUT MY DAUGHTER Sally Field, Alfred Molina (A) DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00	A KISS BEFORE DYING Matt Dillon, Sean Young (2-18) DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00
THE NAKED GUN 2½ Leslie Nielsen, Priscilla Presley (2-10 PG) DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00	THE NAKED GUN 2½ Leslie Nielsen, Priscilla Presley (2-10 PG) DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00
THE RACHEL PAPERS James Spader, Ione Skye (2-19) DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00	IN BED WITH MADONNA Plus 'Justify My Love' (Music Video) (2-18) DAILY: 9.30, 12.00, 2.30, 5.15, 7.45, 10.15
NEW JACK CITY Ice T, Judd Nelson (2-19) DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00	NU METRO 1-2 BALFOUR PARK 887-8548
NIKITA Anne Parillaud, Jeanne Moreau (2-18) DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00	REGARDING HENRY Harrison Ford, Annette Bening (2-10) DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00
KING RALPH John Goodman, Peter O'Toole (A) DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00	NOT WITHOUT MY DAUGHTER Sally Field, Alfred Molina (A) DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00
NU METRO 1-6 HYDE PARK 447-3091	NU METRO 1-6 BEDFORDVIEW 616-6828
REGARDING HENRY Harrison Ford, Annette Bening (2-10) DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00	REGARDING HENRY Harrison Ford, Annette Bening (2-10) DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00
NOT WITHOUT MY DAUGHTER Sally Field, Alfred Molina (A) DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00	NOT WITHOUT MY DAUGHTER Sally Field, Alfred Molina (A) DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00
THELMA & LOUISE Susan Sarandon, Geena Davis (2-18) DAILY: 9.30, 12.00, 2.30, 5.15, 7.45, 10.15	A KISS BEFORE DYING Matt Dillon, Sean Young (2-18) DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00
A KISS BEFORE DYING Matt Dillon, Sean Young (2-18) DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00	THE NAKED GUN 2½ Leslie Nielsen, Priscilla Presley (2-10 PG) DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00
THE NAKED GUN 2½ Leslie Nielsen, Priscilla Presley (2-10 PG) DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00	DELTA FORCE 3 YOUNG COMMANDOS (2-16) Mike Norris, Eric Douglas DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00
THE RACHEL PAPERS James Spader, Ione Skye (2-19) DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00	LAST TANGO IN PARIS Marlon Brando, Maria Schneider (2-21) DAILY: 9.30, 12.00, 2.30, 5.15, 7.45, 10.15
NU METRO CITY 1-8 Cnr. CLAIM/PLEIN ST. 337-3033/5871	NU METRO 1-2 ALBERTON 907-2362
REGARDING HENRY Harrison Ford, Annette Bening (2-10) DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00	REGARDING HENRY Harrison Ford, Annette Bening (2-10) DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00
DELTA FORCE 3 YOUNG COMMANDOS (2-16) Mike Norris, Eric Douglas DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00	TERMINATOR 2 JUDGEMENT DAY (2-16) Arnold Schwarzenegger, Linda Hamilton DAILY: 10.00, 2.15, 5.15, 8.00, 10.30
NOT WITHOUT MY DAUGHTER Sally Field, Alfred Molina (A) DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00	NU METRO RANDBURG 787-0340
NEW JACK CITY Ice T, Judd Nelson (2-19) DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00	NOT WITHOUT MY DAUGHTER Sally Field, Alfred Molina (A) DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00
IN BED WITH MADONNA Plus 'Justify My Love' (Music Video) (2-18) DAILY: 9.30, 12.00, 2.30, 5.15, 7.45, 10.15	THE BALLAD OF THE SAD CAFE Drama (A) MON-THURS: 12.00, 2.15, 5.45, 8.00 FRI-SAT: 12.00, 2.15, 5.45, 8.00, 10.00
THE NAKED GUN 2½ Leslie Nielsen, Priscilla Presley (2-10 PG) DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00	LEBA KLERKSDOOR (018) 462-4564
ZANDALEE Nicolas Cage, Erika Anderson (2-19) DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00	KING RALPH John Goodman, Peter O'Toole (A) DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00
A KISS BEFORE DYING Matt Dillon, Sean Young (2-18) DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00	TERMINATOR 2 JUDGEMENT DAY (2-16) Arnold Schwarzenegger, Linda Hamilton DAILY: 10.00, 2.15, 5.15, 8.00, 10.30
NU WORLD CENTRE 494-3001 BARAGWANATH ROAD ALL ADMISSIONS R5,00	VAAL VEREENIGING (016) 21-1339
DELTA FORCE 3 YOUNG COMMANDOS (2-16) Mike Norris, Eric Douglas	KING RALPH John Goodman, Peter O'Toole (A) DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00
IN BED WITH MADONNA Plus 'Justify My Love' (Music Video) (2-18) DAILY: 9.30, 12.00, 2.30, 5.15, 7.45, 10.15	IN BED WITH MADONNA Plus 'Justify My Love' (Music Video) (2-18) MON-FRI: 7.00, 9.00 SAT: 5.00, 7.00, 9.00
THE NAKED GUN 2½ Leslie Nielsen, Priscilla Presley (2-10 PG)	A KISS BEFORE DYING Matt Dillon, Sean Young (2-18) MON-FRI: 7.00, 9.00 SAT: 5.00, 7.00, 9.00
OUT FOR JUSTICE Steven Seagal, Jerry Orbach (2-19)	COMMUNION Christopher Walken, Lindsay Crouse (A)
A KISS BEFORE DYING Matt Dillon, Sean Young (2-18)	ZANDALEE Nicolas Cage, Erika Anderson (2-19)
ZANDALEE Nicolas Cage, Erika Anderson (2-19)	THE HOT SPOT Don Johnson, Virginia Madsen (2-19)
CHINA O'BRIEN Cynthia Rothrock, Keith Cook (A)	KING RALPH John Goodman, Peter O'Toole (A)

KATHY BATES in *Misery*, een van die rolprente wat vanaand by die MINE CINE se middernagvertoning wys. - Pretoriastraat 49, Hillbrow. (011) 642-8915. Vandag en Saterdag: *The Lord Of The Rings*. Vanaand: Middernag vertoning: *Misery*, *The Serpent & The Rainbow*, en *Pet Semetary*. Dinsdag en Woensdag: *How To Get Ahead In Advertising*. Donderdag: *Cinema Paradiso*. Vertonings om 3nm, 6nm en 9nm.

Ster-Klekor - Kaapstad

SK GOLDEN ACRE 25-2720 DAILY: 9.45 am, 12.00, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00 pm • MEL BROOKS • LIFE STINKS HILARIOUS NEW COMEDY (AII) DAILY: 9.30 am, 12.00, 2.30, 5.10, 7.50, 10.30 pm • ARNOLD SCHWARZENEGGER • TERMINATOR 2 - JUDGEMENT DAY (2-16) DAILY: 9.45 am, 12.00, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00 pm • GENE WILDER • RICHARD PRYOR ANOTHER YOU HILARIOUS COMEDY (2-14) NIGHTLY: 10.00 pm THE COMMITMENTS A vibrant new drama from Alan Parker (2-16)	SK BLUE ROUTE 75-3030 DAILY: 9.45 am, 12.00, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00 pm • MEL BROOKS • LIFE STINKS HILARIOUS NEW COMEDY (AII) DAILY: 9.45 am, 12.00, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00 pm • ROSANNA AROUETTE • JASON ROBARDS • BLACK RAINBOW CHILLING SUPERNATURAL THRILLER (2-18) DAILY: 9.45 am, 12.00, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00 pm • SAM SHEPARD • BARBARA HERSHEY • DEFENSELESS MURDER-MYSTERY (2-16) DAILY: 10.00 am, 2.15, 5.00, 7.45, 10.30 pm • ARNOLD SCHWARZENEGGER • TERMINATOR 2 JUDGEMENT DAY (2-16) MON-FRI: 9.45 am, 12.00, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00 pm SATURDAY: 5.15, 7.45, 10.00 pm • GENE WILDER • RICHARD PRYOR ANOTHER YOU Hilarious comedy (2-14) SAT ONLY: 9.45 am, 12.00, 2.30 pm ROCK * A * DOODLE (AII) DAILY: 9.45 am, 12.00, 2.30, 5.15, 7.45 pm NAKED GUN 2 1/2 (P.G. 210) NIGHTLY: 10.00 pm THE COMMITMENTS ...entertainment from Alan Parker (2-16) SK KENILWORTH CENTRE 683-1209 DAILY: 9.45 am, 12.00, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00 pm • ROSANNA AROUETTE • JASON ROBARDS • BLACK RAINBOW CHILLING SUPERNATURAL THRILLER (2-18) MON-FRI: 9.45 am, 12.00, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00 pm SATURDAY: 5.15, 7.45, 10.00 pm • JULIA ROBERTS • DYING YOUNG THE SCREENS MOST DYNAMIC STAR IN HER BEST ROLE YET (2-16) SATURDAY: 11.00 am ONLY LAND BEFORE TIME (AII) SATURDAY ONLY: 11.00 am THE FOX AND THE HOUND (AII) SK SOMERSET WEST (023) 51-5531 FRIDAY: 2.30, 4.45, 7.00, 9.15 pm SAT: 10.30 am, 2.30, 4.45, 7.00, 9.15 pm MON-THURS: 2.30, 5.30, 8.00 pm • MEL BROOKS • LIFE STINKS HILARIOUS NEW COMEDY (AII) FRI: 1.00, 3.45, 6.45, 9.30 pm SAT: 1.00, 3.45, 6.45, 9.30 pm MON-THURS: 2.00, 5.15, 8.15 pm • ARNOLD SCHWARZENEGGER • TERMINATOR 2 - JUDGEMENT DAY (2-16) SATURDAY ONLY: 10.00 am DUCKTALES (ALL) SK MITCHELLSPLAIN WESTGATE MALL 31-3130 CINE 1: DAILY: 9.45 am, 12.00, 2.30, 5.15, 7.45, 10.30 pm - World Kick Boxing Champion - • OLIVIER GRUNER • ANGEL TOWN His Justice is... ONE ON ONE (2-16) CINE 2: DAILY: 9.45 am, 12.00, 2.30, 5.10, 7.50, 10.30 pm • ARNOLD SCHWARZENEGGER • TERMINATOR 2 - JUDGEMENT DAY (2-16) CINE 3: DAILY: 9.45 am, 12.00, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00 pm • JULIA ROBERTS • DYING YOUNG THE SCREENS MOST DYNAMIC STAR IN HER BEST ROLE YET (2-16) CINE 4: DAILY: 9.45 am, 12.00, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00 pm • DEMI MOORE • BRUCE WILLIS MORTAL THOUGHTS (2-18)	SK PAROW 92-5126 FRI/SAT: 9.45 am, 12.00, 2.30, 5.30, 7.45, 10.00 pm MON-THURS: 9.45, 12.00, 2.30, 5.30, 8.00 pm • MARIUS WEYERS • ELIZE CAWOOD TAXI TO SOWETO COMEDY (ALL) FRI/SAT: 9.30 am, 12.00, 2.30, 5.10, 7.50, 10.30 pm MON-THURS: 9.30 am, 12.00, 2.30, 5.10, 8.00 pm • ARNOLD SCHWARZENEGGER • TERMINATOR 2 - JUDGEMENT DAY (2-16) SK STELLENBOSCH (022) 51-2464 DAILY: 2.00, 4.15, 6.30, 8.45 pm • SAM SHEPARD • BARBARA HERSHEY • DEFENSELESS MURDER-MYSTERY (2-16) DAILY: 2.00, 4.30, 6.45, 9.00 pm • ROSANNA AROUETTE • JASON ROBARDS • BLACK RAINBOW CHILLING SUPERNATURAL THRILLER (2-18) MON-FRI: 1.15, 4.00, 6.45, 9.30 pm SAT: 10.00 am, 1.15, 4.00, 6.45, 9.30 pm • ARNOLD SCHWARZENEGGER • TERMINATOR 2 - JUDGEMENT DAY (2-16) MON-THURS: 2.00, 4.30, 6.45, 9.00 pm FRI: 2.00, 4.30, 6.45, 9.00 pm SAT: 11.00 am, 2.00, 4.30, 6.45, 9.00 pm • JULIA ROBERTS • DYING YOUNG THE SCREENS MOST DYNAMIC STAR IN HER BEST ROLE YET (2-16) SATURDAY: 11.00 am ONLY LAND BEFORE TIME (AII) SATURDAY ONLY: 11.00 am THE FOX AND THE HOUND (AII) SK SOMERSET WEST (023) 51-5531 FRIDAY: 2.30, 4.45, 7.00, 9.15 pm SAT: 10.30 am, 2.30, 4.45, 7.00, 9.15 pm MON-THURS: 2.30, 5.30, 8.00 pm • MEL BROOKS • LIFE STINKS HILARIOUS NEW COMEDY (AII) FRI: 1.00, 3.45, 6.45, 9.30 pm SAT: 1.00, 3.45, 6.45, 9.30 pm MON-THURS: 2.00, 5.15, 8.15 pm • ARNOLD SCHWARZENEGGER • TERMINATOR 2 - JUDGEMENT DAY (2-16) SATURDAY ONLY: 10.00 am DUCKTALES (ALL) SK MITCHELLSPLAIN WESTGATE MALL 31-3130 CINE 1: DAILY: 9.45 am, 12.00, 2.30, 5.15, 7.45, 10.30 pm - World Kick Boxing Champion - • OLIVIER GRUNER • ANGEL TOWN His Justice is... ONE ON ONE (2-16) CINE 2: DAILY: 9.45 am, 12.00, 2.30, 5.10, 7.50, 10.30 pm • ARNOLD SCHWARZENEGGER • TERMINATOR 2 - JUDGEMENT DAY (2-16) CINE 3: DAILY: 9.45 am, 12.00, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00 pm • JULIA ROBERTS • DYING YOUNG THE SCREENS MOST DYNAMIC STAR IN HER BEST ROLE YET (2-16) CINE 4: DAILY: 9.45 am, 12.00, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00 pm • DEMI MOORE • BRUCE WILLIS MORTAL THOUGHTS (2-18)
SK MONTE CARLO 25-3052 DAILY: 9.45 am, 12.00, 2.30, 5.15, 8.00, 10.15 pm • DAPHNA KASTNER • JULIA HAS TWO LOVERS ROMANTIC, EROTIC COMEDY (2-19) DAILY: 10.00 am, 2.15, 5.00, 7.45, 10.30 pm • MARLON BRANDO • LAST TANGO IN PARIS (2-21)	SK PROTEA CLAREMONT 61-7979 DAILY: 9.45 am, 12.00, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00 pm • MEL BROOKS • LIFE STINKS HILARIOUS NEW COMEDY (AII) DAILY: 9.45 am, 12.00, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00 pm • ROSANNA AROUETTE • JASON ROBARDS • BLACK RAINBOW CHILLING SUPERNATURAL THRILLER (2-18) MON-FRI: 9.45 am, 12.00, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00 pm SATURDAY: 5.15, 7.45, 10.00 pm • JULIA ROBERTS • DYING YOUNG THE SCREENS MOST DYNAMIC STAR IN HER BEST ROLE YET (2-16) SATURDAY: 11.00 am ONLY LAND BEFORE TIME (AII) SATURDAY ONLY: 11.00 am THE FOX AND THE HOUND (AII) SK SOMERSET WEST (023) 51-5531 FRIDAY: 2.30, 4.45, 7.00, 9.15 pm SAT: 10.30 am, 2.30, 4.45, 7.00, 9.15 pm MON-THURS: 2.30, 5.30, 8.00 pm • MEL BROOKS • LIFE STINKS HILARIOUS NEW COMEDY (AII) FRI: 1.00, 3.45, 6.45, 9.30 pm SAT: 1.00, 3.45, 6.45, 9.30 pm MON-THURS: 2.00, 5.15, 8.15 pm • ARNOLD SCHWARZENEGGER • TERMINATOR 2 - JUDGEMENT DAY (2-16) SATURDAY ONLY: 10.00 am DUCKTALES (ALL) SK MITCHELLSPLAIN WESTGATE MALL 31-3130 CINE 1: DAILY: 9.45 am, 12.00, 2.30, 5.15, 7.45, 10.30 pm - World Kick Boxing Champion - • OLIVIER GRUNER • ANGEL TOWN His Justice is... ONE ON ONE (2-16) CINE 2: DAILY: 9.45 am, 12.00, 2.30, 5.10, 7.50, 10.30 pm • ARNOLD SCHWARZENEGGER • TERMINATOR 2 - JUDGEMENT DAY (2-16) CINE 3: DAILY: 9.45 am, 12.00, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00 pm • JULIA ROBERTS • DYING YOUNG THE SCREENS MOST DYNAMIC STAR IN HER BEST ROLE YET (2-16) CINE 4: DAILY: 9.45 am, 12.00, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00 pm • DEMI MOORE • BRUCE WILLIS MORTAL THOUGHTS (2-18)	SK MAYNARD MALL WYNBERG 781-0131 DAILY: 9.45 am, 12.00, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00 pm • MEL BROOKS • LIFE STINKS HILARIOUS NEW COMEDY (AII) DAILY: 9.30 am, 12.00, 2.30, 5.10, 7.50, 10.30 pm • ARNOLD SCHWARZENEGGER • TERMINATOR 2 - JUDGEMENT DAY (2-16) SAT ONLY: 9.45 am, 12.00, 2.30 pm TEEN AGENT (AII) DAILY: 9.45 am, 12.00, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00 pm • GENE WILDER • RICHARD PRYOR ANOTHER YOU Hilarious comedy (2-14) MON-FRI: 9.45 am, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.15 pm SATURDAY: 5.15, 7.45, 10.15 THE COMMITMENTS ...entertainment from Alan Parker (2-16) SK ROSEBANK 686-6649 DAILY: 9.45 am, 12.00, 2.30, 5.15, 8.00, 10.15 pm • DAPHNA KASTNER • JULIA HAS TWO LOVERS ROMANTIC, EROTIC COMEDY (2-19) DAILY: 10.00 am, 2.15, 5.00, 7.45 pm • KENNETH BRANAGH'S BRILLIANT SCREEN ADAPTATION OF HENRY V (AII) DAILY: 10.30 pm • MEL GIBSON • GLENN CLOSE HAMLET (AII) DAILY: 9.45 am, 12.00, 2.30, 5.15 pm • MARCELLO MASTROIANNI • CHE ORA E English Sub-Titles (AII) NIGHTLY: 8.00, 10.30 pm THE COMMITMENTS A vibrant new drama from Alan Parker (2-16)

By die CINE CORLETTE (Bramley, Johannesburg) Italiaanse opera seisoen. (011) 786-0324.
Cine 1: *Pagliacci* en 'n dokumentêre rolprent oor die lewe van Maria Callas.
Cine 2: 'n Treffende rolprent oor die Holocaust, *Korczak*.

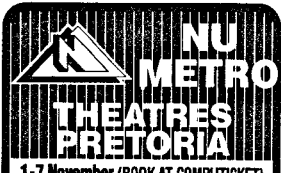

KEITH CARRADINE stars alongside Vanessa Redgrave in *Ballad of the Sad Café*. It is on at the SEVEN ARTS, Grant Ave, Norwood, Johannesburg. (011) 483-1680.

Nu Metro - Kaapstad

NU METRO CLAREMONT 1-6 THE ATRIUM 683-1123	NU METRO STUTTAFORDS 1-3 TOWN SQUARE 26-1818
REGARDING HENRY Harrison Ford, Annette Bening (2-10) DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00	REGARDING HENRY Harrison Ford, Annette Bening (2-10) DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00
LAST TANGO IN PARIS Marlon Brando, Maria Schneider (2-21) DAILY: 9.30, 12.00, 2.30, 5.15, 7.45, 10.15	NOT WITHOUT MY DAUGHTER Sally Field, Alfred Molina (A) DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00
THE NAKED GUN 2½ Leslie Nielsen, Priscilla Presley (2-10 PG) DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00	NEW JACK CITY Ice T, Judd Nelson (2-19) DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00
A KISS BEFORE DYING Matt Dillon, Sean Young (2-18) DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00	NU METRO FISH HOEK 1-3 TOWN SQUARE 782-2404
NOT WITHOUT MY DAUGHTER Sally Field, Alfred Molina (A) DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00	REGARDING HENRY Harrison Ford, Annette Bening (2-10) DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00
IN BED WITH MADONNA Plus 'Justify My Love' (Music Video) (2-18) DAILY: 9.30, 12.00, 2.30, 5.15, 7.45, 10.15	DELTA FORCE 3 YOUNG COMMANDOS (2-16) Mike Norris, Eric Douglas DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00
NU METRO SEA POINT 1-4 MAIN ROAD 434-7951	THE NAKED GUN 2½ Leslie Nielsen, Priscilla Presley (2-10 PG) DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00
TERMINATOR 2 JUDGEMENT DAY (2-16) Arnold Schwarzenegger, Linda Hamilton DAILY: 10.00, 2.15, 5.15, 8.00, 10.30	NU METRO BRACKENFELL 1-4 CHECKERS CENTRE 981-8100
REGARDING HENRY Harrison Ford, Annette Bening (2-10) DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00	REGARDING HENRY Harrison Ford, Annette Bening (2-10) DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00
NOT WITHOUT MY DAUGHTER Sally Field, Alfred Molina (A) DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00	DELTA FORCE 3 YOUNG COMMANDOS (2-16) Mike Norris, Eric Douglas DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00
A KISS BEFORE DYING Matt Dillon, Sean Young (2-18) DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00	NOT WITHOUT MY DAUGHTER Sally Field, Alfred

Nu Metro - Pretoria

1-7 November (BOOK AT COMPUTICKET)
ALL SHOWS R6.50
 EXCEPT 7.45 PM R9.50

NU METRO OSCAR
 Jeppe Street, Sunnyside 341-7682

TERMINATOR 2
 JUDGEMENT DAY
 Action Thriller (2-16)
 Arnold Schwarzenegger, Linda Hamilton
 DAILY: 10.00, 12.15, 2.30, 5.15, 8.00, 10.30

NU METRO SUNNYSIDE
 Esselen Street 44-9867

Regarding Henry
 Warm Human Drama (2-10)
 Harrison Ford, Annette Bening
 DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00

NU METRO VILLAGE 1-2
 Sunnyside 44-6096

Not Without My Daughter
 True Life Drama (A)
 Sally Field, Alfred Molina
 DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00

A Kiss Before Dying
 Suspense Thriller (2-18)
 Matt Dillon, Sean Young
 DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00

NU METRO 1-7
 Menlyn Park 47-4568

Regarding Henry
 Warm Human Drama (2-10)
 Harrison Ford, Annette Bening
 DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00

Not Without My Daughter
 True Life Drama (A)
 Sally Field, Alfred Molina
 DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00

What About Bob?
 Hilarious Comedy (A)
 Richard Dreyfuss, Bill Murray
 DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00

King Ralph
 Comedy (A)
 John Goodman, Peter O'Toole
 DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00

Thelma & Louise
 Action Comedy (2-18)
 Susan Sarandon, Geena Davis
 DAILY: 9.30, 12.00, 2.30, 5.15, 7.45, 10.15

A Kiss Before Dying
 Suspense Thriller (2-18)
 Matt Dillon, Sean Young
 DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00

THE NAKED GUN 2 1/2
 Comedy (PG 2-10)
 Leslie Nielsen, Priscilla Presley
 DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00

400 IN BED WITH MADONNA
 PLUS 'Justify My Love' (2-18)
 (Music Video)
 MON-FRI: 7.00, 9.00 SAT: 5.00, 7.00, 9.00

A Kiss Before Dying
 Suspense Thriller (2-18)
 Matt Dillon, Sean Young
 MON-FRI: 7.00, 9.00 SAT: 5.00, 7.00, 9.00

NU METRO NELSPRUIT 1-3
 The Promenade (01311) 25767

THE NAKED GUN 2 1/2
 Comedy (PG 2-10)
 Leslie Nielsen, Priscilla Presley
 DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00

IN BED WITH MADONNA
 PLUS 'Justify My Love' (2-18)
 (Music Video)
 DAILY: 9.30, 12.00, 2.30, 5.15, 7.45, 10.15

King Ralph
 Comedy (A)
 John Goodman, Peter O'Toole
 DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00

Ster-Kinekor - Johannesburg en Pretoria

ROLPRENTGIDS VIR DIE GROOT SKERM
 KREDIETKAARTE AANVAAR

SENTRAAAL

SK KINE ENT CENTRE
 1-10 331-3841/2/3

Daaglik: 9.30, 12.00, 2.30, 5.10, 7.50, 10.30 nm
TERMINATOR 2 - JUDGEMENT DAY (2-16)

Maan-Don: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 7.45, 10.00 nm
 Vry-Sat: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 8.00, 10.30 nm
DEFENSELESS (2-16)
 A TENSE ACTION THRILLER WITH BARBARA HERSHEY & SAM SHEPARD!

TAXI TO SOWETO (VV2-10)

ANOTHER YOU (2-14)

A NIGHTMARE ON ELM STREET 5 (2-16)

NEW JACK CITY (2-19)

ANGEL TOWN (2-16)

DYING YOUNG (2-16)

THE NAKED GUN 2 1/2 (VV2-10)

ZANDALEE (2-19)

VOLGENDE AANBIEDINGS
 8 Nov - MORTAL THOUGHTS (2-18)
 8 Nov - TALES FROM THE DARK SIDE (2-16)

SK CARLTON
 1-5 331-2332

Maan-Don: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 7.45, 10.00 nm
 Vry-Sat: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 8.00, 10.30 nm
LIFE STINKS (A)

BLACK RAINBOW (2-18)

Daaglik: 10.00, 2.30, 5.30, 8.00, 10.30 nm
LAST TANGO IN PARIS (2-21)
 ID MOET BY DIE TEATER GETOON WORD

Maan-Don: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 7.45, 10.00 nm
 Vry-Sat: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 8.00, 10.30 nm
A KISS BEFORE DYING (2-18)

OUT FOR JUSTICE (2-19)

VOLGENDE AANBIEDING
 8 Nov - SHOWDOWN IN LITTLE TOKYO

SK HILBROW
 1-3 725-3134/725-2061

Daaglik: 9.30, 12.00, 2.30, 5.10, 7.50, 10.30 nm
TERMINATOR 2 - JUDGEMENT DAY (2-16)

Maan-Don: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 7.45, 10.00 nm
 Vry-Sat: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 8.00, 10.30 nm
DEFENSELESS (2-16)

DYING YOUNG (2-16)

VOLGENDE AANBIEDING
 8 Nov - MORTAL THOUGHTS (2-18)

SK SOUTHGATE MALL
 1-7 942-2036/7

Daaglik: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 7.45, 10.00 nm
LIFE STINKS (A)

DEFENSELESS (2-16)

TAXI TO SOWETO (VV2-10)

Daaglik: 9.30, 12.00, 2.30, 5.10, 7.50, 10.30 nm
TERMINATOR 2 - JUDGEMENT DAY (2-16)

Daaglik: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 7.45, 10.00 nm
ANOTHER YOU (2-14)

DYING YOUNG (2-16)

Daaglik: 10.00, 12.15, 2.30 nm
THE NAKED GUN 2 1/2 (VV2-10)

Daaglik: 9.30, 12.00, 2.30, 5.10, 7.50, 10.30 nm
A NIGHTMARE ON ELM STREET 5 (2-16)

VOLGENDE AANBIEDING
 8 Nov - MORTAL THOUGHTS (2-18)

NOORD

SK SANDTON CITY
 1-9 783-4430/1

Daaglik: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 7.45, 10.00 nm
LIFE STINKS (A)

BLACK RAINBOW (2-18)

Daaglik: 9.30, 12.00, 2.30, 5.10, 7.50, 10.30 nm
DEFENSELESS (2-16)
 'N SPANNINGVOLLE AKSIE RILLER MET BARBARA HERSHEY & SAM SHEPARD!

Daaglik: 10.00, 2.30, 5.15, 8.00, 10.30 nm
HENRY & JUNE (2-21)
 ID MOET BY DIE TEATER GETOON WORD!

Daaglik: 10.00, 12.15, 2.30 nm
THE NAKED GUN 2 1/2 (VV2-10)

Daaglik: 5.30, 7.45, 10.00 nm
A NIGHTMARE ON ELM STREET 5 (2-16)

VOLGENDE AANBIEDING
 8 Nov - TALES FROM THE DARK SIDE (2-16)

SK EASTGATE
 1-6 622-3617/8

Daaglik: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 7.45, 10.15 nm
LIFE STINKS (A)

Daaglik: 9.30, 12.00, 2.30, 5.10, 7.50, 10.30 nm
TERMINATOR 2 - JUDGEMENT DAY (2-16)

Maan-Don: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 7.45, 10.00 nm
 Vry-Sat: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 8.00, 10.15 nm
DYING YOUNG (2-16)

Maan-Don: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 7.45, 10.00 nm
 Vry-Sat: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 8.00, 10.15 nm
ONLY THE LONELY (VV2-10)

Maan-Don: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 7.45, 10.00 nm
 Vry-Sat: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 8.00, 10.15 nm
DYING YOUNG (2-16)

Maan-Don: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 7.45, 10.00 nm
 Vry-Sat: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 8.00, 10.15 nm
THE COMMITMENTS (2-16)

SK RANDBURG
 1-2 787-5446

Daaglik: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 7.45, 10.00 nm
LIFE STINKS (A)

Daaglik: 9.30, 12.00, 2.30, 5.10, 7.50, 10.30 nm
TERMINATOR 2 - JUDGEMENT DAY (2-16)

Maan-Don: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 7.45, 10.00 nm
 Vry-Sat: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 8.00, 10.15 nm
DYING YOUNG (2-16)

Maan-Don: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 7.45, 10.00 nm
 Vry-Sat: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 8.00, 10.15 nm
THE COMMITMENTS (2-16)

SK NORTHCLIFF
 1-2 782-6816

Daaglik: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 7.45, 10.00 nm
DEFENSELESS (2-16)

TAXI TO SOWETO (VV2-10)

SK THE MALL ROSEBANK
 STER-KINEKOR'S WORLD OF DIFFERENCE
 1-10 880-2866/7

Daaglik: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 8.00, 10.15 nm
BLACK RAINBOW (2-18)

Daaglik: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 8.00, 10.15 nm
HENRY V (A)

HAMLET (A)

Daaglik: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 8.00, 10.15 nm
JULIA HAS TWO LOVERS (2-19)

Daaglik: 9.45, 12.15, 2.30, 5.30, 8.00, 10.30 nm
A DAY TO REMEMBER (A)
 (ALJOUROU 'HUI PEUT-ETRE - FRANSE DIALOOG/ENGELESE BYSKRIFTE)

Daaglik: 9.45, 12.15, 2.30, 5.30, 8.00, 10.15 nm
THE KID AND THE COP (VV2-10)
 (ITALIAANSE DIALOOG/ENGELESE BYSKRIFTE)

Daaglik: 9.45, 12.15, 2.30, 5.30, 8.00, 10.15 nm
WHERE ANGELS FEAR TO TREAD (A)

Daaglik: 9.45, 12.15, 2.30, 5.30, 8.00, 10.30 nm
AUNT JULIA & THE SCRIPTWRITER (2-13)

Daaglik: 9.45, 12.15, 2.30, 5.30, 8.00, 10.30 nm
DYING YOUNG (2-16)

SK CONSTANTIA ROSEBANK
 1-2 788-4300

Daaglik: 10.00, 2.30, 5.30, 8.00, 10.30 nm
LAST TANGO IN PARIS (2-21)
 ID MOET BY DIE TEATER GETOON WORD

Daaglik: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 8.00, 10.15 nm
THE COMMITMENTS (2-16)

OOS

SK GOLDEN WALK
 1-4 GERMISTON 825-8326

Daaglik: 9.30, 12.00, 2.30, 5.10, 7.50, 10.30 nm
TERMINATOR 2 - JUDGEMENT DAY (2-16)
 SCHWARZENEGGER IS TERUG IN DIE TREFFER AKSIE DRAMA!

Daaglik: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 7.45, 10.00 nm
DEFENSELESS (2-16)
 'N SPANNINGVOLLE AKSIE RILLER MET BARBARA HERSHEY & SAM SHEPARD!

Daaglik: 10.00, 2.30, 5.15, 8.00, 10.30 nm
HENRY & JUNE (2-21)
 ID MOET BY DIE TEATER GETOON WORD!

Daaglik: 10.00, 12.15, 2.30 nm
THE NAKED GUN 2 1/2 (VV2-10)

Daaglik: 5.30, 7.45, 10.00 nm
A NIGHTMARE ON ELM STREET 5 (2-16)

VOLGENDE AANBIEDING
 8 Nov - TALES FROM THE DARK SIDE (2-16)

SK EASTGATE
 1-6 622-3617/8

Daaglik: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 7.45, 10.15 nm
LIFE STINKS (A)

Daaglik: 9.30, 12.00, 2.30, 5.10, 7.50, 10.30 nm
TERMINATOR 2 - JUDGEMENT DAY (2-16)

Daaglik: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 7.45, 10.15 nm
ANOTHER YOU (2-14)

Maan-Don: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 7.45, 10.00 nm
 Vry-Sat: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 8.00, 10.15 nm
DYING YOUNG (2-16)

Maan-Don: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 7.45, 10.00 nm
 Vry-Sat: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 8.00, 10.15 nm
ONLY THE LONELY (VV2-10)

Maan-Don: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 7.45, 10.00 nm
 Vry-Sat: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 8.00, 10.15 nm
RETURN TO THE BLUE LAGOON (VV2-10)

VOLGENDE AANBIEDING
 8 Nov - MORTAL THOUGHTS (2-18)

SK KEMPTON PARK
 1-2 975-5023

Maan-Don: 9.30, 12.00, 2.30, 5.10, 7.50 nm
 Vry-Sat: 9.30, 12.00, 2.30, 5.10, 7.50, 10.30 nm
TERMINATOR 2 - JUDGEMENT DAY (2-16)

Maan-Don: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 7.45 nm
 Vry-Sat: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 7.45, 10.00 nm
DYING YOUNG (2-16)

Maan-Don: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 7.45 nm
 Vry-Sat: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 7.45, 10.00 nm
DYING YOUNG (2-16)

SK CONSTANTIA BENONI
 422-3305

Daaglik: 9.30, 12.00, 2.30, 5.10, 7.50, 10.30 nm
TERMINATOR 2 - JUDGEMENT DAY (2-16)

Maan-Don: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 7.45 nm
 Vry-Sat: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 7.45, 10.00 nm
LIFE STINKS (A)

Maan-Don: 9.30, 12.00, 2.30, 5.10, 7.50 nm
 Vry-Sat: 9.30, 12.00, 2.30, 5.10, 7.50, 10.30 nm
TERMINATOR 2 - JUDGEMENT DAY (2-16)

Maan-Don: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 7.45 nm
 Vry-Sat: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 7.45, 10.00 nm
LIFE STINKS (A)

Maan-Don: 9.30, 12.00, 2.30, 5.10, 7.50 nm
 Vry-Sat: 9.30, 12.00, 2.30, 5.10, 7.50, 10.30 nm
TERMINATOR 2 - JUDGEMENT DAY (2-16)

Maan-Don: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 7.45 nm
 Vry-Sat: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 7.45, 10.00 nm
LIFE STINKS (A)

Maan-Don: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 7.45 nm
 Vry-Sat: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 7.45, 10.00 nm
THE NAKED GUN 2 1/2 (VV2-10)

Maan-Don: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 7.45 nm
 Vry-Sat: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 7.45, 10.00 nm
A KISS BEFORE DYING (2-16)

Maan-Don: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 7.45 nm
 Vry-Sat: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 7.45, 10.00 nm
DYING YOUNG (2-16)

Maan-Don: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 7.45 nm
 Vry-Sat: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 7.45, 10.00 nm
ANOTHER YOU (2-14)

VOLGENDE AANBIEDING

vryekeusefilms

Rosanna Arquette en Tom Holve in Black Rainbow

**** VOORTREFLIK

**** STERK AANBEVEEL

*** SIEN GERUS

** SO-SO

* VERMY AS JY NUGTER IS

ROLPRENTE SONDER STERRE IS NOG NIE BEOORDEEL NIE

DEFENCELESS

'n Psigo-riller met Barbara Hershey as 'n intelligent, suksesvolle prokureur en Sam Shepard as die polisieman wat haar chaotiese private lewe moet regruk. TK Katwuller (Hershey) is die eksentrieke karakter waarom alles draai: sy knoop 'n verhouding aan met die man van een van haar kollege-vriendinne wat sy dekades laas gesien het. Wanneer die man vermoor word, word haar vriendin van moord aangekla en vra sy TK om haar in die hof te verdedig.

MORTAL THOUGHTS

Alan Rudolph is 'n besonderse regisseur wie se prente dikwels nie die mainstream haal nie. Mortal Thoughts lyk na nog 'n off-beat urban nightmare: dit handel oor vroue wat ondanks mishandeling deur hul mans, steeds binne die verhouding bly.

TERMINATOR II

Die groot nuus is dat Linda Hamilton, van Beauty and the Beast-faam, spesiaal spiere aangekweek het om oorkant Arnie te speel in James Cameron se jongste extravaganza oor die mens se oorlog teen die masjien.

NOT WITHOUT MY DAUGHTER

Betty Mahmoody woon gelukkig saam met haar Iranese man en dogter in Michigan. Midde in die jare tagtig beleef Iran 'n oplewing in religieuse fanatisme. Moody dring daarop aan dat Betty (Sally Field) hom op 'n vakansie vergesel om sy familie te besoek. Moody besluit om in Iran te bly en weier dat Betty terugkeer Amerika toe. Die prent handel oor haar ontsnapping.

WHERE ANGELS FEAR TO TREAD

EM Forster se insigte oor die Engelse gemoed... Die skitterende Judy Davis speel 'n Engelse dame wat teen haar familie se sin verloof raak aan 'n armoedige Italiaan.

* JULIA HAS TWO LOVERS

'n Porn-movie sonder seks. AV

*** NEW JACK CITY

Vroeër jare was dit die Italiane... nou kry swart die "swart mafia" hul kans. New York se crack-probleem word opgejazz met rap-musiek en mooi klere. Die regisseur (en polisie-held in die prent) maak gedurig verwysings na prente soos Scarface ('n prent oor kokaine): Mario van Peebles (die regisseur van onder meer Wiseguy) leen en steel by Coppola, De Palma en Scorsese, maar moet nog 'n lang pad loop om by die grotes uit te kom. Dis geskryf deur 'n dwelm-verslaafde joernalis en kenner van "inner-city" crime. Die moralisme en die vigilante-isme is seker onvermydelik. AV

ANOTHER YOU

Gene Wilder en Richard Pryor se vorige uitstappie op film was nie baie snaaks nie. Hoe kan ons hulle ooit weer vertrou?

A DAY TO REMEMBER

Die 70-jarige Bertille verkoop die huis waarin sy nog altyd gewoon het. Sy reël 'n afskeidspartytjie vir haar gesin. Bertille word gespeel deur Fellini se vrou, Giulietta Masina.

**** NIKITA

Nihilisme as sensualisme. Die Franse pak 'n soort 1984-tema aan: 'n sosiopaat word

gerehabiliteer, maar as betaling vir haar "redding" moet sy vir 'n groep kriminele boewe werk. Alles is des te meer afgrysig omdat die hoofkarakter 'n mooi vrou is. Skitterende vertolkings. Uitmuntende regie. Só apokalipties. Só Frans. AV

** MEN OF RESPECT

Asof ons nie genoeg Mafia-movies gesien het nie, het ons nou vir Mike Battaglia en die D'Amico-gesin in New York. Die prent se enigste pluspunt is dat John Turturro (van Miller's Crossing-faam en ook een van Spike Lee se gunsteling wit [!] akteurs) die hoofrol speel. Dis 'n vervelige rehash van die Macbeth-verhaal. AV

*** A KISS BEFORE DYING

Hier het ons 'n suksesvolle riller wat ondanks 'n eevoudige storielyn en onoorspronklike tema die spanning deurgaans behou, as jy skrik vir psigopate en hul doen en late. Aangename, soet vermaak - in die sin dat die prent hom nou nie juis verstout om te vra om nadenke nie. CHARL-PIERRE NAUDÉ.

**** DRUGSTORE COWBOY

Almal is nuuskierig om te sien of Matt Dillon kan voortgaan met die briljante spel wat hy in dié vernuwende prent geopenbaar het. Dis 'n drug-movie wat 'n mens presies vertel waarom drugs so lekker is en waarom gevaar so aantreklik is. Dillon speel die leier van 'n dwelm-bende wat aptekers beroof. Die visuele styl van die prent asook die verskyning van William Burroughs as 'n priester is boeiend. "There's nothing more life-affirming than having the shit kicked out of you," is een lyntjie dialoog wat ek nooit sal vergeet nie. AV

**** IN BED WITH MADONNA

What you see is what you get. Madonna is eintlik 'n kuis Katolieke meisietjie wat voor elke show bid. Sy is 'n verloopte ellendeling in 'n onstuimige wêreld. Sy is nog verlief op Sean Penn. Sy is insecure. Sy is 'n loner. Sy is 'n perfeksonis. Ek dink nie sy breek hier 'n lansie vir vroue-regte nie... sy is 'n superster en hoef haar nie te bekommer oor ekonomiese sake nie. Aan die ander kant is haar lewe so banaal soos die res van ons s'n. Sy verklap alles en niks nie in dié tegniese uitmuntende toerprent. 'n Mens sien die ikoon van die jare negentig sonder make-up, maar hoe kan sy ooit regtig sonder make-up wees? Sien 'n mens deur een fasade, besef jy daar is nog een of geen fasade nie. AV

**** HENRY V

Kenneth Branagh word alom beskou as Laurence Olivier se opvolger as Engeland se voorste Shakespeariaanse akteur. Hy is ook 'n fenomeen: hy het in die ouderdom van 28 (Henry se ouderdom toe hy derduisende Franse met enkele honderde Engels soldate by Agincourt verslaan het) dié merkwaardige prent gemaak. Henry V is merkwaardig juis omdat dit Shakespeare se teks so eenvoudig en helder aanbied. Moet dit nie misloop nie. AV

*** DYING YOUNG

Dit het geen sin om mense af te raai om dié sentimentele prent te sien nie: Julia Roberts se haarstyl is belangwekkend. Campbell Scott, die kêrel van LongtimeCompanion, se spel is egter 'n beter rede om die prent te sien. Scott speel 'n 28-jarige rykmanskind wat aan bloedkanker ly. Roberts word aangestel om hom tydens sy chemoterapie te verpleeg. Roberts verval in die klassieke situasie van die "Moeder Theresa"-sindroom, waar 'n vrou haar bemagtig deur te sorg vir 'n fisiek swak man. Dit lyk soos Pretty Woman se teenoorgestelde, maar vang vir die vrou ewe vas in 'n afhanklike verhouding. Ongelukkig kom styl altyd voor inhoud met die regisseur, Joel Schumacher (Flatliners en St Elmo's Fire) en word belangrike issues soos vertroue, selfmoord en die dood. AV

** ONLY THE LONELY

Enigiemand wat wil aansluit by die Ek Haat John Candy-klub... Nog soetsappigheid met Candy (oulike naam) in 'n komedie oor wat gebeur as 'n middeljarige polisieman verlief raak op 'n lykversorger. Probleem is, Danny woon nog saam met sy onaangename ma. AV

**** THELMA & LOUISE

Danksy die vertolkings van Susan Sarandon en Geena Davis, word dié middelmatige prent verhef tot iets diepers. Thelma en Louise is gewone vroue, maar hulle word gedwing om van die polisie te vlug nadat Thelma 'n verkrachter doodskiet. Dis 'n road-movie wat 'n mens laat dink oor die subtiliteit en alom-teenwoordigheid van vrouehatery. AV

**** WHAT ABOUT BOB?

Yea, what about him? Richard Dreyfuss speel 'n sielkundige wie ywerige pasiënt hom mal maak. Die draaiboek is geskryf deur Tom Schulman - hy het Dead Poet's Society geskryf. Frank Oz, die regisseur van The Dark Crystal, maak hier weer 'n buiging in die regisseurstoel. Almal wat vriendelikheid en gemoedelikheid haat, sal dié prent geniet. Dit gaan oor 'n dikvellige neuroot met derduisende fobies, gespeel deur Bill Murray... hy is 'n dogter se ergste nagmerrie. AV

*** THE COMMITMENTS

Dit mag Alan Parker se beste en mees subwersiewe prent wees, maar ongelukkig gaan die verhaal van 'n musiekgroep se ontstaan en einde gebuk onder herhaling en voorspelbaarheid. Die pikante taal, die strate vol local colour, Parker se duidelike tegniese vaardigheid en die vurige vertolkings van die jong musikante is nie genoeg om die prent van oppervlakkigheid te red nie. AV

**** AUNT JULIA AND THE SCRIPTWRITER

'n Pragtige prent wat nie misgeloop moet word nie. 'n Fees vir die gees. Verbeeldingryk en end-uit boeiend. Dit handel oor Pedro, legendariese skrywer van radioespieles in die jare vyftig in New Orleans. Sy 20-jarige appie is verlief op sy 35-jarige tante (gespeel deur Barbara Hershey). Pedro het sêgoed soos "Art is two cannibals. Eat or be eaten." Die prent wys hoe melodramaties die lewe self is. My gunsteling-rolprent van die jaar. CHARL-PIERRE NAUDÉ.

** POINT BREAK

'n Surfing-movie met 'n verskil... dis deur 'n vrou gemaak, dis 'n konserwatiewe onderskraging van al die lelike dinge in die Amerikaanse samelewing en al Amerika se mooiste mans. AV

Sam Shepard as die speurder in die sielkundige thriller *Defenceless*, wat vandag op die kringloop open.

Rou vleis, breinskade en chevrolet

ROLPRENT: TERMINATOR 2 JUDGEMENT DAY

Met Arnold Schwarzenegger, Linda Hamilton, Edward Furlong

DEUR CHARL-PIERRE NAUDÉ

ROU vleis, breinskade, en tonne yster wat smelt: dis waaroor *Terminator 2* gaan - die rolprent wat vinnig besig is om Suid-Afrika te verenig. Gaan kyk maar buite enige teater waar dié fliek draai. Hulle is almal daar, swart, wit en bruin, man en vrou, sommige inkennig bleek, ander technicolour getan.

Want dis mos die dinge waaroor ons óók gaan. Amie moet afsien van sy plan om goewerneur van Kalifornië te word, sy plek is as president van 'n demokratiese Suid-Afrika!

En toe ek uit die stampvol teater kom, staan daar nog 'n paar ton maalvleis voor die deur: kan nie wag om ingeroer te word in die bredie nie.

Wát dit in die rolprent is wat mense bekoor, kan ek net nie insien nie. Die draaiboek en die storie is swak, die humor uiters infantiel. Die spesiale effekte is gangbaar, maar maak 'n ongodelike geraas.

'n Reklamekunstenaar in my woonstelblok wat ek nog altyd gedink het is verbeeldingryk, sê: "Die spesiale effekte oortref enigiets wat nog gedoen is. En die droë, plat humor kan maklik onderskat word."

My vriendin, wat die prent saam met my gesien het, is mal oor Amie. " 'n Mens moet regtig dom wees om nie die boodskap van sy rolprente te snap nie. Dit het altyd 'n morele lessie. Eenvoudige waarhede word skouspelagtig aangebied sodat die meeste mense dit die langste onthou," sê sy.

Terminator 2 se "boodskap" kom heel aan die einde wanneer 'n robot, wat nie tot emosie in staat is nie (gespeel deur Schwarzenegger), vir die eerste keer besef waarom mense huil wanneer hy van sy mensevriende moet afskeid neem. Dan sê Sarah Connor (Linda Hamilton) iets soos die volgende aan haar seuntjie: "As masjiene trane kan verstaan, sal ons mense dit miskien ook eendag begryp."

So miskien steek daar iets in dié Amie-prent. Net jammer oor iemand in die ry agter my wat ysterboontjies vir aandete geëet het.

Draaiboekfoute soos dié het my gepla:

'n Robot kan deur ysterhekke loop deur sy materie te verplaas. Maar net in die volgende toneel sukkel hy op allerlei maniere om 'n hysbak oop te breek. Hoekom stap hy nie net in nie?

'n Vrou is in 'n gestig omdat sy glo in robotte uit die buitenste ruim. 'n Desperate, aangedane Sara Connor probeer die sielkundige oortuig sy moet uit maksimum-veiligheid verplaas word. Maar haar pleidooi klink soos 'n uitnodiging om haar bed te deel: sag en watertand-romerig.

'n Reuse-vragmotor jaag vir Amie op 'n motorfiets. Stelselmatig word die vragmotor met swaar geweerkoeëls stukkend geskiet terwyl dit net nie gestuit kan word nie. Oplaas skiet Amie 'n gat in een van die motorbande en poef!, die afgryse ding kom tot stilstand. Hy kon dit mos in die eerste plek gedoen het. Ensvoorts.

Grappies:

Amie - the robot that fell to earth - stap kaalbolief by 'n kroeg in. Tipies robot is hy nie baie subtiel nie. Vra vir 'n swaarweer-kêrel sy motorfiets en sy leerbaadjie. Oepsie. Hy het klere nodig om soos 'n aardbewoner te lyk, sien. Die ou vat sulke versoeke nie met 'n knippie sout nie en vertel sommer vir Amie waar hy vandaan kom, min wetende.

Amie gaan tot aksie oor: die wynvat met die diep stem land op 'n vuurwarm rooster en brand sy hande gaar. Dis die grap.

Ensvoorts. *Terminator* is 'n rolprent om alle resensies te beëindig. Nie dat dit een nodig het om mee te begin nie. Die loket sal dit bewys.

fynproe

NETTIE PIKEUR

Soek boontjies vir die lamsboud en pakplek vir die kookboeke

VERLEDE naweek op Yzerfontein praat ons weer oor boeke, hoe hulle ongesiens vermeerder en uiteindelik in kaste en bokse en rakke muf en opkrul van verwaarlosing, want ons weet nie meer waarheen met die hope leesstof nie.

Nie dat ons kla nie, hoor. Ons Pikeurs van Montagu weet dis 'n voorreg om te kan lees. Kursusse word juis nou vir volwassenes aangebied, en mense gaan met dankbaarheid na die gradeplegtigheid met die wete dat hulle vir die eerste maal nou saans, albei by kerslig, uit hul eie Bybels vir die kleingoed kan voorlees.

Maar kosbaar soos boeke bly, lyk dit soms of hulle snags aantel, soos Nerina Ferreira eens gesê het. Op 'n dag moet jy die spul uitpak en op boekrakke rangskik. Hier het ek finaal besluit: Kookboeke bly bymekaar soos familie, en op 'n ander ruim rak staan al die woordeboeke, verwysingslyste, out-of-date Franse en Duitse woordeboeke, 'n moderne Bybel met goddelose Afrikaans, Hiemstra se nog goddeloser tweetalige so-called woordeskat, thesaurusse, Jean Branford se nuutste onmisbare Dictionary of South African English, 'n klein Grieks/Franse Manuel de Conversation (ek sweer!) en 'n mediese gesinsboek, met alles daarin van appelkoesmaag tot slangbyt.

'n Kookboekrak is 'n groot plesier. Op 'n dag soos vandag (nee, ek wy nie weer uit oor Kaapse weer nie, maar ons het vanmôre bliksem en reën gehad en die see lyk soos ertjiesop met geklitsde room), vandag sleep ek die ou bokse uit die stoor en sorteer kookboeke.

Toe die laastes nie meer plek op die boekrak kon kry nie, doen ek wat mens altyd doen as jy wanhopig raak: gaan lê op die koperbed onder 'n tartan-kniekometers. Met 12 kookboeke langs my opgestapel. Kouend aan kweperkonfyf-op-roosterbrood herlees ek weer die half vergete heerlikhede.

Terloops, hier is wonderlike manier om koper skoon te kry sonder Brasso en vryf: maak die opwasbak vol koue water met gewone opwasmiddel, en roer daarby vier eetlepels wynsteensuur wat jy koop by die koekbakgoed in die supermark. Week jou afgeskroefde koperknoppe vir sowat 10 minute daarin, en spoel af met kookwater. Skoon en blink. Nou kan jy die res van die dag wonder hoe om die koperstawe van die bed ook skoon te kry - ek weet nou nog nie.

Die wynsteen werk ook vir silwer, maar dit maak net skoon, nie blink nie, okay, dis 'n begin.

Soos ek tevore al vertel het, Australiërs is kosmal. Hul kostydskrifte is watertand-goed, en what's more hulle het wonderlike fieslose styl. In een van daardie wonderlike glansblad-tydskrifte is heerlike resepte, plus die mooiste tafel- en beddegoed wat ek ooit gesien het. Blykbaar is daar 'n tradisie van bed-skinkborde, sulke hout- en mandjienommers wat oor jou knieë opslaan. Mens, ek verlang na so 'n kontrepsie, as die Blindes hulle hier maak, koop ek dadelik een, en gaan gee R1 000 uit op wit servette, geborduurde kussingslope en Wedgwood-teekoppies met 'n patroon van ou rose en goue strikke.

In die einste Australiese kookboek vind ek dié resep vir lamsbraaiboud voorgesit met die ongewone kombinasie van radyse en haricot-boontjies. Ek het nog altyd gedink radyse verdien meer as net 'n slaai, en Franse kinders eet hulle met botter op brood geplak.

Lamsboud met radyse en boontjies

Druk repies knoffel hier en daar in die lamsboud, vryf hom met olyfolie en suurlemoen, en sprinkel dan 'n lepel of twee meel oor. Braai die boud tot bruin in jou swaarboompot.

Nou gaan hy oond toe: 180 grade C op die braairak, met 'n pan onder om die sappe op te vang, want jy moet die boud met 'n mengsel van water en rooiwyn bedruip. Oordeel self wanneer hy gaar is - dit hang af of jy hou van rooi, pienk of baie gaar vleis. Maar die buitekant is pragtig bruingebrand en hy maak 'n heerlike pansap.

Intussen het jy haricots, daardie klein wit boontjies, oomag in water geweek en anderhalf uur met peperkorrels, 'n bossie bonekruid oftewel saforie en 'n lourierblaar in skoon water gekook tot sag.

Was jou twee bossies radysies mooi skoon (los 'n stukkie groen steel aan) en dompel vir 5 minute in kookwater. Soteer hulle vir 5 minute met 'n klont botter en 'n lepel suiker in 'n pan.

Sit die lamsboud voor omring met die bone en radyse, asook gekookte aartappels met neutmuskaat.

Te drinke? So 'n jong lamsboud roep om pinot noir.

**Let all
know peace**

